This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

A 797,213

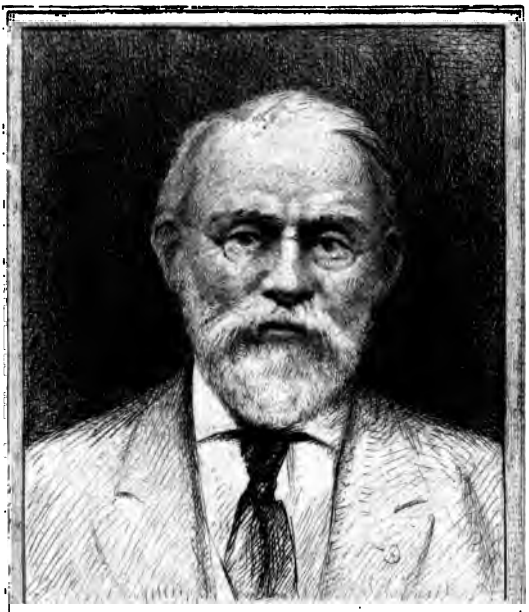

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
CHRISTIAN JENSEN

PT
8175
.B75
M5

MARIE BREGENDAHL

MENS AARENE GIK —

BILLEDER AF
SØDALSFOLKENES LIV

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
1922

MENS AARENE GIK —

MENS AARENE GIK —

MARIE BREGENDAHL

HENDRIK I BAKKEN. Roman. 1904.
EN DØDSNAT. Roman. (1912). 3. Oplag. 1917.
I DE LYSE NÆTTER. 1920.

Billeder af Sødalsfolkenes Liv:

ALVILDA. 1914.
PETER GULDGRAVER OG HANS ENESTE VEN. (1917). 2. Oplag. 1917.
TRE GAMLE KVINDER. (1918). 2. Oplag. 1918.
BLANDT DE UNGE. (1919). 2. Oplag. 1920.
I FEST OG TRÆNGSLER. (1921). 2. Oplag. 1921.

MARIE BREGENDAHL

MENS AARENE GIK—

BILLEDER AF
SØDALSFOLKENES LIV

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KJØBENHAVN - KRISTIANIA
LONDON - BERLIN - MDCCCCXXII

8175
.B75
M5

COPYRIGHT 1922 BY
GYLDENDALSKE BOGHANDEL NORDISK FORLAG
COPENHAGEN

OPLAG: 1500 EKSEMPLARER

GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KJØBENHAVN

nning
1
19.39
'83

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
PAA GYVELGAARDEN	7
MOR OG SØN	57
ORDSPROGET	77
HANS GOUL OG HANS SLÆGT	93
LAUST VINDING OG HANS ARV	109

DOR

PAA GYVELGAARDEN

I

STORE Povl hed en Mand, der boede Østen i Sødalen.

Der laa her i en Sænkning, som var omtrent helt skjult for Kirkebyen, en Klynge Gaarde, som de kaldte *Søgaardene*. I den østligste af dem — *Gyvelgaarden* hed den — boede Povl.

I Begyndelsen af forrige Aarhundrede var der en halv Snes Gaarde ialt; men store Povl, der var en usædvanlig driftig Mand, som næsten hvert Aar forøgede sine Jorder, nedlagde de fleste af dem.

Først fik han ved Giftermaal een af dem lagt ind under Gyvelgaarden og lidt længere frem købte han et Par mindre Ejendomme, som han gjorde det samme med.

— Saa har vi *saa meget,* — sagde Povl. — Han havde trukket sin Kone ud til Ladegavlen for at vise hende, hvor Markskellene *nu* gik.

— *Saa meget!?* — vrængede Ekkoet spottende efter oppe i Laden.

Det var paa en Tid af Aaret, hvor Korngulvene stod tomme og Gensvaret lød som stod der En bagved Povl og gjorde Nar ad ham.

— Da nu Treaarskrigen kom og vendte omkring paa saa mange Ting, naaede dens Forstyrrelse ogsaa

til Søgaarde: Der var to af Gaardmændene herfra, som „blev deropp' i æ Sønden", og en tredje blev slaaet til Krøbling og kom hjem som en sølle Stakkel, der ingen Ting kunde bestille.

Her havde der været god Lejlighed til, for en virksom og velhavende Nabo, at komme Enkerne og den Svage til Hjælp.

Men saadan tænkte ikke store Povl.

Jo, han var villig nok til at laane dem Penge, naar de trængte, men mod en blodig Rente. Og saa forøvrigt lod han dem sidde og hutle med de Bedrifter, som de tydelig nok ikke kunde magte, til det var gaaet saa stærkt tilbage for dem, at deres Gaarde kunde købes for en Slik.

Saa var Povl der med sine Krav, tog deres Ejendomme for Spotpriser og lagde Jorderne til dem, han alt havde. Udhusene omkring paa de forskellige Bopladser brød han ned og byggede i Stedet store pralende Vaaninger oppe paa Gyvelgaarden. De gamle Stuehuse lod han derimod blive staaende. Dem lejede han ud til de skibbrudne Familier, saa de forrige Gaardejerfolk nu kom til at sidde som Store Povls Indsiddere. Dette Forhold gottede ham svært.

— Saadan var 'et s'gu vi sku' ha' et'! — sagde Povl.

Han havde trukket sin Kone og Søn med ud til Ladegavlen, hvor han med store Armsving pegede hoverende ud over sit udbredte Jordsmon, og han glemte heller ikke at gøre dem opmærksom paa, hvor fattige og kummerlige de sølle enslige Indsidderhuse tog sig ud, der rundt omkring paa de ruinerede, nedlagte Gaardsteder.

— Jo, saadan var 'et s'gu vi sku' ha' 'et! — sagde han atter og stod der og grinede med sit skæve Flir.

— — vi sku' ha' 'et! — ha' 'et?! — klang Ekkoet deroppe fra den knejsende Lade. — Men igen lød det saa skurrende, som en haanende, vrængende Røst fra En, der holdt Povl for Nar.

* * *

Store Povls eneste Søn lignede ikke ret Faderen.

Han var nok, som han, dygtig til at slide og ødte ikke noget, men holdt godt sammen paa det, der var.

Men han havde ingen Trang til at samle mere, ja, det sagdes, at han ligefrem gik imod Povls Griskhed og i Stilhed havde Øje for, at Faderens Færd ikke nær altid var saa redelig, som den burde være. Et Par Gange — saadan gik Rygtet — havde han endda prøvet at hjælpe nogen af dem, der havde maattet bukke under for Povls Haardhed.

Men han var saa indesluttet og menneskesky, Niels Povlsen, saa næsten ingen kunde faa et Ord af ham. Han kom aldrig i de Unges Lag og han var saa ræd for Kvindfolk, at det var en staaende Spas for lystige Pigebørn at byde sig til med alt muligt; thi de vidste, at Niels Povlsen vilde te sig, som han ønskede, at han kunde krybe i et Musehul og gemme sig for dem.

Store Povl havde nok gjort sig mange Anstrængelser for at skaffe Sønnen en Kone. Ja, naar Folk saa Povl komme jagende over Markerne i sin langskødede blaa Vadmelsfrakke over Højtidsvesten med de store Sølvknapper, med Søløveskindskabudsen trykket fast ned-

over de lange graa Nakkekrøller og et særligt snedigt Flir om den skævtoptrukne Mund, saa sagde de altid, at han var ude at fri for Sønnen.

Løgn var det jo som oftest; men ikke altid.

Og i Aarenes Løb havde Povl faktisk gjort Besøg i mange Hjem, hvor der var giftefærdige Døtre, og ogsaa hos en Del af Enkerne.

Men hvor nu Skylden laa, nogen Frugt havde hans Anstrængelser ikke baaret, og baade han og hans Kone blev gamle og aflægs, uden at der var Tegn til, der skulde komme andre Arvtagere efter dem end den ene Halvtumling, de saae.

En Dag i store Povls sidste Levetid trak han da denne Søn med sig ud til Ladegavlen for endnu en Gang med Fynd og Klem at tale til ham, — tale om hvormegen Møje han havde gjort sig for at samle til Bo, tale om hvor Markskellene een Gang gik, og hvor de nu var, tale om hvor meget Nyt han havde bygget i sin Tid, og hvor meget han havde forbedret paa baade Jorder og Boplads, tale om alle de Grunker, der stod i Sparekassen og de, der laa i Skabene og Kisterne, *tale,* ja, og saa *spørge:* Og naar nu de gamle var døde og Niels uden Børn, *hvis* skulde det saa altsammen være?

Ja, han tog ham i Skuldrene, den sære tunge, tavse Ka'l og ruskede ham og raabte: Ja, det er dig, jeg spørger: Naar *vi* er døde og naar *du* er død, hvem skal saa ha' 'et? — *Hvem* skal ha' 'et?! —

— — *Hvem* skal ha' 'et?! — — lød det med skraldende, drillende Haansrøst bag dem.

Og Ekkoet rullede afsted fra Hanebjælke til Hane-

bjælke deroppe i den hovne, knejsende Lade: — *Hvem* skal ha' 'et?! — — ha' 'et?! — lød det. — Og i lutter tirrende Spørgsmaalsudraab blev det ved helt ned til den anden Ladegavl: — *Hvem* skal ha' 'et?! — — ha' 'et?! — — ha' 'et?!

Men af Svar kom der ingen — ikke et eneste. Og Store Povl og hans Kone maatte lægge sig til Hvile uden at have faaet noget.

— — Den Dag, de begravede Povl, rejste der sig en saadan hvinende Brandstorm af Nordvest, saa det næsten ikke var muligt for Folk at stride sig frem til Gaarden, og de havde nær ikke faaet Liget baaret til Vogns. Ja, selv Køretøjerne havde deres Besvær. Det kunde tvinge Vognene ud af Sporene, saadan blæste det.

Og da Ligskaren efter Begravelsen skulde køre fra Kirken og hjem til Gildesmaaltid, saae Folk, at et af Gyvelgaardens veltækte Hustage var sønderflænget og afblæst. Vesterhusets Sparretrær stak nøgne til Vejrs som de pillede Ribben paa et Aadsel.

Uha! — Der gik et Gys igennem dem, da de saae det. — Hvad skulde nu det betyde?

Skaden var vel ikke for stort at regne. Det var jo Foraar, Husene tomme, og der var god Raad til at lægge nyt Tag. — Men det saae grimt ud. — Og at det just skulde ske *den* Dag. — Hm — hm. — Hvad mon det var Varsel for? — Uha! —

Der krøb en sær isnende Uhyggefornemmelse igennem Folk, som Gyvelgaarden kom frem for Synet.

* *
*

Da Forældrene døde, var Niels en gammel Ka'l højt oppe i Fyrrene.

Selvfølgelig var der dog en Del Kvindfolk, der gjorde sig Giftetanker med den rige Pebersvend og især nu, da han var ene, og for Husvæsnets Skyld var nødt til at have Kvindehjælp paa Gaarden. Det var dog et fedt Stik at tage hjem, og tog den ene det ikke, kunde man jo risikere, der kom en anden og snappede det.

Man maatte da helst passe paa, mens Tid var.

Men selv de, der blev Husholdersker hos Niels Povlsen og altsaa havde det i deres Magt at bearbejde ham til Hverdagsbrug, kom ingen Vegne. Det saae ud, som han var lige upaavirkelig, ihvad Slags Fremgangsmaade der blev brugt til ham. —

— Først da han var godt oppe i Halvtredserne kom der et Kvindfolk til Huse, der fik Magt med ham; men de sagde ogsaa, hun gik frem med Gevalt.

Kjesten hed hun og var af snavs Familie. Og snavs var hun da ogsaa selv. Hun var hverken fra dette eller nærmeste Sogn, men hendes Rygte var kendt alligevel. Hun havde haft to uægte Børn. De var nok døde, men til den ene havde hun haft flere Fædre, saa der havde været en fæle Skandale, som der stod Os af langvejs væk.

Nu vilde hun være Kone paa Gyvelgaarden. Det havde hun sat sig for, og det blev hun, — ogsaa inden Aaret var omme. — Hvorfor Fanden skuld' En vel ellers tage saadan et Sted til? — havde hun hvinsket fra sig til nogle Sødalsboere, hun havde snakket med, den Dag hun havde været herovre for at blive fæstet.

Hun kom til November og havde nok sin Plan færdig i Forvejen.

At Kjesten uden nogen Slags Opfordring gik til Sengs under Niels Povlsens Dyne var Indledningen. Det næste, der skete, var, at hun stoppede en Del gammelt Uldtøj ind under Klæderne, og samtidig med, at hun naturligvis smiskede og godsnakkede af al Evne for den skikkelige Niels, bildte hun ham saa ind, at han var Skyld i hendes Førhed.

Saa giftede han sig med hende.

Provsten var ude at rejse den Gang, saa det blev en fremmed Præst til at vie dem. Det var der flere, som mente var et stort Held for Kjesten. Men andre sagde: Nej, det var ikke „Held", men noget, som hun simpelthen havde været fiffig nok til at regne ud. Det var derfor, hun kiled saa voldsk paa og holdt Bryllup inden Paaske.

Forinden Giftermaalet havde hun jo bestræbt sig for at skjule de værste Unoder, men da hun var bleven Kone paa Gaarden, fik de snart at se, hvad Stof hun var af.

Det var ikke alene det, at hun som saa mange andre, der er kommen for hurtigt og let til Velstand, styrede som en Gal med det store Hus og kastede om sig med Niels' Penge til alle Slags overflødige Ting og taabelige Flotheder, men det blev jo ogsaa snart klart for Folk, at hun ingen Slags Hensyn tog til Giftermaalets Baand. Hun spillede ganske aabenlyst Kæreste med en sortkrøllet Karl, der tjente i Gaarden.

Den tavse Niels, som aldrig talte med nogen, var vel nok en af de sidste, der forstod dette.

Men samtidig som han begyndte at indse, at den Frugtsommelighed, Kjesten havde lokket ham til Giftermaal med, var Opdigt, gik det andet jo ogsaa op for ham. Og nu blev han snart helt klarøjet overfor Kjestens Træskhed.

Niels forsnakkede sig dog ikke af den Grund. Havde hans Tale hidtil væsentligst indskrænket sig til Ja og Nej, var det nu vanskeligt at faa selv disse Ord fra ham, og i mindre end en Maaned kom den før saa kraftige og velnærede Mand til at se ud som en Benrad.

Saa stærkt var Græmmelsen falden ved ham.

— En mørk og skummel Novemberaften gjorde han sig istand til at tage ud og fiske Ørred. De saae paa hans Forberedelser derhjemme paa Gyvelgaarden, men der var ingen, der raadede fra, og noget efter saae Naboerne ham løsne sin Baad dernede ved Stranden og ro ud paa Søen.

— — Den næste Dag drev Baaden i Land, men Niels var ikke med.

Det *kunde* være et Ulykkestilfælde, for Vejret havde jo godtnok været ondt og grimt. Men de fleste tænkte nu ikke saadan, for Niels havde i al sin Færd været en meget forsigtig Mand, og da ikke mindst, hvad det angik, at tage paa Søen.

* * *

Vinteren kom saa tidligt det Aar. Allerede i November Maaned fik man en bidende skarp Nordost. Det frøs en halv Snes Grader, Blæsten stod ondt og raat indover Dalen og Søen lagde til.

Folk havde søgt i nogle Dage efter Niels Povlsens Lig, men ikke fundet det. Nu tvang Isen dem til at opgive deres Søgen — foreløbig.

Kjesten havde ingen Ting gjort for at faa det fundet, og Folk var lede ved hende. Der var ingen, der gad snakke til hende om noget saa alvorligt.

Tidlig paa Foraaret drev det saa i Land af sig selv, men det havde nok ligget i Stranden en Tid, før et Par Fiskere tilfældig en Dag fik Øje paa det.

Og hvad var det saa, de fandt?

En Menneskehaand her, et Ben hist og Klæderne flaaet og flænget. Ræve og Rovfugle havde haft fat i det og mishandlet det, saa det var kun Stumper og Stykker, man fik Samling paa og lagt i Kiste. Ja, saadan stod det til.

Men at den stille, hæderlige Mand skulde komme i Jorden paa saadan vild og grufuld Maade, det rystede Folk stærkt. Herregud, hvad havde han vel gjort? — Havde han ikke altid gaaet der saa fredelig og skikkelig imellem dem? De kunde jo staa frem og vidne, hvemsomhelst i Sognet det skulde være, at der var ikke det Væsen til, der havde et eneste Gran over Niels Povlsen at klage.

— Der var et meget stort Ligfølge ved Begravelsen, men tage med hjem fra Kirken til Spisegildet det var der kun faa, der vilde. De undskyldte sig med, at der var ingen Maane for Tiden, Aftnerne var saa begmørke.

Og som de stod og talte saadan, kunde Øjnene søge derned ad Søgaarde til: Uff! At skulle køre væk fra Gyvelgaarden ved Senaftenstide. Huha! Nej!

Det var, som de allerede her ved Kirkestenten, hvor de stod, fornam alle Slags Uhygge og Grufuldheder som snigende Genfærd bag deres Rygge.

— — Det varede meget længe, før Sødalsboerne fik al den Særhed og Uhygge ved Niels Povlsens Dødsfald ud af Sindene, og hver Gang Øjnene søgte derned ad Gyvelgaarden til, kunde det isne dem ind til Marven, og Knæene kunde skælve under dem.

* * *

I Forbindelse med Niels Povlsens Død havde Folkene ogsaa en lille Ting at fortælle om Provsten.

Det var en Dag, nogen Tid efter Begravelsen, at han kom kørende ad Landevejen, der løb ned forbi Søgaardene. Her saae han da Kjesten hoppe om bagved Gyvelgaarden i de fjantede, opstadsede Klær, hun altid gik og majede sig ud i, og som ikke havde nogen Slags Lighed med de, der var brugelige blandt Folk dèr paa Egnen.

Han stod da ud af sin Karét og indhentede hende bagved en skjulende Bakkeskrænt. Her lagde han Haanden fast paa hendes Skulder og sagde til hende:

— De har Niels Povlsens Død paa Deres Samvittighed. — Er De klar over det? —

Og da Kjesten ikke straks svarede, gentog han med høj Røst sin Beskyldning:

— De — *De* — er Skyld i Niels lod sit Liv! — Forstaar De det? —

Da slog Kjesten en stor Skogger op:

— Niels Povlsens „Liv", ha-ha! — Niels Povlsens

„Liv"?! — Kunde Provsten ikke se, det var gammelt og grimt, saa kunde Satten-riv-mig jeg! — Hahahahah! —

— Hold inde, din utugtige Mær! — raabte Provsten i Ophidselse.

Og saa langede han Kjesten tre, fire Ørefigen, der klaskede ret, saa det sang i Bakkerne.

Saadan fortalte ihvertfald Jens Fisker, der havde ligget bagved Simon Østergaards Faaresti og hørt og set det hele.

Provsten selv fortalte jo ikke noget, men Kusken, gamle Peter Husar, mente, at da han kom tilbage til Vognen, havde han godt nok set ud, som han havde haft noget for, der ikke var Hverdagsgerning.

II

Provsten, der jo var vidt og bredt bekendt som en af de dygtigste „Prædikantere", Egnen havde, stod en „Faste Onsdag" paa „Stolen" dernede i Sødals Kirke omgivet af sin store og trofaste Menighed. Han skulde, som Pligten bød ham, præke over et Afsnit af „Lidelseshistorien", og han oplæste den Del, der fortæller om *Petrus,* som „før end Hanen galede to Gange fornægtede Jesus tre Gange", og om *Judas,* der i Anger over at have forraadt „uskyldigt Blod" kom og slængte sine tredive Sølvpenge ind i Templet og „skyndede sig derfra, gik bort og hængte sig selv og brast midt itu og al hans Indvolde udvæltedes", som skrevet staar.

Efter Oplæsningen af denne Tekst og de Formaliteter, der hørte med til Afslutningen, indledede han sin Prædiken og begyndte at tale over Lidelseshistoriens Ord.

Men det varede kun kort, saa slap han dette Tema og tog i Stedet et Stykke frem af Epistlen fra sidste Søndag. Det var af Brevet til de Epheser 5 Kap. 1. Vers, og lød saadan: Saa værer nu Guds Efterfølgere som elskelige Børn og vandrer i Kjærlighed ligesom Kristus elskede os og gav sig selv hen for os til en Gave og Slagtoffer Gud til en sød Lugt. Men Horeri og al Ureenhed lader end ikke nævnes iblandt Eder, som det bør de Hellige; ikke heller slemme Ord og gjækkelig Snak eller Skjæmt som Eder ikke sømmer, men meget mere Taksigelser." ....

Da han havde læst dette Brudstykke, tilføjede han straks et Par forklarende Ord om, at ikke al „gjækkelig Snak og Skjæmt" var forkastelig, der kunde ogsaa findes *uskyldige* Gjækkerier, og der kunde findes Skjæmt, der var baade sund og god. Ja, det var jo noget, som de alle kendte, hvor det kunde gøre godt imellem at faa sig en rigtig hjertelig Latter.

Men da han havde talt noget frem og tilbage om dette Skriftsted, slap han dog ogsaa denne Tekst, og nu saa det næsten ud, som han gik helt istaa.

Han strøg sig med Haanden op over den høje klare Pande, han havde Lommetørklædet fremme og pudsede Næse, han flyttede omkring paa Bøger og Papirer, men kom alligevel ikke videre.

Naada. Hvad var det, der gik af Provsten i Dag?

Tilhørerne skottede derop til ham. Hvorfor sprang

han saadan omkring i Teksterne? De rigtige bibelfaste i Menigheden havde ogsaa lagt Mærke til, at han, da han læste op af Epheserbrevet, var sprunget over et Ord: „Men Horeri og al Ureenhed lader end ikke nævnes iblandt Eder" havde han læst; men der stod da een Ting til: *Gjerrighed.* Hvorfor havde han ikke taget det med? Vilde han tale til dem over et Emne, der ikke havde Plads til Gjerrigheden?

Ja, hvad var det med Provsten? Hvad grubelerede han paa?

Vel var det kendt, at han ved disse Onsdagsprækner i Fastetiden imellem kunde faa i Sinde omtrent helt at lade Salmebogens Bibeltekst ligge og i Stedet tage fat paa et eller andet, som han paa sin Gang iblandt sine Sognebørn havde faaet i Tankerne. Men var det saadanne Planer Provsten stod og tumlede med, saa gid han da snart vilde komme i Gang, for det plejede altid at blive nogen svært gode Prækner, der blev ud af det.

Naa, nu rettede han sig i sin fulde Højde deroppe under Prækestolens gyldne, svævende Krone, alle hans Papirer blev skubbet til Side, han drejede sig om, han fik Ansigtet lige ud og kunde nu, næsten uden at røre Hovedet, se udover alle sine Tilhørere.

Og saa begyndte han, i en egen, paa eengang inderlig og dagligdags Tone, at tale til dem:

„Der er et gammelt Ord, som I her i Sødalen bruger saa tit, og som I alle kender saa godt. Det lyder:

„Skik Jer vel, det spørges mindst."

Saadan har Jeres Forældre talt til Jer, da I var Børn og Unge, og saadan taler de Gifte iblandt Jer

nu igen til Jeres Børn og Unge. — til Børnene naar I sender dem hen paa et fremmed Sted, maaske bare herned i Skolen, — og til Jeres Unge, naar de skal ud at tjene, eller naar de skal forlade Fædrehjemmet for at fæste fast Bo et andet Sted, — ja, og blot naar de skal drage til Købstad til Marked, eller naar de skal køre bort til Gilde eller Dansestue, bestandig er det dette Ord, I giver dem med paa Vejen: „Skik Jer vel, det spørges mindst."

Og Provsten fortsætter, han fortæller dem om, hvad Indtryk det gjorde paa ham, da han kom der til Egnen og første Gang hørte dem bruge Ordet, hvordan han med det syntes ligesom at se saa meget af sine Sogneborns Væsen aabenbare sig for ham. Var ikke næsten alle Sødalsfolkenes Færd som præget af dette gode gamle Ord, kunde man ikke som læse det ud af deres Klæders og af deres Væsens Ligefremhed og høre det i Klangen af al deres Tale?

Provsten mente jo.

De vilde netop ikke. Egnen skulde fyldes med larmende Snak om dem og deres, men ønskede af Hjertet, at alt maatte „spørges saa lidt som muligt". — Ja, han vilde gaa videre endnu, thi han vilde sige, at selv naar de fejlede og faldt, selv da var det, som der stadig fulgte dem et Skær af det gamle Ord, det, der havde lydt fra Slægt til Slægt, ingen vidste gennem *hvor* mange Led: Det skulde gaa stille af.

Men se, talte han videre, om det nu skete, at der til en saadan Egn kom nogle Mennesker fulde af Letfærdighed og Ryggesløshed, nogle, som stik imod det gamle Ord, syntes netop at ønske, at deres skidne Lev-

net skulde rygtes saa vidt som muligt, hvordan vilde deres Færd da tage sig ud et saadant Sted?

Ja, det vilde jo syne af den omtrent som af gloende Jærtegn paa en fredelig blaa Himmel, og ingen vilde kunne undgaa at faa Øje paa den. Og hvordan vilde saa Tilskuerne tage imod det, de saae? Vilde de ledes ved det letfærdige Levnet? Vilde de faa Afsky for den ravgale Ryggesløshed? Eller vilde de kanske, netop fordi det var saa uvant et Syn, fristes deraf og følge efter?

— — Provstens Tilhørere havde under denne Tale hidtil siddet med løftede Hoveder og stirrende Øjne, — somme havde ogsaa glemt at lukke Munden — og alt hos dem aabenbarede en spændt Lytten efter Røsten, der lød deroppe fra „Stolen". — Nu slappedes Ansigterne og Hovederne gav som et Duk fremefter, — næsten som vilde de sende et bekræftende Nik derop til Provsten: Ja, det er sandt, hvad han siger, Letfærdigheden har holdt sit Indtog i vor By, og den vildeste Ryggesløshed boer nu lige midt iblandt os.

Thi nu var de ikke i Tvivl om, hvor han vilde hen, den Gamle: Det var de halvgale, usædelige Mennesker, der holdt til dernede i Gyvelgaarden, Provsten havde i Tankerne, og det skulde han da have saa fuldelig Ret i: *De* teede sig ikke, som de var optugtede med det gamle, ærværdige Ord, han i Dag lagde ud om, det Ord alle i Sødalen lærte fra Smaa. — Hæ! det var næsten, som gik der et lille dulgt Knisten igennem Tilhørerne blot ved at tænke Tanken. — Naa — ja — og dette her Ord „Gjerrigheden" — som han glem-

te eller sprang over i Epheserbrevet. — — Nej, sandelig om der var Brug for det her! — Hæ!

Saa satte Forsamlingen sig mere mageligt tilrette omkring i Stolene. — Ja, den Tekst om Gyvelgaardsfolkene, den kunde nok føjes sammen med den om Petrus og Judas slette Handlinger og med Stykket af Brevet til de Ephesere, og det skulde blive ret en god Stund at sidde stille her og lytte til, hvad Provsten nu ved sin Udlægning kunde finde at sige derom.

Og saa prækede Provsten.

Han talte i vægtige Ord om de daarlige Menneskers Vanartethed og den Smitte, der kunde udgaa fra dem, han talte om Syndens Sold og om den Straf, der ventede de fordærvede, — dog ikke saa meget om Straffen hinsides, men den, der fulgte efter allerede hernede, hvad enten det nu gik som for Judas, at Angeren kom og overmandede dem, eller det kom paa den Vis, at deres Medmennesker holdt Dom over dem og lukkede dem ude fra deres Samfund. —

Saadan talte han, deres gamle Højærværdighed, og Tilskuerne sad andægtige og lyttede til hans Ord, og de følte sig baade vejledede og opbyggede ved dem.

— — Ja, paa Prækestolen var det Provsten, der talte; men bagefter — bagefter var det Sødalsboerne.

Og det blev langt fra den Fasteonsdag alene, at Gyvelgaardsfolkene maatte holde for rundt omkring paa Sognets lange Kirkeveje. Nej! Deres Liv og Levnet gav Snakkestof nok næsten hele Aaret, og hver Dag omtrent havde *sin* Gyvelgaardsnyhed at bringe. Saadan havde det jo været lige siden den November,

Kjesten holdt sit Indtog i Sødalen, og saadan blev det da ogsaa ved at fortsætte.

Her er noget af alt det, Snakken løb med:

En otte, ni Maaneder efter Niels Povlsens Død kom der en bitte Dreng til Verden paa Gyvelgaarden. Det skulde jo hedde sig, at det var hans, men det fik de ikke mange til at tro.

Niels havde haft blaa Øjne og et stridt, ragget og hvidgult Haar, Drengen derimod var sortkrøllet og brunøjet ligesom Kjestens Galan, den unge Frants.

Og forresten var der heller ikke forløbet en Maaned efter Niels Povlsens Død, før Frants sad inde for Bordenden, som han var „Manden i Huset", og saasnart det kunde lade sig ordne for den her omtvistelige Drengs Skyld, blev han og Kjesten jo ogsaa gift.

Nu kan det nok hænde, at Styrelsen paa Gyvelgaarden for Alvor kom ind i en ny Skure. Gilde og Bykøring var Hverdagssag, og Kortspil og Svirelag stod det paa Natten til Dagen.

Der gik rystende Emter om de Summer, der sattes paa Spil og ogsaa om, hvor stort et Antal Butler og Ankere med Vin, Rom og Brændevin, der blev købt ind og sat til Livs.

Men Kjesten var værre end Frants, baade til at svire og spille Kort, det var alle enige om, og i alt, hvad der var daarligt og slet, var det bestandig hende, der viste Vej.

Hun kunde sidde med ved Bordet, ene Kvindemenneske mellem en halv Snes Mandfolk og med sin Kaffepunsch foran sig, spille Trekort og give paa tre

Femdalersedler, slaa i Bordet, trumfe, larme og pokulere som den værste. Og hvad det angik, at føre en liderlig, beskidt Tale, var der ingen, der paa langt nær kunde hamle op med hende.

Saa midt i Sviregilderne kunde det falde hende ind at gøre een af Soldebrødrene Forslag om at „gaa med op og se om der var Mus i Gæstekamret", eller „gaa med ud og fornemme efter om Høet var gulvet ordentligt oppe paa Høladet", og saa ganske aabenlyst stikke af væk fra Selskabet med ham.

I Førstningen det skete, kunde de saa se Frants blive vild i Øjnene og faa Fraade i Mundkrogene, mens han drak som en vanvittig; og det hændte ogsaa, der vankede Pandebraad til den, der havde fulgt Kjestens Indbydelse. Men efterhaanden gik det saa tit paa, at Frants blev sløv og ligeglad med det, som med saa meget andet.

— Den lille Dreng — *Niels Povlsen* havde de jo kaldt ham efter Kjestens afdøde Mand — var ikke mere end tre, fire Aar, førend han sad med ved disse Selskaber. Han sad gerne ved Frants og fik Lov at samle hans Stik hjem eller stable hans Byttepenge op, og han var heller ikke mere end tre, fire Aar, da de lærte ham at ryge paa Pibe og spytte Langspyt som en Førkarl.

Han var tidlig flink til at snakke rent, og lærte ogsaa alle de Eder, der lød. Især Frants' Yndlingsed, Dælen—danse—mig! men ogsaa den Moderen helst benyttede, Satten—riv—mig! brugte han jævnligt.

Det kunde knibe lidt for ham i Førstningen at faa det mellemste Led rent frem, men desto større var

jo den Fornøjelse, det vakte hos Gæsterne og Forældrene, naar det lykkedes.

I den Slags Glædesstunder var det, at Frants ofte klappede Drengen paa Skuldrene og i rusig Triumf sagde de Ord, som Egnens Folk siden saa tit kom ihu:

— Den her bitte Ka'l, ham kan der bliv' noget til, naar han bliver stor! —

Og saa slog han i det samme saa bredt ud med Armen, som viste han ud over alle Gyvelgaardens udstrakte Agre, høje Huse, fulde Kister og det indmurede, brandfrie Jernskab, der var stopfuldt af gammelt Sølvtøj.

— Den her bitte Ka'l, ham kan der Dælen—danse —mig! bliv' noget til, naar han bliver stor!

— —

Men ved det Leben, der nu førtes i Gyvelgaarden, var det jo klart for alle, at der ingen Velstand kunde forøges, ja, ogsaa at det snart maatte gaa den modsatte Vej.

Frants og Kjesten havde da heller ikke regeret mere end et Par Aar eller tre, før de rede Penge var opbrugte.

Saa begyndte de at spille om de gamle Sølvsager, en Gang imellem gik der ogsaa en Ko eller en Stud i Løbet, ja en Gang endda to smukke røde Heste, som Egnens Folk længe havde skævet efter med Beundring og vurderet til 1000 Rigsdaler, hvad den Gang var en meget høj Pris.

Nu var det et Par fordrukne Halvbisser, der vandt dem, en Slagter, der mest „slagtede" selvdøde Krea-

turer og en Pranger, som sjældent havde noget at „prange" med, fordi han ikke havde noget at betale med. De to kørte saa og rakkede rundt med dem i nogen Tid, og fik i mindre end et halvt Aar de skønne Dyr lavet om til et Par Helmisser.

Det var der mange af Bønderne, der tog sig meget nær. — Saadan et Par herlige Heste! — Saadan et Par flotte, velmagede Dyr! — At de dog kunde handle saa usselt med dem, — og at Gyvelgaardsfolkene kunde sætte *saa* store Værdier paa Spil! — Hm — hm. Hvor mon det vilde ende for saadanne gale Mennesker?

— Efter syv, otte Aars Forløb begyndte de at sælge ud af Jorderne, og det gik rask Slag i Slag. Hvert Fjerdingaar røg en Lod, snart af Agerjordene og snart af Englodderne. Det, der var tilkøbt, laa jo yderst og gik først, men siden gik der ogsaa et Par Udmarksskifter af Gyvelgaardens oprindelige Jorder, og omsider var næsten alle de værdifulde Englodder solgt fra den.

Da havde Frants og Kjesten haft Gaarden i tretten Aar, men da var den jo ikke til at kende igen.

Husene var aldeles forfaldne, et af dem var helt sunket i Kvas og laa langs med Jorden i en Ruinhob. Den store hoventknejsende Lade stod og gabede tomt ud af de aabne Luger, der altid manglede baade Hasper og Hængsler. De faa Læs Sæd, der nu var at køre hjem, fyldte ikke en Tiendepart.

Paa Staldene, hvor der en Gang havde staaet tolv velholdte Malkekøer og et lignende Antal Fedestude foruden en Snes Stykker Unghøveder, dér stod der nu fem, seks afrakkede Køer, som ved Foraarstide

daarlig kunde rejse sig selv og hverken gav til Smør eller Ost.

Og inden Døre saae det ikke bedre ud.

Der røg Fjerene af Sengeklæderne og Gulvene laa i Hul ved Hul. De halve af Vinduesruderne var gerne smadrede. De gik ligesom Postelinet paa Dragkisten ved Sviregilderne. Der var som oftest ligesaa mange Kludestopninger som Glasruder i Karmene.

Paa den Tid var det Gaarden brændte.

Det skete en Dag ved Bagning, Kjesten var fuld, som hun nu var saa tit. Hun skulde fyre op til Finbrødsbagning, men fyrede i Stedet som til Helvedesbrand. En Gang hun var trinet ud af Bagdøren for at hente en favnfuld Brændelyng, faldt hun omkuld og kunde ikke rejse sig selv, og da hun var ene hjemme fik en Gnist fra Ovnen ubemærket fat i Lyngen og forplantede sig videre.

Det var jo Sommertid, alting var knastørt, og det varede derfor ikke længe, før det Hele stod i lys Lue.

Kjesten sov i Lyngen, der hvor hun var falden, men vaagnede dog, da det brændte rundt omkring hende.

Hun kom ud uden Skade, men bagefter laa hun nede i Kaalgaarden og sov Rusen ud. Imens forsøgte saa Naboerne at redde de sølle Stumper, der var tilbage.

— — Den Dag flyttede Frants og Kjesten ned i et af de gamle Indsidderhuse, der tilfældigt stod tomt. Det var det ældste og daarligste af dem, og det var fra den første af de Gaarde, Store Povl i sin Tid havde købt og brudt ned, da han lagde Jorderne under Gyvelgaarden.

Der var nogen, der saae Kjesten den Eftermiddag, da hun kom stolprende ad en Sti, der førte over Pløjemarkerne og ned til den sølle, faldefærdige Hytte. Haaret stod i uredte Tjavser ud om det rødblissede, oppustede Hoved, de snavsede forrevne Klær sad og strittede som de kunde bedst om hendes tykke, pumrede Krop, og hun dinglede af med en gammel røgsværtet Kasserolle i hver Haand.

Folkene, der gik Vagt ved Brandstedet, hvor det stadig ulmede i Grunden, saae langeligt efter hende. De havde vel ikke meget godt tilovers for hende, men som de saae hende her fik de dog et sært Tryk for Brystet. De kunde ikke undgaa at mindes den een Gang saa rappe og velskabte Kjesten, der hoppede saa letbenet rundt, — altid klædt i Silke og Kramtøj og Perler og Glimmer.

De syntes jo, at et mere sørgeligt Billede paa Forfald og Elendighed kunde de ikke godt faa at se.

* * *

Ud paa Aftenen tog Blæsten til at puste op.

Da fik Ilden fat igen i de forkullede Rester af Husene og i en Smule Krat af Vidje og Bævreasp, der laa og kravlede opad et Par nærliggende Bakkeskrænter, og da kunde Sødalsboerne staa langvejs borte og se hvordan Flammer og Gnister hvirvledes om paa den sorte Tomt.

Det saae meget sært ud, syntes de. — At det saadan længe efter, at alt, hvad der havde haft Værdi, var lagt øde og slettet ud, alligevel blev ved at brænde

Det var jo, som det var en Spøgelsesild, de saae.

Huff! — Aldrig saalænge nogen kunde huske havde det da været andet end Grimhed og Uhygge, der stod ud fra den Gyvelgaardsbakke.

Det var over den Tid, da Store Povl sad der og bredte sig og kradsede til sig og fik Snese af fattige og gældbundne Mennesker til at ryste og bæve for sin Griskhed. — Det var over den mørke, sludfulde Efteraarsaften, da den skikkelige Niels forsvandt. — Det var over de lange, sorte Vinternætter, da de maatte tænke paa, at han skulde ligge og skvalpe derude paa Bunden af den frosne Sø, mens Kjesten og hendes krølhaarede Makker laa og gantedes derhjemme i Gyvelgaardens velstoppede Dundyner. — Og det var over de Snese af Gange siden i Tiden.

Huff — ja. — Nu stod de der omkring ved Husgavlene og gussede sig, mens Grimacer af Væmmelse og Gru skiftede i deres Ansigter. — At kaste Øjnene i Retning af Gyvelgaarden, det var da ogsaa altid det samme, som at faa en isnende Gussen gennem Kroppen! — Huff — ja!

III

Bitte Niels Povlsen gik i sit fjortende Aar, da Gyvelgaarden brændte.

Han var berygtet for sin skrækkelige Vanartethed baade i og udenfor Sognet. Han reves og sloges hvor som helst han kunde komme til, han gik altid med en lang, kvulmende Pibe dinglende i Mundkrogen,

han bandede, saa det lysnede om ham og spillede Kort saa tit, han kunde faa nogen til at spille med sig. — Pengene, han spillede om, stjal han fra Frants og Kjesten, naar de var fulde, — hvis der da var nogen at stjæle af.

Landevejen, der førte gennem Sødalen og ud til Fjordby, løb lige forbi Gyvelgaardens Ladehjørne.

Folk holdt ikke af at køre ad den. Det var for den rare Drengs Skyld. At han raabte Skældsord og Uhøviskheder efter dem, rakte Næse og klappede paa Bagen var slemt nok, men værre var det dog, at han lavede Kunster, der forskrækkede deres Heste. Det var sket mere end een Gang, at Folk var kørt løbsk der ved Laden og havde brudt baade Arme og Ben eller taget anden alvorlig Skade ved det.

— Nu var han i den Alder, at han skulde begynde at gaa til Præsten.

Det var der mange, der havde forsøgt at skræmme ham med.

— Prøv du bare at komme ned til Provsten, saa skal du se Visen faar en anden Tone, dit Utusk.

— Ja, Provsten, han skal nok give dig rent paa, din Lømmel! —

— Du bliver saamæn aldrig konfirmeret, — havde een af hans Kammerater en Dag raabt efter ham, — aldrig i dine Dage! —

Og det istemte de allesammen.

Provsten gik aldrig i sine Levedage ind paa at konfirmere bitte Niels Povlsen, saadan en Slyngel og Skifting han var.

Æh—æh! — Æh—bæh! — Saa kunde han blive ved

at gaa som Skoledreng lige til han blev Halvfjers. — Æh—æh—æh! —

— Men nu var altsaa Tiden inde, da han skulde indskrives til Forberedelsen. Det var meddelt fra Skolen dernede ved Søgaardene, at Niels Povlsen nu havde Alderen og hvis Skik og Brug skulde følges, skulde han gaa til Vinteren.

Da saae man en Dag Provsten komme ad Stien, der førte derned over Markerne og ad Søgaardene til.

Han var først henne ved Brandtomten, hvor den een Gang saa store, stoute Gaard havde ligget, og bagefter gik han saa og spurgte sig frem for at finde Huset, hvor Frants og Kjesten var flyttet ind.

En af dem, han traf paa, var bitte Niels Povlsen, og Niels gættede straks, at det nok egentlig var ham, Provstens Ærinde gjaldt.

Men da nu hans Kammerater havde søgt at forskrække ham med Provsten, var hans første Tanke naturligvis at han skulde nok vise dem, han gav Fanden i Provsten som i alt andet.

— Aa, gaa ad Helved til, — sagde Knægten, da Provsten bad ham vise sig Vejen, — saa finder du det nok. —

— Det kan være, — sagde Provsten meget roligt — men saa er det nok bedst, at du kommer med.

Og han stod og iagttog den sortkrøllede, brunøjede Dreng meget nøje.

— Ja, vi kan godt følges ad, vi to, — grinte Knægten, — men først kan Provsten slikke mig der! —

Og saa klappede han paa Bagen, som han plejede og stak i Rend opad Bakkeskraaningen.

Provsten var den Gang endnu en rigtig Kraftkarl, skønt Haaret var begyndt at graane, og Benene lystrede ham ogsaa vel. Han var nu ikke i Tvivl om, hvem Fløsen var han havde for sig, og han satte bagefter. Det skred godt for dem begge to, dog bedst for den mindste, men idet Knægten snublede over en Gyvelbusk naaede Provsten ham og greb ham i Skuldrene, saa det kunde fornemmes; derpaa løftede han den tunge, brune Stok med Sølvknappen, han altid gik med og brugte den, saa det duede!

Det var første Gang bitte Niels Povlsen fik Hug af et roligt Menneske, der vidste, hvad han gjorde, og hvorfor han slog.

Til at begynde med sparkede Fyren fælt om sig og brugte en raa Mund, raabte Eder og sjofle Ting i et Væk. Men saa tog Provsten og bandt ham sit Lommetørklæde i Munden som en Knebel, saa han hverken kunde snakke eller skrige.

Saa maatte han jo holde inde, og Provsten brugte atter Stokken — der hvor Niels havde klappet saa indbydende ad ham.

Da varede det ikke ret længe, før bitte Niels forstod, at dette her, det hørte ikke op, før han bad om Godtvejr. Det kneb jo noget for ham, men han gav sig.

— Javel, min Dreng — sagde Provsten, da Niels vinkede af — lad os saa holde op med dette her. Han rettede Ryggen og hængte Stokkens Læderstroppe paa en Frakkeknap. — Men saa maa vi to vist se at faa snakket lidt sammen, inden vi skilles.

En Stund stod de nu og pustede ud begge to, ret-

tede paa Klæderne og snød Næserne. Knægten tørrede sig ogsaa over Panden med den frie venstre Haand og purrede stærkt op i det sorte, krøllede Haar.

Provsten havde ikke sluppet sit Tag i den højre Arm, og det beholdt han ogsaa fremdeles. Men Knebelen løste han dog af ham.

Noget efter gik de sammen op paa et nærliggende Bakkedrag, hvorfra man kunde se meget vidt omkring, og her gav Provsten sig til at vandre frem og tilbage med Niels Povlsen ved Haanden. Han gik med faste lydelige Skridt og satte den tykke, brune Stok sikkert til i den haarde, flintestensstrøede Bakke.

Han var hel tavs.

Det var som han vilde sige, lad os to nu bare gaa her i al Rolighed og se os omkring og samle vore Tanker, for det kan vi vist trænge til.

Høsten var omtrent forbi den Gang, nogle Efternølere kørte Rivning hjem dernede i Dalen, og Vogterdrengene skyndte sig til Marks for at flytte sidste Gang. Det var stille og smukt Vejr. Solen skinnede varmt og glansfuldt ind over Bakkerne og Søen.

Omkring i Hjemmene tændtes op til Nadverkogning. Røgen stod lige til Vejrs fra Skorstenene, og ved Husgavlene kunde man se Gamle og Indendørsfolk komme listende ud for at se sig om.

Hele Egnen tegnede sig saa fredeligt og kønt, men om nogen af de to Vandrere havde Øje for det, beholdt de deres Indtryk for sig selv.

— Da Provsten og Niels havde vendt nogle Gange i Tavshed fik Højærværdigheden dog Munden paa Gled, og med sin klare klangfulde Røst gav han sig

til at fortælle om Gyvelgaardens Omskiftelser ned igennem et Par Menneskealdre.

Han havde begravet baade Store Povls Far og Bedstefar, — den sidste som en meget gammel og affældig Olding, den første som en Mand ved de Halvfjers. Provsten kunde dog ikke sige, at han havde kendt stort til dem hvad vel ogsaa kom af, at det havde været Folk, som der ikke havde været stort at sige om. De havde siddet paa Gyvelgaarden, dyrket Jorden og ernæret sig og sine. Og saa ikke videre.

Men saa var det, der kom en Mand, som forstod at drive Gyvelgaarden frem, fortsatte han, og herefter fulgte saa alt, hvad vi saa nogenlunde ved Besked med, om Store Povls Dygtighed og Driftighed, om hans Arbejdsiver og hans Handlekraft, altsammen Ting Provsten ikke uden Beundring kunde dvæle ved, ja, da han løftede den brune Stok og pegede ud over de Jordstrækninger, der i Povls Tid var bleven samlet og ordnede derindenfor Gyvelgaardens Skelgrænser, var det vel næsten ikke fri, der var en Antydning af Bevægelse i Stemmen.

Saa tog han sig dog i det, og kort og barsk føjede han til: Men han var en haard Hund, var Povl, et hjerteløst Menneske, — og saa var han ogsaa *uredelig*. — Havde det været nu han havde levet, var han blevet straffet.

Efter ham var Rækken jo naaet til Niels. Han var en retsindig Mand, sagde Provsten, ogsaa ret dybttænkende. Han fortalte ogsaa, at han vidste Besked med, det havde været Niels Povlsens Ønske at kunne gøre Faderens Haardhed og Uret god igen. Men se,

saa var der jo det i Vejen for ham, at han var saa usædvanlig tavs og saa genert og menneskesky, at det var ham umuligt at faa de gode Gerninger udført.

— Der var meget ved Niels Povlsen, som var værd at tage til Efterfølgelse, — endte Provsten, — men han var en Udenforstaaende, ja, en *Udenforstaaende* — gentog han — og det er galt. Denne Verden, som vi jo ogsaa skal være i en Tid, den forstod han sig ikke paa. Og det maa man. — Ja, det er *nødvendigt.*

Under denne Tale havde Drengen flere Gange været lige ved at briste i Latter.

Han havde aldrig været i Kirke og aldrig hørt Provsten præke. Derimod havde han tit hørt *Tosse-Katrine* præke og messe efter ham, og nu kunde han jo høre, at hun gjorde det godt. Men at gaa her og spasere med Provsten i egen høje Person og saa Gang paa Gang blive mindet om *Tosse-Katrine* det var for morsom en Sammenligning, især for et Væsen som bitte Niels Povlsen.

Hidtil havde han dog dyet sig, for sandt at sige var han forbandet øm der bagi. Det mærkede han nok, naar han løftede Benene, især naar han flyttede den venstre Fod. — Og saa den lede Knebel! — Det stod for ham som det værste, han endnu havde været ude for — denne helt afmægtige Fornemmelse af, at Munden var gaaet i Baglaas, saa han hverken kunde bande eller grine eller rable Sjofelheder af sig, naar han havde Lyst og Trang. Det var mange Gange værre end at faa tæt med Prygl af Provstens brune Stok, selv om den var tyk og kunde falde haardt ad.

Blive kneblet en Gang til det vilde han ikke udsætte

sig for, saa fik han da at prøve at bide Tænderne sammen, at ikke noget af alt det kønne, der laa ham paa Tungen, skulde slippe frem; — for at Provsten ikke agtede at løsne det solide Greb, han havde om bette Niels' Haandled, det var let nok at fornemme.

Saa havde da Niels foreløbig hinket med i al Stilhed; men nu da Provsten i sine Slægtsbetragtninger var naaet til den afdøde Niels Povlsen, nu brast det for ham:

— Hva' Fanden kommer alt det mig ved? — grinte han. — Niels Povlsen han var s'gutte min Far, at Provsten ved det. Hahahah! —

— Hm. — Naa, nej, han var vel ikke det. — Provstens Tone var den samme rolige og værdige, den hele Tiden havde været. — Og du ved, at det er Frants, der er din Far? — Jaja, saa lad os bygge paa det da. — Hm.

Saa gik de to igen en Tid lang i Tavshed. De vendte nordude ved den lave Høj med Kartoffelkulen og sydpaa, hver Gang de naaede Thøger Husmands Skeldige. Provsten gik med rolige, faste og afmaalte Skridt. Bitte Niels tog tre for hver to af Provstens og saa imellem, naar Bukserne kom til at stramme over et bestemt Sted der bagpaa, gav han et Par ekstra Hink med det ene Ben.

— Naa, Knægten vidste altsaa Besked med sin Afstamning. — Der gled en besk Grimace over Provstens Ansigt, idet han saae for sig alt det Udskud og Menneskeskrab, der var bitte Niels Povlsens Forfædre. Der var, saa vidt han vidste, ikke et eneste helt hæderligt eller dygtigt Menneske iblandt dem.

Og navnlig Kjestens Slægt var sølle. Igennem mange Led havde den været befængt med snart sagt alle de Laster, der var: Drukkenskab, Spillelyst, Løsgængeri, Tyveri og frem for alt en erotisk Ubeherskelse og Skamløshed.

En giftig og stinkende Ukrudtsplante skudt op paa en Mødding og fra Fødslen dømt til at ende i en raadden Sump igen, saadan var Kjesten, Drengens Mor.

— Hvorfor i al Verden skal dog den Slags bedærvede Kryb fødes og leve? — sukkede Provsten i Løn.

Men med et var det, som hans Øjne i et sky Blik gled ned over Drengen, han holdt knuget om Haandleddet. — Jamen — Jamen havde ikke den rygende Forargelse siddet der saa levende paa Gyvelgaarden og holdt Provsten i Aande, saa var han kanske blevet sløv og var falden i Søvn. — Eller kanske var han for længe siden forfalden til Fraadseri i Mad og Drikke. — Okja! vi havde jo alle vor Pæl i Kødet. — Og det kunde vel nok siges, at til at holde en Menighedshyrde aarvaagen og vagtsom, der havde det været brugbart, det sølle forvildede Kram. — Hm, — hm, Provsten rømmede sig og blev ved at gaa.

— Men nu Frants, Drengens Far, med hans Stamtræ var det dog lidt bedre. Der var noget baade af godt og af slet, som der da ogsaa havde været i Frants selv, da han i sin Tid var dukket op paa Egnen som en ung Tjenestekarl. Der havde været Spirer, som maaske under heldigere Forhold kunde have givet bedre Grøde. Nu var jo ogsaa han ganske forsumpet.

Hm — ja. — Og her gik nu Provsten med Frants' og Kjestens Frugt. — Hm — ja? — —

— — De Mænd, jeg har nævnt, var altsaa ikke din Slægt — begyndte Provsten igen efter mange Omganges Tavshed — men det var da dine Forgængere paa den Gaard, hvor du er født, og som du gaar her, er du jo ved Skæbnens Magt bestemt til at tage Gaard og Grund i Arv efter dem. Det turde vel ogsaa have lidt at sige. —

— Om hvordan din Far og Mor *er,* vil jeg ikke tale. Bliver du nogensinde et hørende og seende Menneske, da kan du selv dømme om dem. Men derimod kan jeg nok sige dig, hvordan deres Liv vil *ende,* og det er det vist paa Tide, du faar at høre, ifald du ikke selv skal ende paa lignende Vis. —

Det, som Provsten saa fortalte, var om Deliriumgalskabens Udbrud og Forløb. Bitte Niels havde naturligvis selv hørt og set Jesper Klinkmand, da han ifjor laa ude i Vejgrøften og hylede og tudede som et vildt Dyr, skrabede i Jorden med Hænder og Fødder som en mandolm Ko, rasede saa Fraaden stod i tyk Skum ud af hans Mundkroge og troede sig forfulgt af et helt Kobbel sorte Hunde med gloende Tunger ud af Halsen. Se saadan var Delirium, og før eller senere naaede den Tilstand hans Forældre, — at sige, hvis de da ikke paa anden brat og uhyggelig Maade fik gjort en Ende paa Tilværelsen.

Slagsmaal og Spektakkel det havde Drengen nok set saa mange Gange, naar hans Forældre og deres Gæster havde spillet og drukket sig fra Vid og Sans; men hidtil havde de haft Penge, eller de havde haft noget at betale med, enten Varer, Dyr eller Jordlodder. Nu var de snart ved Bunden, og saa blev det meget værre, for

nu blev Armodens Grimhed føjet til det øvrige, og de kunde ikke en Gang kaste den falske Glans af en Slags Festlighed over Solderierne. Saa blev det til Udaad, Bedrageri, Voldshandlinger, Politiets Indgriben, Forhør, Arrest og alt det, der kunde følge efter.

Men det Provsten dog især forsøgte at skildre for sin Tilhører, var *Forbryderens* Liv. Det var Forbryderens Kaar iblandt Mennesker og hans Kaar, naar han sad indelukket bag Laas og Slaa. Det var hans Vej fra Menneskene, som han ikke kunde være imellem, og til Fængsel og Tugthus, og det var hans Liv som Fange, Dagens ensformige Slid mellem „andre Tyve, Røvere og Mordere", som Provsten sagde, Nætternes Mørke i de sorte Celler, hvad Forbryderen dèr tænkte, hvad han følte og hvad han fyldte sit Sind med, og om hvor han længtes og tørstede efter Frihed. — Og saa naar han endelig atter kom ud til Livet og Menneskene alligevel begyndte forfra paa det, han ikke skulde, fordi han ikke egnede sig til at være blandt de *almindelige* — fordi han var *stemplet*.

Alt dette dvælte Provsten længe ved, og han forstod at skildre alle disse Forhold med en gribende Grundighed; han kendte det nemlig til Bunds, thi han havde i sine yngre Dage været Fængselspræst, først ved „Viborghus" og siden ved „Horsens Tugthus".

— Ja, hvad var det, alt det, Provsten gik og snakkede om den Eftermiddag?

Det var ved Tiden henad seks, han gik derned imod Søgaardene; men Klokken nærmede sig otte, og han gik endnu frem og tilbage deroppe over Bakkedraget, stadig med den uartige Knægt ved sin Haand.

Det blev vel efterhaanden nærmest en Enetale, Provsten holdt, en Slags Filosofi over Livet og Livets Gang, over Hændelser og Menneskeskæbner og Tilværelsens underlige op-og-ned, et Opgør, den vanartede Knægt dèr ved hans Side vel havde givet Anledningen til, men som dog imellem videde sig ud i altfor omfattende et Syn til, at bitte Niels Povlsen skulde kunne følge ham.

Da Provsten mindede om den pralende Stolthed, hvormed Frants i sin Tid havde banket Drengen paa Skulderen og snakket om „den her bitte Ka'l, der kunde bliv' noget til, naar han blev stor", — og viste ham den forholdsvis ringe Plet Jord, der laa derhenne omkring Brandtomten, og som nu var omtrent alt, hvad der var tilbage til ham af alle Gyvelgaardens Herligheder, da forstod Drengen ham nok; men da han talte om Menneskesjælens rige Udviklingsmuligheder, om „den forunderlige Fryd, Sindets Renhed og Tankens og Aandens skønne Flugt mod det Høje" forvoldte, da er det vel tvivlsomt, at Niels kunde følge ham.

Men følge med og høre paa det altsammen det maatte han; thi Provsten holdt saa fast om hans Haand, som sad den i en Skruestik. Der var aldeles ikke Tale om at flygte.

For Resten gik det ogsaa saa underlig, at han efterhaanden slet ikke tænkte paa at løbe sin Vej, — han hørte efter, han kiggede langelig op til Provsten, han var alvorlig, ja, næsten andægtig, og tilsidst fulgte han villig og gerne, Taget i Haanden behøvedes ikke, han fulgte endda.

Ja, til allersidst, da det næsten var bleven Solnedgangstid, havde Provsten helt sluppet.

Men da stak Drengen af sig selv sin lille, haarde, brune og forrevne Næve ind i Provstens store, hvide, bløde Haand.

Han blev jo flov straks, han havde gjort det, og trak den hurtigt til sig igen. Men da Provsten efter dette stille tog om Haanden, lod han det ske, og den blev liggende i det blide Greb.

Var det hele Stundens Underlighed, var det Provstens ærværdige Skikkelse, var det den strænge, manende Tone, hvori han talte, eller var det bare Røstens stærke, klare Klang, der havde gjort sin Virkning? — Ja, det formaaede vel ingen at sige.

Men nu ønskede Drengen ikke at bryde af. — Nej, slet ikke.

— —

Just paa den Tid, Solen vilde gaa i Jorden, var det, Provsten endte Vandringen.

Aftenhimlen var den Gang saa rød og flammet — straalende skøn at se paa, men bebudende vandet og uroligt Vejr.

Men som Provstens store, statelige Skikkelse ved Afskeden bøjede sig over Niels Povlsens lille ryggesløse Drengekrop, tegnede deres Billede sig helt underligt mod denne gyldentrødmende Aftenhimmel.

Det var der flere Folk dernede i Søgaarde, som havde lagt Mærke til.

De syntes, det lignede den store, vilde Abild, der stod et Stykke udenfor Frants Gyvelgaards gamle Kaalgaardsdige, og som bøjede sig ludende og læende ned over et lille purret Blommetræ, der var skudt op inde under det.

— Gaa nu hjem, min Dreng, og tænk vel paa det, jeg har sagt dig, og naar du har besluttet at forbedre dig kom saa til mig, saa kan vi snakke om, at forberede dig til Konfirmationen. — *Men før ikke.* —

Saa gik Provsten med faste Skridt og støttende sig til den tunge Stok. Han plejede ellers altid at lade Øjnene fare saa vagtsomme og iagttagende rundt, naar han færdedes paa Egnen, men i Dag gik han med Hovedet bøjet og saae eftertænksomt ned mod Jorden.

Men Drengen blev staaende paa Bakken og saae efter ham, og det blev han ved med, saa længe han kunde øjne ham.

Han havde ingen Hast for at komme ned i Indsidderhuset og høre paa Frants' og Kjestens deliristiske Skraal og Tummel.

IV

Den Sommer hængte Frants sig.

Folk sagde, han var mindre fuld den Dag, end han plejede at være.

Han skulde jo have sin Gaard bygget op igen, og det skulde jo ogsaa helst være, mens det var Sommer og Vejret og Daglængden var til det. Men det kunde ikke ret skride for ham, og han havde vel en Fornemmelse af, at det vilde aldrig blive til Alvor.

Han havde siddet og talt haabløst om dette en Dag, han kom fra Fjordby og havde været oppe at køre med en Nabo.

Det blev saa ogsaa det sidste, man hørte ham snakke om, for da han kom hjem, tog han en Strikke, der

hængte inde ved Bilæggerovnen, og gik i al Stilhed ud i Tørveskuret og hængte sig.

De fleste var af den Tanke, at det havde været bedre, om det var Kjesten, der havde gjort det.

At Frants var svagsindet og daarlig, det saae man nok, og det var heller ikke saadan, at det skulde hylles til med den bare Blødsødenhed. Men Folk havde alligevelle en Del tilovers for ham. De forstod nok, at det var Kjesten, der havde været hans Fordærv, det var fra hende, Begyndelsen til deres usle Levnet kom.

— Havde Folk ikke vidst det før, saa fik de da fuldelig Syn derfor, da Frants var død; thi han var jo ikke puttet i Jorden en Gang, før Indsidderhuset blev fyldt med det allerlaveste Pak.

Nu var det ikke alene Drukkenbolte og Omløbere og den Slags, men det var rigtige Forbrydere, der holdt sig til, og det Leben, der førtes, var i alle Henseender saa blottet for Blu, at Folk ikke en Gang fandt „Bolehuset" var et tilstrækkeligt vejledende Navn til Stedet, de lavede det siden om og kaldte det ligefrem „Helvede".

Der var kun een Stue i Indsidderhuset, der kunde bruges. De andre Rum var helt forfaldne. I den Stue foregik alle deres Fester, i den Stue stod Bordet, de sad og svirede om, — det var gerne kun det klare Brændevin, de drak nu — i den hujede de og sang og skraalede, saa det kunde høres langvejs væk, — og i den Stue stod ogsaa Sengene.

Her maatte da bitte Niels Povlsen lægge sig til Hvile, ifald han ikke vilde være med i Laget.

Og det vilde han sjældnere og sjældnere.

Det havde nok alligevel mest været Kortspillet, Pengenes Rullen over Bordet og al den Spænding, der fulgte med her, som havde haft Tillokkelse for ham. Drikkeriet havde de aldrig faaet ham givet rigtig Smag paa.

Nej, saadan som hans Far kunde give sig hen i Vildskaben, det syntes han der saae rask ud, rigtig som en Ka'l med Mod i Bringen og det Væsen havde bitte Niels Lyst til at abe efter. Hans Mors Leben og Skamløshed det havde derimod tit gjort ham baade flov og forlegen, skønt han jo selv var en raa og uvorn Knægt. Det var ogsaa bitte Niels, der fandt Frants hængende derude i Tørveskuret. Ogsaa det havde gjort Indtryk paa ham, som han ikke kunde forvinde.

— Nu var det en Aften ud paa Efteraaret, da Niels, som det jo skete saa tit, laa i Alkoven og var Tilskuer og Tilhører ved et drabeligt Kalas.

Han og Moderen boede stadig i Huset. De havde en af Køerne med, som om Natten stod bunden ude i Tørveskuret. Det var det sidste Dyr, der var tilbage af den en Gang saa store og navnkundige Gyvelgaardsbesætning. Resten var solgt, Jorden var lejet ud og Brandtomten laa stadig hen i den uryddede Tilstand.

Huset gæstedes den Aften af en fem-seks af de sædvanlige Bisser, og de drak Brændevin af store Spølkumsskaale. Midt paa Bordet laa et halvt Rugbrød, der var flænset i, ved Siden af det en bitte tør Ostegnalling og en skaaret grøn Assiet med en Klat harsk Smør paa. Det var alt, hvad der var af spiseligt. Men det betød ikke stort, for det gik mest løs paa at slukke Tørsten.

Tre af Gæsterne havde siddet i Tugthuset, en af

dem, „Jens Røver", endda flere Gange. En af dem, den forholdsvis skikkelige Thommes Vendelbo, var allerede kørt træt. Han laa under Bilæggerovnen og snorkede. De havde en stor, rød Dunk, der kunde tage en fem, seks Potter, og den havde været sendt til Købmanden en Gang, siden Gæsterne samledes.

Nu var den tom igen; men de bandte og galede, — Kjesten ikke mindst — at de kunde drikke mere endnu. Dunken skulde sendes afsted igen, der var ikke Tale om andet, og „Jens Røver" blev dømt til at gaa med den.

Det var jo langt over Sengetid nu, saa Købmanden var selvfølgelig i Seng for længe siden; men naar Jens kom og navngav sig, saa stod han nok op og fyldte dem Dunken. Thi Jens' Forlangender sagde Folk ikke gerne Nej til, — medmindre der var rigeligt af fuldvoksne Karlfolk ved Haanden.

De fik ogsaa Dunken frem, og Jens tog et Tag i Hanken; men den var tung, som den var, og vilde blive værre, naar den blev fyldt. Han var jo ikke helt sikker paa Benene, „Jens Røver", og vilde derfor have det saadan, han kunde tage Dunken paa Nakken. Det vilde lette ham Byrden.

Det gjaldt saa om at finde en Strikke, de kunde binde i den, og de rendte rundt og ledte og ledte og kunde ingen Snor finde.

Hvor skulde de nu faa en Strikke fra!

Ja, hvor Fa'en fandt de nu en Strikke!

De halvfulde Folk rendte og bandede og hujede fra Stue til Køkken, fra Køkken til Forstue, og lige lidt hjalp det.

Især rasede de over, at en Strikke, der altid plejede at hænge bagved Kakkelovnen, i Aften ikke var til at opdage noget Steds.

Om den vidste de allesammen Besked, den havde de saa tit set hænge dèr paa sin Krog, og de havde brugt den til Dunken saa mange Gange før; det var en god gammel Kending, den Strikke, men hvor var den henne? — Ja, hvor i Djævlens Skind og Ben var Strikken bleven af?! — Det gik Lyn i Lyn med Brøl og Eder, uden at det dog hjalp det ringeste til at skaffe Strikken til Veje.

Saa midt i ser de Kjesten slaa ud med Armene og stikke i at skogre som en vild.

— Strikken! — hahaha! — Strikken — Satten-riv-mig! — tho det var jo den, Frants hængte sig i! — Hahahah!

Og hun slog sig paa Laarene, vred sig i Grin og hoppede og skvaldrede som en hvinsk Fole.

Ja, kunde Kjesten tage det paa den Facon, var hendes Gæster da heller ikke født op ved det bare Mælkemad. Saa kunde de ogsaa gøre sig en bitte Lystighed over den Strikkes Forsvinden. Og snart hvællede hele Huset af deres fulde, skraalende raa Skogger.

Til sidst dansede „Jens Røver" og Kjesten Svejtrit med hinanden rundt paa Gulvet, med den tykmavede, ildrøde Brændevinsdunk klemt ind imellem sig.

— Den Strikke, det var s'gu den Frants hængte sig i! — Gu' var det saa! — Haha!

— Ja, saadan gaar Ens gode Strikker! — Satten-

riv-mig! — Hahahah! — Og de var ved at vælte Huset af Grin.

— —

Bitte Niels Povlsen var der ingen, der havde tænkt paa.

Men han havde ligget i Sengen og hørt og set det hele. Saa havde han rejst sig derinde bag Omhænget i den halvmørke Alkove og faaet samlet sine Klæder paa sig.

Nu sprang han ud paa Gulvet og stod ganske uventet midt iblandt dem.

— Aa, I er jo fra Jer Forstand! — I er jo fuldstændig fra Jer Forstand! — raabte han til dem. — Enten nu Frants var min Far eller ej, saa ved vi da, at han var din Mand! — hvæste han Moderen ind i Ansigtet.

Og saa snappede han Dunken fra dem og smed den af al sin Kraft ind imod Bilæggerovnen, saa den røg i hundrede Stykker.

— Kvirrr — kvasss! — Det gav et saadant Rabalder, at den snorkende Thommes Vendelbo sprang skrigende op fra sit Leje, mens Dunkeskaarene faldt til alle Sider og laa strøet over det hele Gulv.

Ovre i Krogen ved Frammersdøren hændte det, at „Jens Røver" traadte paa een af dem, og i sin halvfulde Tilstand tabte han Ligevægten ved det og faldt lige saa lang og knokkelplump han var.

Uha, saadan Brag det gav i det gamle, brøstfældige Hus.

Jamen han faldt heller ikke alene. Han var tørnet

imod Kjesten, idet han dejsede. Hun maatte med ham ned.

Og hun kom til i Faldet at hugge Hovedet i Stykker mod en spids Kant af Kakkelovnen, Blodet sprøjtede ud af det til alle Sider. Det saae ækelt og fælt ud.

Men hun blev ogsaa liggende, hvor hun faldt — og hun rejste sig aldrig mere.

* *
*

Da Provstens Kokkepige den Morgen var ude at hente Brændsel og skulde til at gøre Ild paa til Kaffen, blev hun meget forbavset ved at se en sortkrøllet Knægt i forrevne Klær gaa og liste om ude i Porten.

— Hvad skal du her? — sagde hun til ham og saae lidt hvast paa ham.

— Je' ska' tal' med Provsten — svarede Drengen.

— Saa-aa. Naa skal du det. — Mon det ikke er noget, du kan sige til mig? — prøvede hun.

Provsten var jo ikke staaet op endnu og kom nok heller ikke det første Par Timer.

Nej, han kunde ikke sige sit Ærinde til andre end Provsten.

Naa, det var af saa stor Vigtighed, — smilte hun skeptisk. — Jaja, saa fik han da at vente.

Da Kaffen var færdig, fik Pigen ham samlet ind i Køkkenet og gav ham en Kopfuld sammen med Mad og Kage. Saadan var Husets Skik.

Men da Frøken Marta og Frøken Alvilda ovre fra

Jægermesterens, som paa den Tid var i Provstegaarden, kom ud i Køkkenet og fik den ventende Dreng at se, saa kendte de ham, og vidste hvad Rygte han havde. Og saa gik de straks ind og sagde det til Provsten, fordi det anede dem, at der maatte være et eller andet alvorligt paa Færde.

Kort efter blev Niels kaldt ind.

Da han kom ind til Provsten, sagde han straks:

— Ja, jeg kommer for at sige, at jeg har ikke forbedret mig som Provsten sagde jeg skulde. — Nej, nu er jeg bleven meget værre. —

Han forsøgte at grine af det; men han havde ikke saasnart sagt det, før han brast ud i en hektisk Hulken, og saa førte han i det samme den ene Arm skjulende op for Øjnene. Saadan blev han staaende der lige indenfor Døren.

— Naa, er du det min Dreng — svarede Provsten ham. — Det lød meget roligt og fri for al Overraskelse.

Provsten gav sig til at gaa op og ned ad Gulvet og lod imens Drengen græde i Fred. Men da han omsider havde faaet lidt Ro paa sig fik Provsten ham jo til at fortælle om alt, hvad der var sket dernede i Indsidderhuset og hvad han havde gjort. Og da tog Niels Armen væk fra Øjnene.

Han maatte dog se, om ikke Provsten blev rystet og forfærdet ved at høre om de Hændelser fra i Nat.

Thi Niels lagde ingen Skjul paa, hvor rasende han havde været, da han laa derinde i Alkoven og ikke kunde sove for deres fordrukne Spektakkel, og hvordan det især havde kogt i ham af ædende Had, da

hans Mor gav sig til at hujskogre over den her Strikke, som Frants havde hængt sig i.

— Jeg vil sige Provsten rent ud, at jeg havde den grueligste Lyst til at slaa dem ihjel allesammen! — Ja — det er helt sandt, hvad jeg siger, jeg ønskede, jeg kunde tage og slaa dem ihjel allesammen lige paa een Gang! — ogsaa min Mor, der dansede rundt med „Jens Røver" og saae ud som en tyrvild Ko. — Ja, det havde jeg Lyst til — bekræftede han fast og energisk sine Hensigter. — Det havde jeg!

Nu var det jo nok gaaet saadan, at Dunken ingen af dem havde ramt, men det vilde han ikke, der skulde regnes med. Han vidste nok, hvad han havde haft Vilje til, og det skulde der ikke vendes og drejes ved. Det var ham, der havde myrdet Kjesten, og det var ogsaa ham, der var Skyld i, at „Jens Røver" nu laa og vred sig dernede i Huset og vistnok havde brækket sit ene Laar.

Ja, Niels havde ikke en Gang ladet det blive ved at smadre Dunken. For skønt han havde set sin Mor falde og bløde forskrækkeligt ud af Hovedet, havde han endda været i en saadan rasende Hadstemning, at han havde taget alle de Spølkumsskaale, de havde drukket af og smældet dem een for een den samme Vej som Dunken. Ogsaa de splintredes imod Kakkelovnen, og der føg saadan af Skaar baade oppe og nede, at hele Stuen tilsidst havde set ud, som den var hyllet ind i et flintrende Hagelvejr.

Der kunde Provsten nu selv høre. — Mon han vilde have mere?

— Provsten havde staaet ganske stille foran Niels

og hørt paa alt, hvad han havde at sige. Han holdt Hænderne foldede bagom Frakken og rørte sig ikke af Stedet. Og selv efter at Drengen tav, blev han endnu en Stund staaende som i tankefuld Stilhed.

Men saa lagde han omsider Haanden op paa Niels' Skulder:

— Jaja, min Dreng, alt det kan vi nu siden snakke om; men jeg tænker, at du nok alligevel ikke er af de værste. —

Der gik en underlig Grimace over Drengens Ansigt. Han troede ikke et Øjeblik det var Provstens Alvor, men nærmest at det var en Fælde, fordi han kanske frygtede, at Niels ikke godvillig vilde følge med ham til Øvrigheden.

Den Frygt skulde han nu nok vise, at Provsten kunde spare sig.

Noget efter lukkede Provsten Vinduet op og kaldte Forkarlen hen til sig:

— Han skulde gaa hen til Sognefogden og bede ham om straks at se ned i Indsidderhuset, og naar Karlen havde gjort det skulde han skynde sig og spænde for og hente Doktor Lund.

Niels stod og hørte paa det og tænkte det samme som før: Aa, Provsten gør sig saa rolig og fidél, fordi han tror, jeg vil lave et farligt Vrøvl, naar Politiet kommer. — Han kan spare sig, kan han.

Bagefter tog Provsten Drengen ved Haanden og fulgte ham over til en Gaard, der laa tæt nedenfor Præstegaarden. Her satte han sig til at snakke med Gaardmanden — det var Simon Østergaard — om at tage Niels Povlsen i sit Brød til Vinter. Provsten vilde

gerne have, at han kom et Sted til, hvor han kunde faa det „menneskeligt og godt". sagde han.

Men ogsaa da blev Niels ved at tænke sit:

— At Provsten nu saadan blev ved at være saa farlig rolig af sig, ja, snakkede næsten saa pænt og ligetil, som der slet ingen Ting aparte var paa Færde, det var naturligvis bare noget han *lod,* for at Niels ogsaa skulde tage den med Ro. og de saadan lige kunde komme over ham og tage ham med et Snuptav, de Rævepelse.

— Thi det var jo ikke muligt for ham at fatte, at han ikke til Vinter skulde have sin Bolig imellem Beboerne af de her store „Huse" i Viborg, eller var det Horsens, om hvis Kaar og Levnet Provsten havde fortalt saa grangiveligt den Dag. han og Niels gik og vankede frem og tilbage over Brinkerne mellem Byvangen og Søgaardslavningen.

V

Naar Sødalsfolkene en Snes Aar frem i Tiden kom kørende ad Landevejen, som løb derned forbi Søgaardene, og det traf at de fik Øje paa bitte Niels Povlsen, som han kunde gaa og pusle deroppe ved det lille Boelssted, han omsider havde faaet rejst paa Gyvelgaardens Brandtomt, da kunde de tit falde i Snak om, at det var sært som alting kunde forandre sig — saadan med Aarene; — thi tænkte de paa den ret slidsindede Tale, Niels nu førte og paa hans fredsommelige Væsen, saa var det jo meget sært at huske paa

hans vidtkendte vanartede Drengelevnet, — og paa hans fordærvede Forældre, paa deres bratte, ukristelige Udgang af Verden og paa alt det andet vilde og grufulde, der stod i Forbindelse med hans Fortid og med Gyvelgaarden og dens Beboere.

Niels syntes ikke *særlig* i nogen Retning, ikke særlig dygtig, ikke særlig doven; han kunde tage sig en Rus imellem i Gildeslag, men aldrig til Hverdag. Han lignede kort sagt saa grumme meget de fleste andre Sødalsbeboere, og hans Boelssted saae ogsaa saa ganske almindeligt ud.

— — Men han havde en bitte Frugthave, hvad den Gang var næsten uset paa Egnen — og den bar rigt.

Niels forstod saa godt at læ Træerne frem, sagde man.

MOR OG SØN

GRETH i Korshuset har det ikke godt med den Søn, hun har faaet at trækkes med, og hun har endda ikke mere end den ene.

Hun har forresten heller ingen Døtre, og hendes Mand er død for mange Herrens Aar siden. Derfor var det naturligvis dobbelt trist, at han, Sønnen, gjorde hende saa mange Knuder og næsten til Hverdagsbrug fyldte hendes Sind med Ærgrelser og med Uro for hans Fremtid.

Se, havde hun nu f. Eks. ikke siddet der i fire stive Klokkestunder og „lappereret" — som hun sagde — paa hans gamle Bukser, sat nydelige, firkantede Klude paa Knæerne og et Stykke Tøj paa Bagdelen, saa stort, saa der var ved at kunne have blevet en hel ny Vest af det — og hun havde skarret det akkurat lige nedad Midten og faaet Kludene til at falde ad, saa det var saa glat og fint, at hun kanske kunde have faaet Præmie for sit Arbejde, om hun havde faaet det sendt paa den her Husflidsudstilling, de nylig havde holdt derude i Købstaden.

Men Jens, hvad sagde saa han til alt det?

Jo, han lod Greth' staa og præsentere sig Bukserne, vende dem og dreje dem efter alle Leder og Kanter, berømme Lappekludenes Holdbarhed, berømme Ar-

bejdets sjældne Vellykkethed, udmale hvor længe de Bukser nu var i Stand til at vare, og hvor nette — ja efter Greth's Mening ligefrem *pyntelige* — de efter hendes Behandling vilde tage sig ud paa Jens' næsten to Alen lange Ben. Og da hun saa langt om længe gjorde en Stands for at høre et Par Ord til Svar, saa var det, Jens koldsindigt sagde:

— De Bøvser dèr, Mor, de er kasseret for mere end et halvt Aar siden — og slog i det samme flot afværgende ud med Pibespidsen mod baade Greth' og „Bøvserne".

Naa, var det da noget Under, at Greth' kom i Kog i et saadant Øjeblik?

— Hvad er 'et, du siger, din vanartede Knægt, tør du vove paa at kassere dit Klædemon, før du har spurgt din Mor til Raads? Tør du vove at vise dig storsnudet overfor et Stykke Arbejde, din Mor har siddet og slidt med en hel halv Dag saa at sige? — tør du — skal du — understaar du dig — — —? — Greth' var ved et snøre sammen i Halsen af Vrede, mens hun samtidig gjorde stumme Tegn for at vise ham, at der ikke var saa meget som et Gran af Rimp eller Krimp at opdage ved et eneste Sting, og omsider udløste hendes kvælende Sindsbevægelse sig i det ophidsede Udbrud:

— Du var ikke bedre værd, din Vigtigpraas, end du skulde tærskes om dine Øren med de Bukser, lige til der ikke var en Trævl mere af dem! — og nu var det let at høre, at Greth's Graad ikke var langt borte.

Men derefter skete saa det, som altid skete med Jens fra Korshuset, han slog højre Haands Bagflade

op i det rødmalede Bjælkeloft med et saadant Kraftklask, at Støv og Spindelvæv og Maltkærner dryssede ned fra Brædder og Sprækker, og Tintallerkenerne, der sad i Række langs ad Bjælken, tog til at hoppe og springe, saa det klingede efter — og saa sagde han:

— *Fjorten,* Mor! — Nu siger jeg s'gu: *Fjorten!*

Og i næste Sekund røg han med et Par store, mærkelige Buesving paa Arme og Ben ud over det kvarterhøje Dørtræ, og endnu et Par Sekunder længere frem saa kunde man se ham skangle afsted paa sin sædvanlige skødesløse Slentrefacon langt ovre paa Bakgaardens tottede Græsmark. —

— Det var naar Greth' lappede Bukser for Sønnen, at det kunde gaa hende saadan, men det gik hende ikke en Smule bedre, naar hun havde været et Vend derovre i Bakgaardens Karlekammer og fundet et Par flaaede Skjorter, et Par Sokker uden Taa og Hæl eller faaet rodet et Par grønmugne Støvler eller Fjedersko frem mellem alt det Ragelse, der laa og flød under Senge og Skabe.

Greth' tog det hjem, pyntede og pudsede og „lapperede" paa Linned og Sokker. Støvlerne derimod kunde hun jo ikke selv lave, men naar hun havde faaet dem børstet og blanket, saa de skinnede, saa gik hun til den skeløjede Jepp' Skomager og forklarede saadan og saadan, naar nu de to, tre Revner dèr i Overlæderet blev syet pænt sammen, naar der kom en Snip paa den ene og en Lap midt under Saalen paa den anden, et Par nye Sinker under Hælene og et Par nye Stropper og saadan lidt hist og her, saa kunde de godt blive til et Par Støvler igen, det var der ikke

noget i Vejen for. — Er der vel, Jepp'? — endte hun og saa' forventningsfuldt efter Skomagerens skelende Øjne.

— Nej, — Jepp' gav hende Ret, Støvlerne kunde blive udmærkede, de kunde blive saa fine, saa Jens for den Sags Skyld gerne kunde staa Brudgom i dem, ivrede han.

Naar saa efterhaanden Tingene var bleven saadan sat op, at Greth' syntes, de var saa nydelige, saa „en rigtig Proprietær kunde være pyntet med dem", saa præsenterede hun dem for Jens, der næsten altid om Søndagen eller om Aftenerne efter Nættertid kiggede derhjem til hende.

Og Jens lod hende vise Sagerne frem, staa og snakke og snakke og sige, hvad hun vilde, for saa, naar han kunde mærke, det trak op til en mere gribende Sindsbevægelse, at bære sig ad, som han altid bar sig ad, klaske Haandbagen i Loftsbrædderne og raabe:

— *Fjorten!* — Nu siger jeg Pinedød: *Fjorten!*

Og saa sprang han ud af Døren med de sædvanlige snurrige store Buesving af de urimelig lange Arme og Ben og et stort Flir i sit grovtskaarne, godmodige Ansigt.

Og der stod saa Greth' med Sokker eller Skjorter, med „Bøvser" eller Støvler, og ingen kunde jo undres over, at hun var harm og krænket og oprørt over en saadan Utaknemlighed — og over en saa aparte Behandlingsmaade.

* *
*

Greth' „sad helt godt i 'et", som de sagde. Der var dem, der mente, hun havde en pæn Skilling i Sparekassen derinde i Købstaden; men det var der nu ingen, der havde hel Vished for; Greth tav om det. Men at hun havde baade Ko og Gris, Faar og Høns, det var synlig for alle.

Og hvad kunde det saa alligevel hjælpe hende, kunde hun snakke til Kreaturerne om de Sorger, hendes Søn forvoldte hende? Nej. —

Saa maatte hun jo give sine Kvaler Luft overfor Nabokonerne, naar de ved Lejlighed kiggede ind og fik sig en Snak ved en Taar Kaffe.

— Ja, min Herman, han skal nok tage det gamle med, — snøvlede Kludekræmmerens An' Sofi. — Han gik saamæn nu i Høstens Tid og sled et Par gamle Bukser, som hun havde tigget til ham af Drees i Thinggaard, forklarede hun og skyndte sig at drikke Kaffen ud, saa der kunde blive Tid til at faa en Taar mere i Koppen.

— Ja, vor Morten, han kimser heller ikke ad sine gamle Klær, — snakkede Stine Smedekone, — især da ikke, om en kan faa Stunder til at faa Hullerne rimpet sammen paa dem en Gang imellem. — Og hvordan skulde vel ogsaa Stine og Smeden have født ti Unger op, om ikke de allesammen, baade Forældre og Børn, havde slidt det gamle saa længe, der var en Trævl af det at slide paa? — spurgte hun.

— Se, der kunde En jo høre, hvordan andre Folk tænkte og bar sig til, drog Greth' sine Slutninger.

Hm, hm. — Saadan Snak faldt godt i Traad med

Greth's Tankegang, men egnede sig jo ikke til at gøre hende blidere stemt mod Sønnen. — Og her sad de endda, de Kvindfolk, og snakkede om at slide de andres aflagte Sager og om at „rimpe Hullerne sammen". — Som om det havde nogen Slags Lighed med at faa sine egne Klær bødet og „lappereret" hjemme hos sin egen Mor — og det endda uden nogen Slags Ulejlighed for Mandfolket selv og uden nogen Slags Bekostning. — Nej, det var som Stine Smedekone sagde, hvordan skulde Smaafolk føde Børn op og komme frem her i Verden, naar de ikke holdt sammen paa det gamle og sled det til sidste Trævl? — Hvordan skulde vel Greth' selv og hendes Mand have faaet Hus og Ko og det andet, om ikke de havde været saadan til Sinds, — og hvordan skulde det vel gaa Jens, den tovlige Fløs, naar ikke han paa nogen tænkelig Maade var til at faa til at høre efter, hvad man sagde ham eller var til hverken at true eller tigge til at næmme den Slags Fornuft? — Han endte vel i Fattighuset, skulde En faa at se? — Ok, ok! — Eller kanske der, som værre var?

— Og saa — og saa — ja, saa var det alligevel ikke det med de for tidligt kasserede gamle Klær, der pinte Greth' mest. — Nej, men om han endda blot vilde lade være med dette her: *„Fjorten!* — Nu siger jeg Pinedød: *Fjorten!"*

Ja, for naar nu Greth' var allermest oprevet og forærgret over ham, den selvraadige Knægt, og hun saa traf at komme til at snakke med den sindige Line Dueholm om Sagerne, saa kunde det jo alligevel gerne ske, at hun — ihvertfald for en Tid — kunde komme til

at se paa Sønnen fra en noget mere fortrøstningsfuld Side.

Sandt var det jo dog, hvad Line sagde, at Jens tjente selv de Penge, han brugte, og betalte selv de Klær og Støvler, han sled, sandt var det ogsaa, at han havde tjent paa samme Sted nu i samfulde syv Aar og med Lønforhøjelse for hvert Aar, og sandt var det ogsaa, at han kiggede der hjem til sin gamle Mor baade tidligt og sent, ja snart sagt lige saa tit, han havde saa megen Fritid, at han kunde slæntre der tværs over Agrene og ned til det hvidkalkede *Korshus*.

Og naar Line lo himmelhøjt over Greth's Sammenligning med sin Søn og Kludekræmmerens Herman og Smedefolkene med deres ti Rollinger, saa var det jo ogsaa rigtigt nok, at den haltede; for Herman drak og spillede jo alt det op, han tjente, hvad der paa ingen Maade kunde siges om Jens, og hvordan han vilde te sig, om han fik en Familie paa en ti, tolv Børn at sørge for, det kunde Greth' vel endelig ogsaa vente med at spekulere sig fra Samling og Nattero over, saa længe Jens hverken var gift eller forlovet eller havde noget Afkom at sørge for.

Men dette her Hop i Vejret paa de lange, skanglede Ben, Haandbagen i Klask mod Lofterne og saa dette taabelige, meningsløse, rent ubegribelige Huj: *Fjorten!* Nu siger jeg Pinedød: *Fjorten!* — det var nu det, der pinte Greth' allerværst. — Hvordan skulde hun dog faa ham vænnet af med det? — Hvordan i Himlens Navn skulde dog Greth' faa Bugt med ham og faa ham til at lade det være?

Før det skete, kunde det jo aldrig hjælpe at tænke

sig Jens, som det bedste Greth' kunde tænke sig om sine Medmennesker: „at de var, som Folk var fleste", eller saadan, at der ikke var „nogen Ting at sige om dem".

Okja. Om det endda maatte times hende at opleve den Dag, da Jens havde lagt det Væsen af, da vilde hun glemme al den Tort og Græmmelse, han havde voldt hende med de kasserede Klær, ja, hun vilde undskylde ham og sige som saa: kanske havde Bukselappen været brunlig og Bukserne blaa og andre lignende Ting, — ja om den Dag kunde komme, han kunde dy sig for at sige: *Fjorten!* — saa vilde Greth' føle sig som et af de heldigste Væsener i Sødalen — — og da vilde hun lukke den lille Klap op i Sengeskabet og vise ham den blaa Bog med de fire sorte Tal paa Omslaget og sige: Værsgo', den skal du have!

Men den Dag kom saamæn aldrig, sukkede Greth'. Han skulde naturligvis til sine Dages Ende være en Nar og „En ved Siden af", og den Sag tyngede hende saa haardt og saa pinligt, at hun aldrig kunde omtale den til nogen og aldrig faa lettet sit forgræmmede Sind for den.

* *
*

Jens Korshus var kendt af de fleste paa Egnen.

Han var et skikkeligt Menneske og en dygtig Karl, saadan lød det vanlige Skudsmaal. Der var ingen, der havde nogen Slags ondt at sige ham paa, men hans Væsen var jo ikke ganske som andre Folks, det forstaar sig.

Det var jo lige meget, hvem saa der mødte Jens, saa kendte de nok hans Facon. De skulde bare slænge et Par Ord til ham, der endte med et Slags Spørgsmaal, saa var Jens der med et himmelhøjt Spring og Haanden i Vejret: — Nu siger jeg s'gu: *Fjorten!* — *Fjorten* du! — Kom han ind paa Kroen en Søndag efter Kirketid og Folk raabte til ham: — Naa, Jens, hvad siger du saa til en Kaffepuns?

— Jeg siger Pinedød: *Fjorten!*

Kom hans Husbond ud i Laden til ham, naar han var ved at tærske, og spurgte ham: — Naa, Jens, hvad vilde du sige til, om vi tog og lavede os noget Tag af den Rughalm?

— Jeg siger: *Fjorten!* — sagde Jens.

Kom han til Gilde eller Legestue, saa endte han altid sine Danse med at hviste Pigerne imod Loftet, saa Skørterne suste om dem. — Nu siger jeg Pinedød: *Fjorten!* — lød hans Ord.

Hændte det, han blev skubbet under Dansen eller traadt paa Tæerne, var der et Spræl og Huhej fra den Side af Stuen, hvor Jens befandt sig, og der stod et helt Gny af: *Fjorten!* — *Fjorten!* — *Fjorten!* ud af hans Mund.

Ja, de fortalte endog, at en Søndag, hvor de havde det store Uheld nede i Kirken, at Kirkedøren under Gudstjenesten blæste i for dem, og Nøglen kom til at sidde udvendig, da var Jens den eneste, der bevarede Fatningen og bar sig ad som sædvanlig. Præst og Degn og Menighed de strømmede bestyrtede sammen i Vaabenhuset for at drøfte den vanskelige Situation og gned

Panderne i stor Fortvivlelse for at hitte paa Raad og Udvej.

Men Jens, han gjorde, som han plejede, et himmelhøjt Spring med Haandbagen mod Bjælken: *Fjorten!* — lød det ud over Forsamlingen. — Nu siger jeg Pinedød: *Fjorten!*

Det blev forresten ved denne Lejlighed et forløsende Ord, fortalte man, for der hang en gammel Reservenøgle oppe under Loftet, som ingen havde husket paa, men som nu ved Jens' Slag drattede ned i Hovedet paa dem og reddede dem ud i det Frie.

Hvordan Jens havde faaet begyndt med den sære Vane og det mærkelige Raab, det var der ingen, der vidste; som stor Dreng havde han et Aars Tid haft Tjeneste udensogns, og da han kom hjem til Egnen igen, saa kunde han det — og beholdt det.

Det hændte naturligvis, at ældre Folk kunde ryste paa Hovedet ad ham og mumle et: *Fjollehoved* eller *Narrifax* efter ham; men saa var der jo altid de gode, solide Egenskaber: Paalidelig Arbejdsomhed og godmodig Skikkelighed at lægge i den anden Vægtskaal, og de tyngede svært til. Og selv om hans Hop i Vejret ikke kunde siges at klæde hans lange, skanglede Krop, var han dog ikke, som hans Mor troede, til Nar og Grin for sine Bysbørn.

Men det forstod sig, der var jo nok sindige Mennesker, der i deres stille Sind kunde tænke som saa: Ja, den Slags kunde gaa, saa længe Folk havde deres pure Ungdom at sprælle af, men naar de som Jens Korshus nu var kommen et godt Stykke ind i Tyverne, saa skulde de alligevel hellere se at menesere med Spræl-

leriet. Det kunde ikke blive ved at klæde lige godt til enhver Alder.

Hvad Jens vilde have svaret, om de velmenende Mennesker vilde have tænkt højt, er der ingen Tvivl om; han vilde have givet det samme Svar, han gav enhver og til enhver Tid: — *Fjorten,* du! — Nu siger jeg s'gu *Fjorten!*

* *
*

Det var en køn Søndag hen midt paa Sommeren et Aar; Solen skinnede, Kløveren stod i sit frodigste Flor, Byg og Havre strakte paa sig af alle Kræfter, og det begyndte at lysne over Rugfaldene.

Gamle Greth' gik og puslede travlt og geskæftigt som altid derhjemme ved Korshuset.

Hun havde fejet den lille Stenpikning, der var henunder Vinduerne, foran Dørtrinet og i en stor Bue ud paa den sorte, haardt stampede Jord havde hun strøet med hvidt Strandsand. Dørene ind til Stuen stod aabne, og man kunde se, hvor straalende blankt Kobbertøjet, der hang derinde paa Kalkvæggen over Bilæggerovnen, var pudset. Solen spejlede sig deri og skød lange Gnister ud i Rummet. I Vindueskarmen laa der Hyldeblomster til Tørring, oppe under Bjælkerne hang der Smaaknipper af vejrede Lavendler. Den krydrede Duft af begge Dele strømmede ud gennem de aabne Døre.

Greth' gik og bandt Stokroser op. En Nat, det stormede, var der flere af dem knækkede. Det vilde hun ikke have skulde gentage sig, og derfor gik hun og slog

Søm ind i Muren og Vindueskarmene og næstede Roserne fast dertil med noget groft Blaagarnstvind, hun selv havde lavet. Den store graa Kat gik og gned sig kælent opad hende og mjavede.

— Hvad snakker du om? — spurgte Greth' den. Der var da længe til Malketid, saa den havde ikke noget at kræve nu, forklarede hun for den.

Saa luskede den hen og satte sig lige midt paa det høje Dørtrin. Der sad den nu og gassede sig i det bagende Solskin, blundede med de grønne Øjne, viksede med det stride Knurskæg og spandt og snurrede af Velvære.

Da Greth' var bleven færdig med sine Stokroser, strøede hun nogle Haandfulde Korn ud henne ved Nødsdøren og kaldte paa Fjerkræet: Pulle, pulle, pulle, pulle! — Hun vilde ind i Hønsehuset og samle Æg sammen, og det kunde hun jo lettest komme til, naar Hønsene havde travlt herude. Hun skulde ogsaa have dem talt; for de sagde, der var kommen en Rævegrav derovre i Korsbakken.

Men hvor travlt end Greth' vimsede om og hvor mange Ting, der end lagde Beslag paa baade Hænder og Tanker, fik hun alligevel Gang paa Gang Stunder til at vende Ryggen til Huset og kaste Haanden skyggende over Brynene: — Hvorfor var der stadig ingen at opdage derovre paa Bakgaardsagrene? — Ja, hvorfor kom der ikke, som der plejede om Søndagene, et langbenet Mandfolk skanglende med Straahatten i Nakken og lang Pibe dinglende paa Maven?

— Nej — Greth' tog Haanden fra Panden igen — de sandede, tottede Agre laa lige bare, der var hver-

ken Folk eller Fæ at se, ikke en Gang saa meget som et Kobbel graanæsede Faar.

— Det var da sært, at Jens ikke kom? Hvad mon der gik af ham? Hvorfor havde han hele Sommeren været saa doven til at kigge derhjem til hende?

Det var sket mange Gange, at hun til ingen Nytte havde sat den brune Kaffe-Jomfru til Snurr i Emmerne. Og kom han, Jens, saa slog han sig heller ikke, som han plejede, til Ro i halve Søndage. Hvad mon der gik af ham, Knægten? — Hvad kunde han have at tage sig til? —

Greth' havde flere Gange forgæves brudt sit Hoved med disse Spørgsmaal, men hun vilde ikke ret tilstaa Savnet af Sønnen; hun sagde, at hun savnede hans Tobaksrøg, med den kunde En da altid mærke, at der havde været Karlfolk til Huse, mente Greth'. Og naar En nu saadan sad hen som et enligt Kvindfolk, saa var det dog altid en Slags Mindelse om, at der ogsaa var Mænd til.

— Men se nu der, — Greth' havde vist for tyvende Gang i Dag faaet Haanden op over Brynene — kunde det lange, skanglede Mandfolk der vel være nogen anden end Jens?

Nej, det var ikke til at tage fejl af, det var ham; men der var jo en bitte Pige med, en med hvidt Søndagsforklæde og blaa Baand i Hatten. Sese, det havde der aldrig været før.

Om Greth' ikke tog fejl, saa var det en af Pilgaards Piger. De var ogsaa saadan trinde og tætte i Faconen og noget trippende i Fodskiftet. — Men det var da ellers en svær pæn Familie, tilføjede Greth' hurtigt i

Tankerne, og Gaardfolk var de da ogsaa, selv om Ejendommen nok var af de mindre.

Ja, fik hun saadanne Fremmede, saa havde hun sandelig ikke Tid til at gaa her og nusle mer, og et Øjeblik efter kunde man høre Greth's Ildtang i travl Klirren inde i det lille Køkken; Røgen stod til Vejrs ud af Skorstenen, og Lugten af raftet Brændelyng og Tørv blandede sig med Hylde- og Lavendelduften derinde fra den solvarme, hvidkalkede Stue.

Det var, som Greth' havde gættet, en af Pilgaards Døtre, Jens kom med, og hans Mor syntes, det var en hel net Pige med skikkelige Lader paa sig, saa hun følte sig ret godt tilpas i den Fremmedes Selskab. De drak Kaffe sammen, de tre, og de fulgtes ud paa Tofte for at flytte Koen og Faarene og var omme i den lille Kaalgaard for at faa en Morgenfrue og en Dusk Ambra at snøvse til, og det gik helt hyggeligt altsammen. Pigen lod forresten til at være af muntert Gemyt, for imellem saa stak hun i at le, saa det skvaldrede efter, men det klædte hende meget godt, syntes Greth'.

Jens var ogsaa en Del forandret, han var bleven nok saa snaksom, som han plejede at være, og han havde ikke sagt: Fjorten endnu. Greth' havde forresten haft saa travlt med at iagttage den her unge Pige, saa hun helt havde glemt at tænke paa, at Jens havde den skrækkelige Uvane.

Det blev imidlertid Solnedgangstid, og Greth' havde budt Gæsterne indenfor til en Bid Brød. Hun havde spejlet Æg og sat Saltmad og Ost og hvad andet, hun havde, frem paa Bordet og nu kaldte hun dem ind til Spisning.

Men som de saa var kommen derind i Stuen igen, saa foer Kunsterne op i Jens; han gav dette her bitte, trinde Pigebarn et hastigt Snuromkring midt paa Gulvet: Ja, saa fik En sig altsaa en Kjærrest! siger han, og lige bagefter saa klasker han jo Haanden imod Loftet:

— Og nu siger jeg s'gu: *Fjorten!* — *Fjorten,* Mor! raabte han og gav et drabeligt Spræl med de lange Ben.

— Jamen jeg siger: *Sytten!* — raabte saa Pigebarnet og skoggerlo, saa Barmen hoppede paa hende.

Og nu var det jo næsten underligt, som det gik for Greth'; hun stod og syntes, det hele passede til Lejligheden. Ja, hvad mærkeligt var der vel egentlig i det Fryderaab? Jens var jo glad og Pigebarnet med, saa kunde han vel lige saa godt sige Fjorten som noget andet.

Og saa lo den gamle Greth' med — for en Gangs Skyld.

* *
*

Længere frem i Tiden viste det sig jo, at Greth' godt kunde have sparet sig de fleste af alle de svære Bekymringer, hun havde gjort sig. Da Jens fik Kone og Børn og Jord og Kreaturer at staa til Ansvar for, saa lærte han mange Ting, han ikke havde kendt før, og saa blev der ogsaa efterhaanden noget imellem hver Gang, han var oplagt til Spræl og Kunster.

Et Aar var han ogsaa saa uheldig at blive skamferet

af et Par løbske Heste og komme til at ligge et halvt Aars Tid med et daarligt Ben.

Da tænkte Greth' jo flere Gange paa, at hun godt vilde have givet en Del til en Gang igen at se Jens klaske Haandbagen i Loftet og sprælle op og raabe: Fjorten!

— Omsider kom han sig dog og blev rask Mand igen, og det gik ham ogsaa ellers godt nok. Han havde ikke flere af Sorger og Bekymringer end der kan være tilmaalt de fleste, og det var heller ikke saadan, at han gik og blev et sølle Hængehoved, om ogsaa han var noget mindre sprælsk.

Og saa den Gang i Halvfjerserne, da Provstens Agnete holdt Bryllup med en højtstaaende Officer, og alle Egnens Folk strømmede ned til Byen for at se paa Feststadsen, — ikke mindst af den Grund, at det var rygtedes, selve Kronprins Frederik vilde komme til Byes, da viste han, at han ikke helt havde glemt sit gamle Kunststykke.

— Faar vi nu Besøg af selve de Kongelige! — udbrød Jens, da han saa den fornemme Vogn. — Af de *Kongelige!!*

— Saa siger jeg Fanden ta mig ogsaa *Fjorten!* — raabte han. Og saa gjorde han i det samme et saa vældigt Spring i Vejret, at han nær havde skrækket baade Gæster og Bæster.

— Naa, der var naturligvis nogen, der ikke kunde dy sig for at le ad den — *Hofsalut* — som de sagde; men de fleste tog det dog anderledes.

— Det skulde alligevel ikke ha' sket, — sagde de og saa misbilligende efter Jens.

— Nej, ikke paa saadan en Dag.

Og gamle Greth' hun stod med Hænderne foldede midt paa Maven og Øjnene i Grønsværet, hun var ved at gaa i Jorden af Skam og Fortvivlelse.

— Men hvad der er stort, er stort, og Greth' følte denne Dag som den *største* Begivenhed i sit Liv. — Provstens Agnete, som de alle forgudede, skulde giftes og rejse bort fra Egnen; Byen fyldtes med straalende Køretøjer, med fine højfornemme Gæster og en militær Pragt og Herlighed, ingen her havde set Mage til og saa som Kronen paa Værket: En af de kongelige kom med til Festen! — Alt dette tilsammen gjorde Dagen til en Dag for sig, og aldrig havde gamle Greth' tænkt sig, at hun skulde opleve noget saa stort og mærkeligt; og hun tog mod Indtrykkene med himmelaabne Øjne og den dybeste Andagt.

Og nu skulde saa Jens, Sønnen, gøre hende den Tort og Sorg at gaa hen og te sig saa upassende, ja *uværdigt*. — Greth' slog sine Øjne dybt ned og syntes, hun maatte ønske, at hun kunde synke lige ned i den sorte Jord. Okja! Okja!

— Men de store Begivenheder vækker de store Sindsbevægelser, og Greth' var i de store Følelsers Vold. Hun sank ikke i Jorden, men hun slog sine Øjne op og saa paa sin Søn.

Og da med en Styrke som aldrig før fornam hun, at hun havde *en Søn,* — et Væsen, der var Kød af hendes Kød og Blod af hendes Blod, og som hun med en Magt, ingen Ting kunde forrokke, hørte sammen med gennem baade Glæde og Sorg, gennem baade Ære og Skam, gennem *alt* og *til den sidste Stund.*

Gamle Greth' gik hen til Jens, og med et baade ømt og forlegent Smil i sit runkne, vejrbidte Ansigt berørte hun svagt hans Ærme og sagde de Ord:

— Do er mi' Søn, ihworrn det end goer!

Det var det Udtryk, Greth' fandt for de store Følelser, hendes Bryst i denne Stund husede.

ORDSPROGET

DER var Helligforsamling ude ved Thomas Boels i Mosegaarden.

Det var en Søndag Aften først i September, Himlen var overtrukken og sort, truende Tordenskyer jog sammen allevegne fra, og skønt Klokken kun var mellem syv og otte, var det helt mørkt inden Døre.

Selv ude til fri Felt var Luften trykkende, men værre var det inde. Og hos Thomas Boels, hvor hele Byens „lille Flok" var samlet i Dagligstuen, var der godt lummert under det lave Bjælkeloft.

Der var ogsaa meget tæt lukket, ikke en aaben Sprække ved Døren noget Steds og ikke et Vindue paa Klem. Det var Missionær Niels Olesen, der skulde præke, og han satte Pris paa, at „Brødrene og Søstrene i Herren" kunde have det for sig selv.

Oppe for Bordenden stod et tykt Tællelys og brændte med en noget døsig Flamme, foran det laa en glinsende ny sort Bibel, og foran den igen havde Niels Olesen staaet og præket: Det var om „Guds lille Finger", han havde udlagt. Det var vigtigt altid at kunne blive ledet af „Guds lille Finger", sagde Niels Olesen, men det var en Gunst, der kun kunde komme de udvalgte til Gode. Men hørte man til de *sande* troende, da kunde det lykkes os at se „Guds lille Fin-

ger" allevegne i Styrelsen med os, og just at naa dertil var stort og skjønt.

Det var Hovedindholdet af Niels Olesens Præken, og herover havde han talt en god Time. Men det er en lang Tid, naar der er Torden i Luften og kvalmt og lummert i „Bedesalen". Der var da ogsaa flere af Forsamlingen, der havde blundet stærkt med Øjnene og nu og da nikket lidt, og en enkelt, den maveføre Jordemodermand, havde en Tid rentud snorksovet.

Nu havde man sunget et Par Salmer og en „aandelig Sang", der stod i een af de Sangbøger, Niels Olesen forhandlede, og Forsamlingen havde faaet noget af Døsigheden rystet af sig.

Niels Olesen gik frem og tilbage over Gulvet bagved Forsamlingen, der væsentligst var plaseret rundt om Langbordet, — en fire, fem Kvindfolk sad der dog paa nogle Stole omkring ved Kakkelovnen. Han gik og talte indtrængende, men noget mindre salvelsesfuldt end under Prækenen, om Nødvendigheden af at fordybe sig i den hellige Skrift, „der giver en sikker Anvisning til at leve et gudeligt og saligt Liv", — som skrevet staar i 2. Tim., 3. Cap. „Den hellige Skrift kan gøre dig vis til Salighed ved Troen paa Christus Jesus. Den ganske Skrift er indblæst af Gud og nyttig til Lærdom, til Overbevisning, til Rettelse, til Optugtelse i Retfærdighed, at det Guds Menneske maa vorde fuldkommen dygtiggjort til al god Gerning". — Denne Verden var en Jammerdal, og fuld af Synd og Skyld, sagde Niels Olesen, derfor burde man til enhver Tid have den hellige Skrift ved Haanden, at man kunde søge „Rettelse og Optugtelse" deri. Ethvert

Guds Barn burde have Biblen liggende paa sit Bord, og med Mærker ved de Skriftsteder, hvor den Helligaands Kraft følte̥s stærkest virkende, da kunde han sige, at han altid var nær ved Gud og hans Aand og Naade.

Og let henkastet lod Niels Olesen her Forsamlingen forstaa, at de, der ikke allerede havde Bibelen, kunde faa den til Købs nu straks, Niels havde været saa betænksom at bringe en lille Beholdning med sig. Der var baade til to, fire og seks Kroner.

Niels Olesen tørrede sin hede Pande. Han havde nærmet sig Hjørnet af Bordenden, hvor den flunkende nye Bibel laa, og hans højre Haands Fingre famlede just ved Korsets Tegn over dens sorte Bind.

Der var ingen, der sagde noget. En og anden skrabede let med Fødderne under Bordet og flyttede sig paa Sædet, andet skete ikke.

Niels stod imens med Ryggen mod Dørkarmen, han saae med stikkende Øjne henover den noget træge Forsamling.

Siden gik han ned langs Rækken, der sad paa Langskamlen og klappede dem paa Skuldrene sigende: „Hvordan har du min Broder (eller Søster) det med Jesus?“ — „Har du annammet den Helligaand?“ — „Har du smagt Lammets søde Blod?“ og flere indtrængende Spørgsmaal.

Men herved blev de fleste forlegne, for det var nu ikke alle, der saa med lige stor Tillid til Niels Olesen, som ogsaa var ret ny i Kredsen, og som ikke altid havde Held til at vinde Menighedens Bifald.

Da der kun var faa, der svarede ham paa disse

Spørgsmaal, fandt han efter en lille Pavse paa at opfordre Medlemmerne til at staa frem og bekende deres Synder. Det mente han kunde være Bekenderen, som gik og følte sig trykket, til stor Lettelse og til Styrkelse i Troen, og det kunde tillige være Forsamlingen til Opbyggelse; thi sandelig, da vilde Menigheden hjælpe den svage Broder eller Søster med Bønner og Paakaldelser, „at Jesus maatte komme til ham med sin Naade og give ham at drikke af Lammets Blod".

Niels Olesen tørrede sig atter over Panden, og hans Øjne foer bag Lommetørklædet skævende henover den tilbageholdne Forsamling, — næsten som han vilde sige: Kom dog frem een af Jer, bare for en Afvekslings Skyld! Forstaar I ikke, det er drøjt ene Mand at skulle trække det hellige Læs? —

Men det saa ikke ud til, at nogen vilde efterkomme Opfordringen.

Da rejste endelig Landhandlerens Karine sig.

Hun havde siddet i Bænkekrogen deroppe ved Overbordenden, hvor Niels Olesen havde staaet og præket, og mens flere havde haft Vanskelighed ved at holde Døsigheden paa Afstand, havde Karines Øjne hængt ved Niels Olesens Læber med en brændende Nidkærhed.

Nu var hun meget rød i Kinderne og slog Øjnene bly ned; men saa man nøje til, syntes der i Mundkrogene at være som en Antydning af Smil. — Naa, men Karine slog sig for sit fyldige Bryst sigende:

— Herre Jesus Christus, min Frelsermand, jeg bekender, at jeg er et skrøbeligt Menneske, „der synder daglig meget, og fortjener vel idel Straf", som skrevet

staar, men efterdi, jeg elsker dig, Jesus, beder jeg, at du for denne min Kærlighed vil være mig naadig og forlade mig min Skyld. —

Jesus, se i Naade til en Synderinde!

— Mere blev det ikke til, saa sank Karine ned paa Bænken.

Amen! lød det.

Det kom fra Stafen Søvsø, en lang, skraaskuldret Ka'l med et skarptskaaret, forslagent Ansigt. Han sad og bredte sig for den anden Bordende og fulgte med sine smaa, grønne Øjne aarvaagent alt, hvad der foregik.

Niels Olesen var gaaet istaa midt paa Gulvet. Han skuede mildt og sødtforbarmende op paa Karine.

— Amen! I Jesu naadige Navn! forstærkede han Stafens Udbrud.

Og straks efter stod han oppe for Bordenden ved Karines Side.

— Ja, Karine, det er jo saa', — da, ihvert Fald med de fleste af os, at vi kan synde, synde af Skrøbelighed. Hvor meget vi end stræber mod Helliggørelsen, saa maatte vi dog — altsaa ihvertfald de fleste af os — bekende, som skrevet staar i Fil. 3—12, „at vi ikke allerede haver grebet det, eller allerede er fuldkomne, men vi jager derefter, om vi dog kunde gribe det, efterdi vi selv er grebet af Christus Jesus". — Brødre og Søstre i Herren, „jeg agter ikke mig selv at have grebet det; men et gør jeg: forglemmende hvad der er bagved, og rækkende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet til det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfor i Krestus Jesus!"

— Husk Karine, at Jesus siger Matth. 7—7—8. Vers, „beder, saa skal Eder gives, søger, saa skal I finde, banker, saa skal Eder oplades; thi hver den, som beder, han faar, og den, som søger, han finder, og den, som banker, ham skal oplades". — Og ydermere vil jeg sige til dig, du min elskede Søster i Herren, hvad skrevet staar i Davids Psalme 42—12: „Hvorfor er du nedbøjet min Sjæl, og hvorfor bruser du i mig? bi efter Gud!"

— Ja, Karine, jeg siger „bi efter Gud!" — bi efter din Brudgom, — din rette Brudgom! — Og du skal se, om du vaager og beder, da vil Brudgommen komme til dig sigende: Staa op og følg mig, Karine, thi du og jeg skal vorde et i Christus Jesus, vor Frelsermand! — Og da skal Brudgommen „aftørre hver Taare af dine Øjne, og Døden skal ikke være mere, ej heller Sorg, ej heller Skrig, ej heller Pine". — „Vær ikke bekymret for noget", elskede Søster i Herren, „men lader i alle Ting dine Begjeringer komme frem i Bøn og Paakaldelse med Taksigelse, og din Brudgom, hvis Kjærlighed overgaar al Forstand, skal bevare dit Hjærte og dine Tanker paa den rette Vej."

Men naar du beder, elskede Søster i Herren, da gak ind i dit Kammer og luk din Dør, og bed til din Brudgom, som er i Løndom, og din Brudgom, som ser i Løndom, skal med Guds Hjælp betale dig det aabenbare.

„Ja, mine Venner i Christo," henvendte han sig nu til Forsamlingen, „lader os vaage og bede, at vi ikke skulle falde i Fristelse, hvad vi jo ofte gør; thi

Aanden er vel redebon, men Kødet er — Kødet er — skrøbeligt."

Niels Olesen pustede svagt. Hans pumrede Hænder foer i rastløs Famlen omkring den sorte Bibel, der laa foran ham. Han saae noget febrilsk ud, og gned med Lommetørklædet paa Panden, som skulde han pudse en Thekedel. — Men altsaa, begyndte han paany, jeg siger Eder, mine elskelige Venner i Christo, Gud forbarme sig over os og være os naadige; — eller — jeg siger, vaager og beder, at I ikke skulle falde i Fristelse, — men hvis I falder, da gak ind i Lønkammeret, som skrevet staar, og bed i Løndom, bed, bed! — Ja, kære Brødre og Søstre i Herren; — her standsede han lidt, han havde staaet og stirret temmelig vildt ud over Bordet, nu løftede han sine Øjne mod Himlen, lagde den højre Haand fladt mod Brystet, og derpaa lød det med en saa salvelsesfuld Messen, at den rystede af Grebethed: — Kære Venner, kære Brødre og Søstre i Herren. *Lader os slukke Lyset og holde en stille Bøn!*

Og dermed udpustede Niels Olesen Tællelysets gule Flamme.

— Det gav som et hørligt Kvak i Forsamlingen: Noget saadant var ikke sket før. Nej.

Men der var ingen, der udtalte sig, og kort efter kunde man høre en hviskende Mumlen rundt om Bordet, hvad jo godt kunde være „en stille Bøn".

.... Stafen Søvsø, der sad for den anden Bordende, var forholdsvis ny i denne Forsamling. To, tre Gange før var han mødt. Der var vist ingen af „den lille Flok", der havde stor Tro til, han for Alvor vilde be-

flitte sig paa at blive værdig til Optagelse blandt Guds Udvalgte. Men saadan var det jo med flere, og skubbe Synderen uprøvet bort var ikke christeligt, da „intet var umuligt for Herren".

Stafen Søvsø havde opført sig pænt ved de foregaaende Forsamlinger, han havde deltaget i, kanske da Helligaanden alt havde begyndt at virke med sin Kraft i ham og omsider kunde gøre ham til en rigtig Broder i Christo.

Ellers maatte det jo siges, at Stafen var mest kendt paa Egnen som en uforbederlig Spøgefugl, hvis Løjer ikke sjældent var nær op til Skarnagtigheder.

En af hans velkendte Fornøjelser var at overliste og overrumple Landsbyens Kærestepar.

Til Brug ved denne Geschæft havde han anskaffet sig en lille Blændlygte, en saakaldt „Tyvelygte", som han om Aftenen altid gik rundt med, skjult i en indvendig Jakkelomme.

Paa en Søndag Aften var det selvsagt, at Stafen havde Remediet med sig. De Helliges Møder plejede oftest at slutte ved jævn borgerlig Sengetid, og just den Tid var jo som oplagt for Stafens Bedrift. For ham, der nøje kendte alle Byens lønlige Smuthuller, skulde det gaa svært mærkeligt til, om der ikke, en Søndag Aften ved Sengetid, „var noget at gøre".

Stafen havde Lygten i Lommen som han plejede, og da Forsamlingen en halv Snes Minutter havde siddet i Mørke og tilbragt Tiden med denne hviskende Mumlen, der maatte tænkes at betyde Bøn og Paakaldelse, har han formodentlig siddet og kedet sig, eller han har følt sig trykket af ikke at kunne bruge sine

smaa, aarvaagne Øjne? — I hvert Fald, han havde listet Lygten frem, og Svift! — før nogen kunde ane noget, glimtede et Lysskær over det lange Bord og rundt paa hele Forsamlingen.

Naa, — de fleste sad som venteligt var med andagtsfulde Miner og fromt foldede Hænder.

Men oppe for Bordenden saa det ikke saa godt ud. — Altsaa, Niels Olesen og Landhandlerens Karine, de to havde fundet hinanden, og som de sad, da Lysskæret strejfede dem, var det dem ikke muligt at folde Hænderne.

Var der nogen i Forsamlingen, der havde haft Mistanke om, at Niels Olesen sad med Karine fastsluttet i Favnen og hun med Armene om hans Hals? — Det saae ikke ud til det. — De saae saa redeligt forbløffede ud, saa helt overvældede, at der var flere, som havde glemt at lukke Munden, og de kunde ikke faa Øjnene fra Broderen og Søsteren for Bordenden.

Men Stafen havde rejst sig op, hans smaa, grønne, paapasselige Øjne løb rundt til enhver i Forsamlingen: — Hm, ja, det er lidt lummert i Aften, — sagde han — og det er saa meget nogen grimme Blaaner, der trækker sammen i sydøst.

Saa holdt han Lygten til Vejrs, og saadan med løftet Haand tog han til at messe: — Karine, du min elskede Søster i Herren! saa haver da altsaa, som alle har set, „Brudgommen" besøgt dig, og jeg siger Eder, Niels Olesen og Karine, gak nu hellere ind i Jert Lønkammer, at det maa fuldbyrdes, som skrevet staar, de to skulde vorde til et. — Amen!

Endnu en lille Stund blev Stafen staaende dèr for

Bordenden: han stod og kippede med „Tyvelygten" og lod dens stikkende Lys glimte rundt paa de stakkels forlegne Mennesker.

Men saa vendte han sig da mod Døren:

— Godnat og Tak! sagde han, — og forsvandt.

* *
*

Alting i denne By gik paa Ordsprog. — Visdom og Galskab, Sorg og Glæde, Advarsler og Opmuntringer, Arbejde og Hvile, Vind og Vejr og Aarstider, — lige meget hvad Slags Thema, der laa for, man udtrykte sig i Ordsprog.

Det hændte, at Folk kunde spørge, hvor nu *det* Ordsprog stammede fra, og *det* og *det?* — Ja, saa havde en gammel Præst, de en Gang havde haft, sagt om nogle af dem, at de var fra Peter Syv og Peter Laale, men den gamle An' Lykke, der boede oppe i Hedebakkerne, hun sagde, at de, der ikke stammede fra *Skriften*, de stammede fra *Hedenold,* og det var der andre, som sagde efter An' igen.

En god Del havde Befolkningen nu selv været Mestre for, og af disse stammede mange fra den gamle „Skuelmejster". Hans Ord var næsten altid vise og saa velsammensatte, at de huskedes og siden blev til disse stadigt gentagne Udtryksformer, der er til stor Hjælp for den menige Mand, hvis Tale ellers snart let kan forvrøvles. — „Æ Skuelmejsters Ordsprog", sagde man, og straks havde alle som Tonen i Ordet.

Men det var heller ikke faa af Egnens Ordsprog,

der stammede fra Galt-Anders. Ogsaa de var letkendelige, men det var paa Grund af et eget saftigt Præg. De benyttedes vist forresten lige saa tit som „æ Skuelmeister"s.

Aarene kom og Aarene gik, ja, — her som andet Steds, der kom Varme af Sønden og Kulde af Norden, og „Alting er jo muligt for Worherr', undtavn aa la'et regn' aa Nordvejst," sagde man; — de pløjede, saaede og sankede i Lade, „og hwa' ka'et saa hjælp En haar te' tyv' Bejt Brø', nær En har mist' si' Apetik". — De holdt Gilder hjemme og kørte af Byes til Gilder, og de Gamle sagde hver Gang: „Skik' Jer no wal, Børn, det spør'es mindst", og om nogen var i Tvivl om, hvad der kunde blive ud af det, han tog sig for; saa sagde han:

„A ved Gu' ett, Bitte, om der ka' blyw' en Runnivædder ud aa'et", — som han sagde, Laust Ligaard, da han vilde til at skære hans Aalam *), tilføjede man.

Og en skønne Dag, saa havde man faaet et nyt Ordsprog i Byen, en Tale fuld af Visdom og Dybde, som det er et Ordsprogs Opgave at være, og velanvendelig ved mange af dette Livs afvekslende Forhold. Det lød: *Lader os slukke Lyset og holde en stille Bøn!*

Se, det kunde jo hænde, og hændte vel ikke saa sjældent, at en Ungersvend kunde være i Vilderede med, hvordan han skulde stille sig an for sin Pige, *han* kunde være kejtet og forsagt, *hun* kunde være knibsk og vanskelig; men straks kunde Ordsproget dukke op i ham og komme ham til Hjælp: — *Lader os slukke Lyset og holde en stille Bøn!*

*) Hundyr.

Og der var Klaus Landhandler, som vel var en hellig Mand, men ogsaa en nærig Rad, — til Tider nok endda mere end *det*. Man sagde, det kunde ske for ham, naar der ikke var for lyst i Butikken, at et Lod kunde falde af Vægten; han brugte ogsaa at lade som han vilde skrue Lampen op, naar der var noget dunkelt, og saa kom han for Skade at knibe Skruen den gale Vej saa der blev mørkere, end der var. Ved saadan Lejlighed er Klaus tit bleven mindet med Niels Olesens Ord: *Ja, lader os slukke Lyset, Klaus, og holde en stille Bøn!*

Men mest omtalt blev dog den Gang, da Smeden fandt til det.

Marius Smed var en ren Jættekrop til at arbejde — men ogsaa til at drikke. En Dag sad han og Brændevins-Rasmus og svirede sammen inde hos Smedens. De havde begyndt tidligt paa Formiddagen, og endnu langt ud paa Aftenen sad de og svang Spølkopperne med Kaffeknægte og „Ølhøvle" i og drak som Børster, Smedens gule Dunk havde for anden Gang været hos Landhandlerens, og Smedekonen var ikke videre elskværdig stemt.

— Her sidder saadan et Par Mandfolk og forsømmer deres Arbejde, drikker sig fra Helsen og Kræfter og fra Vid og Forstand. — Og saa brænder de al Ens gode Petroleum.

Navnlig dette sidste hængte hun sig fast i. Petroleum var dyr nu til Dags, jamrede hun, den kostede en Mark Potten, den var dyrere end Brændevinen, de sad og bællede sig med — altsaa. Og saa var den købt for at Trine skulde have den at se ved, naar hun

skulde sy og karte og spinde om Aftenen. Den Slags var nyttig Gerning; men at de Fyre her sad og sang og skaalede og hujede op Natten til Dagen, det var tørftløs Geshæft, om noget var det, og ikke noget at øde Ens gode Petroleum paa.

Saadan blev Trine ved at knebre løs. Hun foer dèr over Gulvet fra Køkken til Kammer og tilbage igen, og stadig saa jamrede hun sin sørgelige Petroleumsvise.

Da var det, Smeden fandt paa en Udvej; han rejste sig med Besvær fra Bænken, ramlede til at faa Tag i Dunken, og med den i den ene Haand og Spølkummen i den anden sagde han det forløsende Ord: — Haa, Rasmus, *lader os da slukke Lyset og holde en stille Bøn!*

Som dette Visdomsord nu mere og mere trængte igennem og brugtes rundt om, kunde det ikke undgaas, at ogsaa Provsten fik det at høre.

Han studsede noget første Gang, og saa ud som han tænkte sig søgende om.

Saa spurgte han med gravalvorlig Stemme: Er det Ordsprog mon fra *Skriften,* eller er det fra *Hedenold?*

Men han biede ikke paa Svaret; han vendte sig straks, og da var der nogen som troede at have set, at den sorte Frakkes lange Skøder rystede stærkt over Maven.

HANS GOUL

OG HANS SLÆGT

JENS NIFINGER, han var en lange Drabant, der foer ad Vejen paa et Par skæve Ben. Fort gik det for ham, men ikke jævnt; hans Gang var „Slunt i Slant", som man sagde paa Egnen, hjumpende og dumpende.

Over Skulderen bar han sit Værktøj: En „Jomfru", en Hammer, en enbenet Stol. Han var Pikkemand, var Jens, og hans Arbejdsfelt var Intrup Sogn og nærmeste Omegn.

Køn var Jens Nifinger ikke; en kludderstor Næse, en fladtrykt Pande, et hvidtottet Haar saa stift som Galtens Børster. Men alt i Verden er relativt, ogsaa Jens Nifingers Skønhed. Saae man ham ved Siden af hans Kone Dorthe, saa var man forsonet med Jens og syntes, han var en hel knøv Ka'l.

Men Dorthe havde jo sit, hun kunde glædes ved: Hun var født i en knagstor Gaard og var i Familie med alle de „villeste" i Intrup Sogn. — Jo, Dorthe kunde glæde sig og gjorde det ogsaa — Familien derimod var nok knap saa tilfreds. Ligefrem prale af Slægtskabet med Dorthe er der vist ingen, der har hørt, den har gjort. Derimod blev det ved flere Lejligheder betonet, at hun da ikke var af den *nærmeste* Slægt. — Søskendebarn, Halvsøskendebarn og Næstsøskendebarn, mere *var* det da ikke.

De var lidt til en Side altsaa, baade Jens og Dorthe, og det kunde man jo snart faa Øje paa.

Dorthe var altid paa Farten, og altid med en drabelig Mælkespand i den ene Haand og en Tiggertaske saa stor som en Kuffert i den anden. Saadan udrustet drog hun rundt paa *Besøg* til sine pæne Slægtninge, og Dorthe vidste nok, hvad hun vilde have i sine Remedier: Ti Potter Mælk kunde Spanden tage, men *Sødmælk* skulde det være — skummet var for Kalve og Grise, sagde hun, og dem havde Dorthe jo ingen af; — og Flæsk og Pølse og Faaresul skulde der i Tasken. Naturligvis brugte Jens og Dorthe ogsaa Brød og Mel og Gryn og sligt, men den Slags „tørre" Sager kunde man faa hos Købmanden, forklarede Dorthe, saa der var det da meget nemmere, om man gav hende en Smule rede Skillinger paa Lommen, saa kunde hun jo selv købe, hvad hun havde Brug for.

Jo, saadan var det at faa Besøg af Dorthe. — Og saa var det endda ikke endt med Gaverne, nej, Dorthe vilde ogsaa trakteres.

— Hvad for noget, tager I ikke ordentligt mod Folk af jer egen Familie? — kunde Dorthe sige, — plejer I kanske ikke at byde Gæster til Bords, brede Dug og traktere med Mad og Kaffe? —

Jo, Dorthe vidste nok, hvordan det skulde være, og hun vidste ogsaa, det var en bekvem Tid at komme til Gaarde, just naar Tjenestefolkene var hjemme til Maaltiderne, for da kom de gode Sager frem af sig selv. — Der var ingen, der brød sig om at faa raabt for højt op om, hvor nær Dorthe hørte med til Familien.

Hvad Traktement og Foræringer angik, kom man meget nemmere om ved det med Jens. Der skulde bare

kastes et lille Ord ud om, at han nok nys havde været indbudt til Spisning enten her eller der, ved Povl Tangs, Niels Blidegaards, Jesper Gouls i Storgaard, eller hvad for et skrupstort Navn nu Folk kunde finde paa at nævne, straks hoppede Jens paa Limpinden og begyndte at udbrede sig om alle de Herligheder, man havde beværtet ham med, og som følgelig havde mættet ham saa grundigt, at det da nu ikke var ham muligt at synke en Bid mere.

Stakkels Jens, han forsnakkede sig rent. Han maatte tit gaa videre med tør Mund og slunken Vom for hans ubændige Pralelysts Skyld.

Men en Gang hændte det, at Jens og Dorthe mødtes paa Praleriets Omraade:

Jens var kommen for Skade at nappe nogle Høns og et Par Lam, som han havde faaet Dorthe til at bruge i Stegegryden og det tomme Sulekar.

Saa blev Jens sendt væk en Tid — til Horsens eller til Vridsløselille, hvor det var? — Det tog et Par Aar. — Dorthe kom ogsaa fra Byen i den Tid; hun var nok ovre paa sin Hjemkommunes Fattiggaard.

Men da Jens kom tilbage, kom Dorthe jo ogsaa, og da var de enige om, at det var saa meget en fortræffelig „Lære", de havde været ude i. Ikke at de lagde Skjul paa, *hvor* de havde været, men de bestræbte sig for at ændre Folks Begreber om, hvad Udbytte der kunde høstes paa den Slags Opholdssteder. — Det var rigtignok Steder, hvor Folk skulde sende deres voksne Sønner og Døtre hen, saa lærte de „en god Skik". Det var noget andet end at sende dem til Landbrugsskoler og Højskoler og alle den Slags forroste Anstalter.

For Dorthes Vedkommende var der nok for Resten noget om Snakken. Hun havde været beskæftiget i Fattiggaardens Bestyrerkøkken, og dèr havde hun bl. a. lært at lave Rombudding og Æggefromage. Hvor mange Æg der skulde bruges til den Slags Lækkerbidskener blev Intrupboerne ogsaa snart belært om. Dorthe fik sig syet et lille Ekstrarum i sin store Taske, der kunde ligge ti Æg. Jov, akkurat.

Til Plage og til Paahæng for Folk i Intrup Sogn, saadan havde Jens og Dorthe levet nu i mange Aar. Det var et Ord blandt Folk, at om de havde alle de Madvarer paa et Sted, Dorthe havde slæbt hjem, kunde de beværte en hel Krigshær — og man sagde ogsaa, at hvis der var pikket saa mange Favne Stenbro, som Jens fortalte om, da var der nu ikke andet end Stenbro i hele Intrup Sogn og ikke Spor af Jord til hverken at saa i eller tøjre paa.

Indbyrdes kom de nok ellers ret godt ud af det. De boede i et gammelt Hus ude i Sognets Yderkant, og der var aldrig Ufred at mærke fra den Side. Et Stykke sandet Jord hørte der til Bopælen. De kunde godt have holdt baade Ko og Faar, om de kunde have samlet sig til at dyrke Jorden ordentligt; men det kunde de ikke. Med Mellemrum naaede de at faa saaet en Ager Rug og lidt Boghvede og faa lagt nogle Kartofler; men det var ogsaa det hele, og det var ikke hvert Aar.

Vrag og Udskud var Jens og Dorthe, og andet kunde der jo heller aldrig blive ud af dem.

* *
*

Der var kommen en fremmed Mand paa Besøg i Intrup, en storige Herre med høj Hat og Pels og guldknappet Stok.

Det var Sønnen fra Storgaard, Hans Goul. Han havde været væk i over 20 Aar, sidst i Australien; hvad han havde taget sig til var der ingen, der vidste, men han maatte have tjent godt af Mønt, for det var ikke Klatskillinger han havde faaet gemt i Banken derinde i Købstaden.

Det var altsaa den *store* Jesper Gouls Søn, og som saadan hørte han jo med i Kredsen af de rigeste og mest estimerte Bondefamilier Sognet havde. Nu slagtede de saa Fedekalven for den rige Søns Hjemkomst og bød til Gæstebud, og ved Gildet stod baade den ene og den anden af Gæsterne op og holdt Tale for Hans: Det var længe, han havde opholdt sig i det Fremmede, sagde man, det var meget lidt man herhjemme havde hørt om ham, medens han var borte; men at han ikke havde ligget paa den lade Side havde man jo nu Bevis for, thi det maatte enhver kunne se, at Hans var kommen hjem som „en stor Mand". — Dette havde Selskabet af hans Slægtninge en særlig Grund til at føle sig beæret af, da det jo viste, at han havde haft dygtigt og bravt Folk at slægte paa.

De var saa særdeles velskaarne for Tungebaandet i den Goulske Slægt; de var vant til at deres Ord gjaldt alle Vegne bare de aabnede Munden, og de havde baade en Folketingsmand og en Landstingsmand i Familiekredsen, ja, ogsaa baade Præst og Degn.

Da de omsider blev færdige stod Hans op og takkede; — noget *tørt* syntes Folk, han kom fra det og

lidt skævt syntes de, han stod og smilte til dem: men man hæftede sig dog ikke videre ved det. Det var vel saa ikke med Munden, han havde tjent sine Pengegrunker.

De vilde jo alle skaale med ham og hilse og snakke og spørge, saa der var livligt og morsomt nok hos Jesper Gouls den Dag.

Saa var det henimod Aften at Hans havde trukket sig ud af Surlet. Han havde tændt sig en Cigar og var gaaet ud i Haven for at nyde den i Fred og Ro. Her fandt hans Fætter, Hans Blidegaard, ham, og nu skete det, som de to Fættere i den stille Septemberaften sad og røg sammen dèr paa Havediget, at Hans Goul fik Trang til at tale aabenhjertigt. De to Hans'er var lige gamle, og havde i deres Ungdom staaet hinanden meget nær. Nu havde de ogsaa det tilfælles, at de begge var rejst udenlands og i mange Aar havde lagt deres Arbejde i fremmede Nationer.

— Ved du, hvem jeg hele Tiden har tænkt paa i Aften? — spurgte Hans Goul Fætteren.

Nej, det vidste han ikke.

Paa Dorthe og Jens Nifinger. — De er jo bleven saa skammelig forglemte under al den Snak her i Aften om den store, mageløse Familie. De hører dog ellers ogsaa med til Slægten, ikke sandt, og jeg skal ikke nægte, det har kriblet slemt i mig for at gøre opmærksom paa det. Haa haa haa! — Han sad og lo hjerteligt til sin Navne med en ejendommelig indvendig Kluklatter.

Saa fortalte Hans Goul sin Fætter:

— Det var for en 15—16 Aar siden, han havde

den Gang drevet en Forretning med finsk Smør og russiske Æg i Tomsk. En Tid var den gaaet godt for ham — en Tid igen var den gaaet stærkt op og ned og havde forvoldt ham svære Bryderier, og omsider gik den rent i Stykker for ham. Han havde slidt som en rasende for at holde Bedriften i Gang og for at slippe for Fallit, det var kun lidt, hvad der var bleven til ham af Søvn og Hvile; han havde prøvet at arbejde fire, fem, seks Timer efter at hans Folk havde holdt op, og saa naar det var Midnat og han omsider havde lukket i Lagerlokalerne at tage fat paa Regnskabsbøgerne og holde ud med dem det meste af Natten — for saa igen efter et Par Timers Hvile at møde som første Mand paa Kontoret.

Den Slags tager paa Kræfterne, og tilsidst havde der været saa meget Hovedbrud, at det slet ikke var ham muligt at sove.

Da stod jo ogsaa Fallitten paa Trapperne, forstod han.

Men saa var han dog saa heldig at faa solgt, og fik da ogsaa *saa nogenlunde* klaret til alle Sider.

Under Opgøret blev han klog paa, at en af hans Forretningsforbindelser havde ført ham skammelig bag Lyset og løjet og snydt paa den mest sjofle Maade — dog forstaar sig, juridisk var Manden uangribelig.

Nu mødte han denne Mand en Aftenstund og sagde ham sin sande Mening. Da stod Synderen bare og grinede ham haansk og raat lige op i Synet.

Det var mere end Hans Goul paa det Tidspunkt kunde taale. Slid og Søvnløshed havde taget saa haardt paa hans Nerver, saa han kunde ikke beherske

Saa stak han Kæltringen en Lussing, og den var saa eftertrykkelig, at Fyren faldt og brækkede det ene Ben.

Efter dette satte de Hans Goul i Fængsel.

— Se, — sagde han, — havde det nu været under andre Forhold det var sket, kunde jeg have klaret mig adskilligt bedre med Rettens Folk end jeg gjorde, kanske have sluppet med en Pengebøde, for deres Sympati var tydeligvis paa min Side. Men nu havde jeg jo ingen Penge, og saa ødelagt og derangeret jeg var gik alting galt. Jeg blev ophidset for ingenting, og jeg gruede og græd for ingenting og lavede Skandale baade i og udenfor Retten. —

Naa, det var ikke saa rart at dvæle for længe ved den Historie, mente Hans Goul.

Det havde taget et halvt Aars Tid før de slap ham løs igen, og han fik Lov til at færdes frit mellem Mennesker. — Det var netop til Jul han fik sin Frihed, og da det skete, var han saa langt nede paa alle Maader, som et Menneske paa kun syv og tyve Aar kan komme. Saadan havde han selv følt det dengang, og saadan stod det ogsaa for ham endnu, naar han tænkte tilbage paa det.

Han havde slet ikke vidst, hvor han skulde tage hen, men nogle af dem, han havde kendt som Handelskammerater, havde skillinget sammen til en Billet herhjem til Danmark. — Saa var de jo fri for ham.

Havde det nu ikke været saa nær op mod Jul var han ikke rejst hjem, hvor haardt han end havde længtes efter sit Fødehjem. — Nu gjorde han det. — Det

vilde have gjort saa godt, tænkte han, om hans Mor kunde have gaaet og pylret lidt om ham, nu saalænge det var saa koldt og mørkt.

Han naaede Faderens Gaard Lillejuleaften. — Han var kommen med Skib over Kattegat og paa Dæksplads. Det var den *billigste* Maade at rejse paa. Saa var han bagefter gaaet to Mil inde fra Banegaarden og hjem. Det var ved at blive mørkt, da han naaede Gaarden. Karlene havde Lugerne slaaede op til Tærskelo og Foderlo, og Hans gik rundt om Gaarden som en fremmed Vandringsmand og saae, at de alle stræbte efter at gøre sig færdige før den sidste Rest af Dagslyset svandt — og for at komme ind til Mellemmaden.

Selv var han saa sulten, at Tarmene skreg i Livet paa ham, det var et Døgn siden han havde spist, og han saae tydeligt for sig de store Rundtenommer derinde paa Bordpladen — *saa* tydeligt, at han gerne kunde have bidt i en Mursten for at fornemme noget mellem Tænderne. Men han vidste jo, at de sibiriske Myndigheder havde underrettet hans Far om, hvor han sidst havde været, og det gjorde, at han betænkte sig paa at vise sig.

I det samme han hørte Folkene gaa over Stenbroen og ind til Mellemmaden fik han Øje paa Faderen. Han kom frem i Risthuslugen og stod dèr i Halvmørket for at flette sig et Par friske Halmvisker til sine Træsko.

Hvad der skete her mellem Hans og hans Far, det vilde han ikke nu gøre stort Væsen ud af. Faderen vidste, at Sønnen havde været straffet, *hvorfor* og

hvad der kunde ske til hans Underholdning, vidste han vist ikke — og at han var subsistenslos vidste han vel ogsaa knap. Lige saa lidt var det faldet Hans ind, at Faderen kunde have nogen Forestilling om, hvad det var at være sulten. Hans kunde ikke tænke sig hans Far nogensinde havde prøvet det. Det var da heller slet ikke den Slags Spørgsmaal Jesper havde heftet sig ved, men han bød i meget veltalende Vendinger Sønnen vide, at han skammede sig saa dybt over ham, at han ikke vilde have ham ind i sit Hus. — Ja, Jesper bød ham vide, at han skammede sig ikke alene paa egne Vegne, men paa hele Familiens, og nævnte den lange Slægtrække ved Navn. Han forklarede sin Søn, at selv om der, som han mente, ikke var noget Haab om, at der kunde blive andet end en skidt Kal ud af ham, saa syntes han dog, at han endnu kunde tro paa, at der var saa megen „Slægtsstolthed" i ham, saa han kunde holde sig fra Egnen og ikke komme her og bringe Sorg og Skam over saa mange brave og ansete Mennesker.

— Der har du det, — sagde Jesper og rakte en Halvhundredkroneseddel ud af Lugen. — Saa ved En da, du mangler ikke Rejsepenge til at komme ud af Landet for. — Se du saa til at komme væk igen, saa snart du kan.

Saa havde Faderen faaet sine Halmvisker flettede, og da han ogsaa havde faaet dem lagt i Træskoene, slog han Lugen i. Der var hverken Haandtryk eller Farvel eller noget af den Slags.

— Jeg ved ikke, hvad for Slags Paalæg der var paa Folkenes Mellemmad, — sagde Hans Goul til Fætte-

ren, — men det forekom mig bestemt, at jeg kunde lugte, det var Rullepølse. Det kom mig ogsaa for, jeg kunde mærke min Mor kogte Sylte, hun havde nemlig en egen Maade at krydre sin Sylte paa.

— Hans Goul havde jo omsider indset, at det kunde ikke nytte, han blev ved at staa der ved Faderens Gaard og snuse i Luften. Porten var stænget og Dørene lukkede. Det var haardt nok, jovist, men Faderen havde ikke forgæves appelleret til *Slægtsstoltheden:* I Hjertet gav Hans ham Ret.

Han drev ned over Faderens Mark og videre ud af Sognet. Først da han kom ned til Aaen, standsede han og lænede sig op mod dens Rækværk.

— Ja, hvad jeg tænkte paa, da jeg stod dèr med den klukkende Aa under mig, husker jeg endnu ret tydeligt, — sagde Hans.

— Men saa som det jo gaar her i Verden, midt i det allersorteste kan der pludselig dukke et eller andet Glimt frem, der kan lokke en til at se Tilværelsen fra et andet Hjørne. — For mig gik det pludselig op, at da min Far nævnede den her lange Række af fine Slægtninge, glemte han een: Jens Nifingers Dorthe. Jeg kom til at skoggerle, Hans Blidegaard, og jeg tror, det var den Latter, der kurerede mig.

Jeg vendte mig om der paa Broen og fik Øje paa et Lys, som jeg mente godt kunde være Dorthes, og saa fik jeg den Idé at styre min Kurs efter det lille Blink. Hvem kunde vide, det var kanske ikke helt umuligt, at min Frænde Dorthe var nok saa medgørlig i sine Fordringer til Slægten som min Far og de andre?

Ja, det fik Hans Goul nu aldrig noget at vide om, for hverken Jens eller Dorthe kunde kende ham. De stod saa lyslevende i *hans* Erindring fra Barndomsdagene, men de havde ikke set ham siden han gik i Landsbyskolen, og han havde været baade paa Latinskole og i lang Handelslære, og nu sidst i Sibirien, saa der var vel ikke meget af den hjemlige Skoledreng igen. Jens og Dorthe hørte jo heller ikke til den Del af Slægten, som Hans Goul havde gjort Besøg hos, naar han kom hjem i Ferierne, og heller ikke til dem, han blev budt til Gilde sammen med. Et stort Skæg havde han lagt sig til, og var, som Dorthe havde udtrykt sig, „begyndt at blive skaldpandet i Nakken".

— De kendte mig ikke, nej, — sagde Hans, — men de tog udmærket imod mig. Jeg fik Mad og Øl og Kaffe, lige saa meget jeg kunde sætte til Livs, og Lov til at blive der Natten over. Og da de hørte, jeg var en fattig og hjemløs Fyr, var der ikke Tale om andet, end at jeg skulde blive Julen over hos dem. Det var da Kristenfolk, jeg var kommen til, sagde de, jeg maatte da endelig ikke tro om dem, at de saadan vilde jage et hjemløst Menneske ud lige til den hellige Højtid.

Ja, saa blev jeg.

Jeg havde mange Gange i det Fremmede længtes efter min Moders Søsterkage. Naa, Dorthe var jo ikke for ingenting af Slægten, da jeg snakkede om hvilken dejlig Kage, jeg havde faaet i min Barndom, saa kunde hun godt bage mig saadan en, og da der bare var det i Vejen for hende at hun manglede en Del af det,

der skulde i den, bl. a. Smør og Æg, saa raadede jeg hende til at gaa op i den store flotte røde Gaard derhenne ved Plantagen og forlange lidt til sin Kage, saa fik hun nok hvad hun skulde bruge. Jeg gav hende ogsaa Anvisning paa, at hun skulde se at faa et Stykke Sylte med sig hjem. Jeg var just kommen forbi den Gaard ved Aftentide, sagde jeg, og jeg syntes, jeg havde mærket Lugten af saadan en sjælden god Sylte.

Haa, haa, haa! Hans Goul sad stadig og smaalo, med den dybe, halvdulgte Kluklatter, der klang saa lunt og godmodigt. Han bakkede ivrigt paa Cigaren, Røgen laa ovre i Asketræets Løv som et blaaligt Slør. Haa, haa, haa! klukkede han.

— Men det kan jeg sige dig Fætter Hans, jeg har aldrig siden været slem til at stille store Fordringer til mine Medmennesker. — Jeg lærte dengang, at der godt tilfældigvis kunde komme de Stunder, hvor man befandt sig vel ved at fjæle sig i en upyntet Krog. Jeg lærte ogsaa, at det var svært, hvor det kunde lette paa Forholdene, om man midt i Trængslerne kunde faa Held til at lave en bitte Gavtyvstreg. — Haa, haa, haa, du! — Jeg skal sige dig, Hans, *det* sætter En saa rart i Niveau med „Folkets brede Lag". — Haa, haa, haa!

Lidt efter rejste Hans Goul sig fra Diget og smed Cigarstumpen fra sig i en stor Bue.

— Hør, Hans, skal vi to ikke tage os en lille Tur ned og besøge vore „Slægtninge", Jens og Dorthe, som er bleven saa skammelig forglemte her i Aften? — Hvad siger du, Hans — vi to udenlandske Fætre?

Jo. Den anden smilte velforstaaende og var straks rede til at følge med.

— Naar vi sætter skraat ned over Markerne er den Tur snart gjort. — Jeg vilde jo godt forstaar du, i al Stilfærdighed sige dem pænt Tak for sidst. Haa, haa, haa! — Han smaaklukkede stadig.

Og straks efter saae man de to Fætre Arm i Arm paa Vej udad Mosehusene til.

LAUST VINDING

OG HANS ARV

I

SØDALSOGNET var stort i Omkreds.

Der hørte over en Snes større og mindre Byer ind under det, og da meget af Jorden var Hede og sandede Marker laa de vidtspredte.

Der var Beboere, der havde milelange Veje at vandre for at naa ind til Kirken om Søndagene.

Især i Retningen mod Nordøst strakte Sognet sig langt frem. Det var Retningen ud mod *Fjordby,* den lille rødtagede Købstad, der laa og solede sig derude paa den langstrakte Bakkeskrænt med den bugtede Aa og de brede grønne Enge i Dalen foran sig og Skoven og den blanke Fjord i Baggrunden.

Kom man ad Landevejen, der i en stor Bue løb ind gennem Sødalen, og derpaa over Kærene og Broen nede ved Søgaardene svingede op paa den sorte Hede, kunde Ens Øjne faa meget travlt; thi heroppe paa Højderyggen, hvor der halve Mil ad Gangen ikke var en eneste Menneskebolig at opdage, her havde man den videste Udsigt rundt omkring sig.

Mod Øst derude langs Hederanden laa en hel Række af brogede Smaabyer, der alle hørte ind under Sødalen, Østersognet, kaldte man dem. Sommesteder

var det en Del nybyggede Huse, der havde flokket sig omkring en Skole, en Mølle eller en Købmandshandel. De mange smaa røde og blaa Tage ind imellem Straatagene fik Flokken til at tage sig ud som store Buketter af spraglede Efteraarsblomster.

Andre Steder var det en Klynge gamle Gaarde, der laa og lunede sig ind til hverandre med Pilebuske og Hyldetræer paa de graa Sanddiger, der forbandt det ene Hjem med det andet.

Mod Vest havde man den milelange Række af Søer, som alle var forbundne. Hist bugtede de sig ud til hele store Vande, hvis urolige Bølger fortalte om deres Dybder, her snævrede de sig ind til smaa bæksmalle Løb, der næsten helt forsvandt mellem de grønne Engbredder. — Nu var de forbi. — Nej, se der! — Atter bag den nye Bakkeknude dukkede der et Søspejl frem — som en blaanende, blinkende Overraskelse laa det der og tittede saa smilende og skælmsk midt i den sorte enstonige og alvorlige Hede.

Men fremefter mod Nord, der standsede Blikket først derude ved Købstaden. Her hvor man var, her var Landevejen og Heden, fremefter der havde man den lille rødtagede By paa den langstrakte Bakkeskrænt, med Aa og med Eng foran sig og med Skoven og Fjorden som Baggrund. —

— Saa pludselig naar man mindst anede det, saa løb Vejen ned i en dyb Sænkning og alt det, man havde haft saa travlt med at kigge paa deroppe fra Heden, var med et forsvundet. Man saae sig om og syntes, man var som ført hen til en hel anden Egn.

Nu havde man foran sig en stor frodig Dal, som ingen havde kunnet ane. En lille Bæk snoede sig frem nede i Dybet med grønne Kære paa begge Sider, noget sandet Jord laa og støvede oppe paa Højderne, men i Kløfter og Lavninger var der fed og god Muldjord, hvor Sæd og Græs vældede frem i bugnende Frodighed.

Hernede laa der tre store Bøndergaarde med velholdte grundmurede Huse og en Rad af Skorstene paa Salsenes Tage.

Vest i Dalen var der en rigtig Flyvebakke, der stræbte til Himmels i en næsten keglespids Højhed. Den hed *Aspebjerg*. Og efter den havde man opkaldt de to af Gaardene og den hele Lavning, hvor der foruden Gaardene ogsaa laa enkelte Smaahuse spredte omkring i de halvt usynlige Kløfter.

Men den tredje af Gaardene hed *Toftegaarden*.

Det var den største baade af Bygninger og af Jorder, og til den knyttede der sig mange Mærkeligheder.

Det var ikke alene Sødalssognet, der her i denne Lavning havde sin Nordgrænse, men ogsaa to Herreder og to Amter mødtes her, ja, selv Skellet mellem to Stifter fandtes dernede bag Toftegaards grundmurede Lade.

Men Toftegaardens Jorder fulgte ikke dette Skel.

De laa og bredte sig med Halvparten paa hver sin Side af den dybe *„Stiftsgrøft"*, — saadan var det, man kaldte den lerbrinkede Aa, der skilte de to Stifter ad og paa samme Tid to vidt forskellige Egne.

Thi det var langtfra alene Jorderne paa de to Sider

af Vandløbet, der var uensartede, men ogsaa Bygningerne, Bohavet, Sproget og Menneskene.

Nordenfor „Stiftsgrøften", paa Halvøen, der strakte sig Vest og Nord om Fjordby, boede et velhavende, stærkt selvfølende Folkefærd, vidt berømt for sine Grunker af Sølvtøj og sine mange Fedestude.

Søndenfor begyndte Hedeegnene. Her kunde der vel findes mange grønne Oaser — som nu her i Aspebjerglavningen, — men Størsteparten var dog kun magre, sandede Jorder, der ikke gav sine Dyrkere ret mange Fold for den Møje, de havde, og det saaes ogsaa let paa Beboerne her, at de maatte slide ganske anderledes haardt for Udkommet end Halvøens Befolkning.

Det var da heller ikke nogen Hemmelighed, at de Folk derovre fra den fede Halvø mod Nord saae med Ringeagt paa de Beboere, som var „Søndenfra".

Blev en Pige derovrefra gift med en Karl fra den søndre Side af „Stiftsgrøften" var det meget sjælden een af Egnens smukke Piger. Og hentede en Karl paa Halvøen sig en Brud fra Sødalen eller en anden af Egnene her, kunde man være temmelig sikker paa, at han hentede sig en stor Medgift med det samme.

Nu gik Sagnet, at der en Gang i en Gaard, som nu var forsvunden, men som havde ligget tæt Norden for „Stiftsgrøften", havde boet en noget forarmet Familje, men en Familje der tillige havde faaet mere end rigeligt af Halvøens sædvanlige stærke Selvfølelse. Og for nu at faa Hold i lidt til at stive Troen paa egen Storhed og Fortræffelighed af med, nedlod

Sønnen sig til at gaa Søndenfor „Stiftsgrøften“ og fri til Enestedatteren paa *Toftegaarden.*

Det gik ham ogsaa efter Ønske. Han fik Ja.

Og saa kunde de jo lægge Gaardene sammen, hvad ogsaa skete.

Men skønt Bygningerne paa Toftegaarden var langt de bedste og smukkeste, vilde Karlens Slægt dog have, at Parret skulde tage Bolig ovre i den gamle forarmede Gaard, der laa Nordenfor „Stiftsgrøften“.

— Saa meget mere anseligt blev det regnet at høre til Befolkningen her.

Bygningerne paa Toftegaarden lod man dog blive staaende, — til alt Held. For en Gang, nogle Aar frem i Tiden, hærgede en Ildebrand den anden Gaard, og der gik nok ved samme Lejlighed ogsaa en god Del af Formuen tabt. Saa blev Folkene alligevel nødt til at tage til Takke og fæste Bo Søndenfor den i mere end een Henseende dybe Skelgrøft.

Og dermed var de inde under Sødalssognet.

Alligevel blev Folkene paa Toftegaarden ved med at regne sig for hørende til Egnen Nordenfor. — De havde jo Halvdelen af deres Jorder derovre paa den anden Side „Stiftsgrøften“ og Halvdelen af deres Slægt boende der. De levede ogsaa paa en langt finere og rigere Levefod end de andre Beboere i Aspebjergdalen og det øvrige Sødalssogn, og søgte stadig deres væsentlige Omgang paa Halvøen.

Da siden hen deres Børn voksede til og blev giftefærdige, gjorde Forældrene alt hvad de formaaede for at faa dem gifte over til de store Gaarde og de fede Stude dér Nord paa. Der skulde kæmpes saa

længe som muligt for at holde Slægten fri for Forbindelser med den jævnere og mere ydmyge Befolkning fra Sødalssiden.

* * *

Men skønt flere Generationer havde set Lyset og var gaaet bort igen siden Toftegaardsjorderne fik den Udstrækning, de nu havde, førtes den gamle Kamp stadig. Og det er vel ikke umuligt, at det var denne bevidste Kamp, der havde gjort disse Bønder stærkere og mere aarvaagne end Egnens andre.

I hvert Fald — den toftegaardske Slægt var kendt vidt omkring som Folk, der i god Forstand var „noget for sig selv", som man sagde. Der var mange af den Familje, der var „gode til at begaa sig", og dens forskellige Medlemmer nød en stor Anseelse baade Norden og Sønden for „Stiftsgrøften".

Men tiltrods for at Toftegaarden altsaa hørte under Sødalen, regnede man dog baade her og der altid dens Beboere med til Halvøens.

Saadan skulde det være, og ingen kunde tænke sig at forandre noget ved den Ting.

II

I Midten af forrige Aarhundrede var en Mand, der hed *Laust Vinding,* en af de mest kendte i Egnen omkring Fjordby.

Baade Mænd og Kvinder kendte Laust Vindings Navn, hver Voksen og hvert et Skolebarn; men bedre

end nogen dog de Mænd, der havde med Egnens Handel og Pengesager at gøre; for han var den rigeste Bonde i mange Mils Omkreds.

Det skulde nu ingen kunne se paa Laust, hverken hans Paaklædning eller hans „Framtræden" viste noget saadant.

Tværtimod.

Han var tarveligere og mere slusket i Tøjet end den fattigste Arbejder og mere plump og ubehøvlet af Væsen og Lader.

Men det var vel just denne Modstrid mellem hvad han ejede og hvor lidt han lod det skinne, der gjorde ham berømt.

Ja, og saa det, at han var Ejeren af *Toftegaarden*.

— Naa, saa hørte han altsaa til dem, der boede der Norden for „Stiftsgrøften", — kunde en uindviet træffe at slutte.

— Nej, det gjorde han ikke.

— Jasaa, var der nu kommen en Mand til Toftegaarden, der hørte til *Søndenfor*?

Men da kunde de ryste paa Hovederne og briste i Skoggerlatter.

For Laust hørte jo ikke til hverken her eller der, — hverken i Nord eller i Sønder.

— Hvordan Pokker er det dog gaaet til, at han har faaet fat i Toftegaarden? — kunde Folk spørge, naar de første Gang saae Laust Vinding, — den herlige, vidtberømte Gaard?

— Ja, og kommen til alle de mange Penge? — spurgte andre, naar de fik at høre om hans store Rigdomme.

— Ja. hvordan Fan'en er dog den Klodrian kommen til alt det? — kunde det lyde. og Ansigterne stod fulde af Spørgelyst: Fortæl! — Fortæl!

Og Folk var meget villige til at fortælle, for her var jo nok at fortælle om:

— Det var en Gang midt i Tredverne. da var Laust Vinding som en ludfattig Knøs fra en fremmed Kant af Stiftet kommen trækkende med Kreaturer til Fjordby Marked. Det var hen paa Efteraaret, det kunde snart blive Skiftedag. og han havde tilfældigvis ingen Plads.

Nu stod han der paa Fjordby Marked og saae paa alle de mange herlige Fedestude. man havde at trække frem, og saa tænkte Laust, at han kunde godt lide at være paa en Egn, hvor Folk holdt sig saadanne skønne, blankbrogede Høveder.

Han gik da omkring og spurgte om der ikke var nogen, der manglede en Hjorddreng? Den Stilling passede for hans Alder, for han var en Knægt paa en sytten, atten Aar.

Jo, der meldte sig en Liebhaver.

— Hvad skal du have i Løn? — lød en helt venlig Stemme.

Laust forhandlede med den fremmede Mand, og saa blev han fæstet til *Toftegaarden*.

— Hans Husbond, Jens hed han, var ikke alene en rigtig „Toftegaardsmand", men han var ogsaa rigtig af Slagsen af de store, smukke, bovnende Bønder, den fede Halvø der Nordenfor har fostret saa mange af, høje og bredskuldrede og ranke i Ryggen, med en stærk Selvfølelse og tillige en god Del Standshovmod

i Sind og Væsen. Ved given Lejlighed kunde de dog ogsaa vise stor Finfølelse, f. Eks. i Omsorg for dem, de havde under sig og i Hjælpsomhed mod Nabofolk.

Jens Toftegaard var dertil efter Datidens Forhold usædvanlig „dygtig til at skrive for sig", og endelig havde han en Evne, der hos mange af den toftegaardske Slægt var stærkt udviklet, en Veltalenhedskunst, som de udfoldede med uimodstaaelig Held — overfor Mennesker, de fandt det var Umagen værd at vinde.

Jens Toftegaards Hustru var lille og fint bygget, berømt for et lyst, skælmsk Sindelag og en stor Gavmildhed mod Smaafolk.

Baade Jens og Katrin' var ved den Tid Laust Vinding kom til Gaarde i fyrreaars Alderen. Et Par Bønderfolk, der levede kønt og godt med hinanden og havde en stor Flok Børn. De var dog næsten allesammen voksne.

Nu hændte det, at Jens Toftegaard blev ramt af Sygdom. En heftig Feber faldt helt uventet paa ham. Den nedbrød den stoute, stærke Mand og lagde ham paa et pinefuldt Sygeleje.

Her laa han længe og kæmpede imod Sygdommen af al sin Kraft; — han var jo saa svært veltilfreds med Livet, ejede saa meget rart, som han nødig vilde skilles fra, hvorfor skulde han saa væk?

Men han havde ingen Held med sin Kamp, nogen egentlig Bedring kunde de ikke opnaa, hvor meget end der blev gjort for at hjælpe ham, og omsider blev han saa daarlig, at han imellemstunder laa og talte i Vildelse og var helt fra sig.

Da begyndte hans Familje at forstaa, at de skulde miste ham, det *var* Alvor.

En Dag, da han var ved sin fulde Bevidsthed og mere rolig end han plejede at være, kaldte han sin Hustru hen til sin Seng. Han vilde tale med hende om hendes Fremtid og om hvordan det kunde tænkes, Forholdene vilde stille sig for hende, naar han nu om en bitte Stund var død og borte.

Han havde allerede ligget og talt om mange Ting, om Børnene, om Gaarden, om Bedriften og mange andre af de Dele, der bliver for en Hustru at tage Vare paa, naarenstid hun havde mistet sin Hjælper og Forsørger, — da han tilsidst, efter at han havde gjort en lille Stands, kastede saadan en underlig Bemærkning ud i Kamret:

— Ja, Katrin', skulde du faa i dit Sind at du vilde gifte dig igen, da kanskesens du helst skulde ta' den Sluski, der gaar her i vor Gaard. —

Det var Jens Toftegaards Ord om den Sag og ikke flere.

Det siges, at hans Kone helt stivnede af Forundring, da hun hørte dem. Hun forstod slet ikke hvad eller hvem hendes Mand mente, nej, forstod ham aldeles ikke.

Og da der noget efter begyndte at dæmre en Forstaaelse for hende, blev hun helt bleg af Forfærdelse; for det store, svinske Kludrehoved af et Mandfolk, der gik derude ved Studene, syntes hun det var lige umuligt at skulle tænke sig som Gaardejer paa Toftegaarden eller som hendes Ægtemand.

Hun vendte sig i Tavshed bort fra Sygesengen, og

i det Par Dage hendes Mand endnu levede, holdt hun sine Øjne dybt nedslagne.

Saadan har hendes Børn siden fortalt.

* *
*

Men hvordan nu end hendes Tanker har kredset rundt, om hendes døende Mands Ord blev hende Lov og Rettesnor, om Vanskelighederne med Driften af den store Gaard kan have tilskyndet hende eller hendes Hu virkelig en Tid har været vendt i den Retning, hendes Mand havde peget, det er der ingen, der ved noget om.

Vist er det derimod, at hun godt et Aars Tid efter sin Mands Død kørte sin Hjorddreng (saadan var stadig Laustes Stilling paa Gaarden) til Herredskontoret og købte ham fri for Soldatertjenesten for siden at gifte sig med ham.

Da var Laust tyve Aar, og de fleste af Enkens Børn var ældre end han. —

— Om nogen stor Lykke i dette Ægteskab har ingen meldt, — det var der vel næppe heller.

Den bitte lyse, skælmske Kvinde, der var opdragen i stor Velstand og den arme Slusk af et Mandfolk var vel saa vidt forskellige i deres Vaner og Ønsker, at der ingen Fryd kunde komme ud af deres Forbindelse.

Men larmende Scener eller nogen Slags Ufred var der heller ikke at fortælle om.

Børnene, der voksede op og blev smukke og statelige og selvfølende som deres Far havde været eller

fulde af [illegible] og [illegible] som deres Mor, de skammede sig nemlig [illegible] over deres Mors Mand. De kunde kun nødig [illegible], hvad aldrig var [illegible] hævdvunden Skik paa Egnen overfor Stedforældre, og vilde ikke være fortrolige paa [illegible]. Og Folk var da ogsaa [illegible] om at beklage dem.

Men de beklagede [illegible] ogsaa Moderen, skønt hun jo dog ikke var tvungen ind i dette Ægteskab — og endnu mindre [illegible] —

— At den [illegible] Laust med sine Vaner og Krav kanske ogsaa kunde have noget at beklage sig over, det var der nok ingen, der tænkte paa.

Nej, aaenejh!

Det var jo Pokker til Gevinst, der var dumpet ned i hans Kasket. Saadan en fattig Stymper, der her pludselig var bleven Ejer af den „villeste“ Gaard paa Egnen og kommen ind i Toftegaards-Familjen, en af de mest estimerte der var.

Hvem kunde vel være mere at misunde end han?

Nej, aaenejh. —

— Laust Vindings Ægtestand varede godt en halv Snes Aar.

Saa døde hun den lille Katrin', og da var næsten alle Stedbørnene gifte og bosatte rundt omkring paa Egnens store Gaarde. Et Par af dem var bleven derovre i Sødalen, men de fleste var da, som det var Sæd i Slægten, kommen derover paa den fede Halvø Norden for „Stiftsgrøften“.

Af andet Ægteskab var der ingen Børn.

*   *
*

Men for det Slægtled, der kom til Verden efter fireogtreds, laa Beretningerne om Laust Vindings Giftermaal jo langt tilbage i Tiden, og hans Indtog paa Toftegaarden kendtes kun som et fjernt Sagn.

Han selv derimod, som han saae ud og som han færdedes blandt Egnens Folk, var kendt som faa andre.

I Halvfjerserne var Laust en Mand omkring de treds, stor og svær af Bygning, ikke just fed, saadan som mangen anden Bonde paa Fjordbyegnen var, men tung og grov og utrolig klodset. Han havde f. Eks. et Par umaadelige Plader til Fødder, gik som oftest med store, fladbundede Træsko og traadte saa plat i Gulvet, at man syntes han kunde træde enhver kantet Ting, der laa paa hans Vej, saa flad som en Pandekage, — hvad han da bevisligt ogsaa ved flere Lejligheder gjorde.

I den varme Sommertid gik han som oftest i Stunthoser og barfodet, og da lød hans Trin af de brede, bare Fodballer, som tog man store, dyngvaade Gulvklude og slog pladask imod Fjælene.

Han blev efterhaanden noget daarligt til Bens gjorde Laust, og da han jo var meget nøjeregnende med Tiden, brugte han den sidste halve Snes Aar af sin Levetid mest at køre, naar han skulde ud, ja selv til de Skifter af hans egen Mark, der laa langt henne, kørte han.

Men hans Køretøj lignede nu ingen Rigmands Befordring. — En gammel stumphalet Krikke for en

[illegible] grammatisk Læse at en Tunge, der var Laust Vindings Kæve.

Det første lignede mest af alt et Skibsprangerkaretøj, — i ingen Fald kunde Larsses Tunge ikke finde noget ved Sammenligningen, men de fleste syntes vist Kareten og Laust passede godt nok sammen.

Laust Vindings Hænder var ligesaa vældige som Fødderne. Derfor, naar man ved Gildes-Lejligheder regnede med at skulle have ham til Bords, gav man ham Plads for sig, hvor der ikke var for meget. Skulde han bringe disse Skovlshænder til Griberedskaber paa den Maade, det passede ham, saae man straks, der maatte et Par Alens Rumfang til. Og han gjorde jo i Reglen kun ringe Brug af Kniv og Gaffel, men desto mere af Fingrene og guffede i sig som et graadigt Bæst.

Ingen kan derfor undre sig over, at det var en tvivlsom Fornøjelse at bede Laust til Selskab, — og dog heller ikke over at man alligevel gjorde det; thi Laustes Velstand voksede stadig, og den Rige besidder jo altid noget, som der saa let kunde blive Brug for.

Desforuden var der jo alle Laustes mange Stedbørn. Da de var kommen i en mere moden Alder, indsaae de godt, at de ikke skulde lukke Stedfaderen ude, naar de samledes. Og da de jo var hans Jævnaldrende, havde Familjekredsen videt sig ud i flere Ringe. De havde faaet baade Børn og Børnebørn, som havde Gaard og Hjem, og Laust Vinding var som en selvskreven Gæst ved alle deres Familjegilder.

Dog skal det siges, at det var ikke noget, der skete saadan ren og bar paa Beregning. Slet ikke. Men der

var en stor Sans for, *hvad der passede sig,* i den toftegaardske Familje. — De havde jo trodset paa flere Maader, da de var yngre, bl. a. ved ikke at ville kalde Laust Far. Nu var de bleven ældre og klogere og nu vidste de, det vilde passe dem bedst at følge, hvad der ellers var god, gammel Sæd og Skik.

Men at Laust ikke havde megen Lighed med de andre Gæster, der samledes ved disse Gilder, det kan man forstaa af denher lille Historie:

Hanne ved Højen, der var Enke paa Skovgaard i Sødalssognet og var et af Laustes Stedbørn, gjorde stort Sommergilde. Der var alle hendes bortgiftede Børn og hendes Børnebørn og mange andre af hendes meget store Familjekreds samlede hos hende.

Anne Gram, der var gift derovre til Broholm, var en af Hannes Døtre, og hun var da ogsaa, endskønt hun boede saa langt væk, kommen derhjem til Fødegaarden den Dag med en Flok af sine Børn.

Ved en saadan Lejlighed kom Gæsterne jo alle kørende til Gaarde, og allerede ved Totiden, den almindelige, landlige Kaffetid, kunde man dernede i Sødalen se Læs paa Læs rulle frem ad Vejen og svinge ind ad Hannes buede Vesterport.

Af Børn var der ved disse Sommerfester et skrækkeligt Mylder. Og naar Hanne, der var Bedstemor til de fleste af dem, havde haft dem inde og proppet dem med Kager og Kaffe og Godter i svære Maader, blev de sendt ud for at faa deres Leg i Gang.

De fandt snart ned i den grønne „Lukke", som de sagde. Her var saa mange gamle knortede Hylde- og Abildtræer, der egnede sig saa godt for alle Slags

Klatrekunster, her var en lang, gisten „Snegl", der var som et levende Trolddyr at drage Vand op af, og her var en Dam, hvor man kunde sejle i Vandtrug og Bryggekar og naa hen til en hvilkensomhelst Stad i Verden, man ønskede sig at komme til. — omtrent da.

Ud paa Eftermiddagen imod den Tid, man skulde til at tænke paa at gaa til Bords til det egentlige Gildesmaaltid, ser nu Børnene en mærkelig duknakket Kumpan komme ind gennem Laagen til dem og uden at sige andet end et kort „Go'daw" skraa over „Lukket"s Grønsvær og videre op imod Gildesgaarden.

Han havde hverken Frakke eller Jakke paa men kun en stortærnet Bomuldsbluse, hvis ikke helt rene Ærmer stak ud af Vestens Ærmegab, og da han vendte Ryggen til, saae man, at Vestens Bagstykke var baade lappet og flænset. Og saa havde han Stunthoser paa i de fladbundede Træsko og paa Hovedet en bredpullet, fedtet Kabuds klemt dybt ned i Nakken.

Hans derovre fra Broholm kiggede meget forbavset paa denne Ka'l:

— Han dèr, han ved nok ikke, at her er Gilde i Dag, for saa vilde han nok have passet paa ikke at komme i saadanne gamle Pjalter! — Haha.

Han stod og flirede og saae halvt spottende og halvt ynkende efter den sære, sværlemmede Klodrian, der gik saa rent „forkert i By".

— Han dèr? — sagde en af Hans' jævnaldrende Fættere. — Han dèr? — Han dèr! — lød det fra flere Sider. — Ih, han skal da med til Gildet! —

Og i stor Forundring trængte en hel Flok Fættre og Kusiner sig sammen om Hans: Kendte han da ikke

den Mand? — Vidste han virkelig ikke, hvem *han* var? —

Og da blev Drengen af sine smaa Slægtninge, der boede nærmere Bedstemoderen end han, belært om, at det var hans *Oldefar,* han her havde set, — eller da rettere *Stedoldefar,* forklarede de omstændeligt.

Og de var straks ivrige for at fortælle Hans og hans Søskende, at de ogsaa var iblandt dem, der en Gang i Tiden kunde vente sig en Slump af Laust Vindings Arv.

Arv? — Penge? — Mange Penge? — Fra ham, den pjaltede Stodder, der stampede herigennem den grønne Lukke. — Aa, sikke noget Vrøvl! — tænkte Hans.

Men den øvrige Børneflok var allerede langt ude i æventyrlige Drømme om uhyre Rigdomme. Det summede med Tusinder og Millioner og Hundrede Tusinde Millioner og med alt, hvad man kunde købe sig, om blot man havde Penge nok: Slotte og Paladser, blaamalede Trompeter og rødblussede Gyngeheste. En vilde have sig en Papegøje, der kunde snakke ligesom Anders Kromands, en anden en forgyldt Karét med tolv sorte Slaver for.

Det var ganske bestemt.

Jojo. — Laust Vindings Arv kunde der blive *meget* ud af — en Gang.

* *
*

Der var en Dag en anden Gang, hvor Laust Vindings Paaklædning havde vakt endnu større Opsigt, og naar først Folk kom til at fortælle om Laust' Lige-

fremhed i Klædedragt, kunde man næsten altid være sikker paa at faa den Historie med:

De skulde prøve at faa oprettet en Bank derude i Fjordby. Der havde været talt om den Sag mange Gange, og nu var man da omsider kommen saa vidt, at man havde faaet sammenkaldt en hel Del af Egnens *formaaende* og *formuende* Folk. De skulde mødes ude hos Konsulens, og Laust Vinding var jo selvskreven til at blive bedt med.

Flittig og paapasselig som Laust nu var med, hvad der angik hans Gaard og hans Bedrift, kom han ikke sjældent forsent, naar han saadan var stævnet ud. Trængte hans Mødding til at klappes af om Kanterne eller hans Stude tog til at bisse, ja, saa skulde han have set til den Slags først. Det andet, Møderne, eller hvad det nu var, det var aldrig noget, *han* havde ønsket eller hittet paa, men de andre. Og vilde de saa endelig have ham med, ja, saa var det vel ogsaa rimeligt, de ventede, til han kunde faa Stunder at komme.

Der var dem, der mente, at Laust lod vente længere paa sig, jo mere fornemt det Selskab var, der havde opfordret ham. Men det sagde andre var ikke Tilfældet. Slet ikke. Alt det med Rang og Stand og Fornemhed skænkede han aldrig en Tanke, forsikredes der.

Ogsaa den Dag, de skulde samles for at drøfte, hvordan de skulde faa lavet denher Bank, lod Laust vente paa sig.

Som man let forstaar, var det en Forsamling af anselige Folk, der mødte hos Konsulens. Der var jo en god Del af Halvøens mange Herremænd, der var Byens større Embedsmænd, Fabrikanter og de driftigste Han-

delsfolk og desuden enkelte udenfor Laget, som man formodede havde lidt Skillinger tilovers.

De sad nu alle placerede rundt omkring i Konsulens „Sal", den med de fire Fag Vinduer ud mod Torvet og de forfærdelig kostbare Møbler, som det fortaltes var kommen helt nede fra Paris. For at sætte Forsamlingen i rigtig oplagt Stemning gik Konsulens unge, fornemme, hovedstadsfødte Frue rundt iblandt dem og bød paa Bagværk, Frugt og Vin og fik jo, det lille nysselige, smilende Væsen hun var, tæt med Venligheder og Behageligheder til Gengæld.

Men alligevel — det var jo ikke for at sidde og lave Galanterier til Konsulinden, man var kommen sammen, og sandt at sige var der nok baade den og den, som kiggede langeligt mod Døren eller lod Blikket gøre et Smut derud over Torvet, kanske ogsaa op til Raadhusuret. Det kunde vel snart være paa Tide — mumlede en. — Jovist, Tiden skred, sagde en anden.

— Jo-oh, — de burde have det Møde begyndt, men-n-n —

Naa, man kunde nok se, at det maatte de alligevel ikke være rigtig færdige til. Der maatte mangle dem noget, ihvad saa det var.

— Da triner jo goden Laust ind ad Døren, meget jævn i Klædedragt og særdeles ligefrem af Væsen, som han plejede at være. Han plantede de drabelige Pladefødder i de fladbundede Trsæko (de var endda ved denne Lejlighed paa Grund af Føret slemt sølede) paa det skønne, farverige Gulvtæppe, og med Mellemrum udspyttede han, hvor han kom frem, store stænkende Pladdersøer af sort Skraasauce.

Men da glemte den lille indsmigrende Konsulinde rent at smile, og hendes uimodstaaelige Elskværdighed gik ganske i Baglaas:

— Fy, fy, fyh! — skreg hun i daanende Forskrækkelse. — Men Papa, Papa! Faa dog det forfærdelige Svin ud!

Hun jamrede i hændervridende Bønfaldelse op mod sin Mand og skjalv over hele Kroppen, som var det et vildt Dyr, der var trængt ind i „Salen" til dem.

Men en gammel drastisk Jægermester fra et nærliggende Gods gik da hen og lagde Haanden paa den skræmte Konsulindes Arm:

— Tys, tys, min Naadige! — Tys, tys! — halvhviskede han. — Han, „Svinet" dèr, han er Dælenbrækk'-mig den eneste af os, som har noget, der batter, at lave Bank af. —

Og da blev den lille Dame jo mere rolig, for hun vidste vel nok lidt om, at i hvert Fald Konsulen ingen overflødige Penge havde.

Men Jægermesterens Ord de blev til et Fyndsprog, der blev ved at leve blandt Egnens Befolkning:

— Han, Svinet dèr, han er Dælen-brækk'-mig den eneste af os, som har noget, der batter, at lave Bank af. —

* *
*

Laust Vinding var, foruden at være en dygtig Landmand, ogsaa skrap som Pranger og Handelsmand. En sikker Vurderer baade af Heste og Kvæg og fremsynet tillige.

Det var en velkendt Sag, at han havde tjent en god Del af sin Formue ad Kreaturhandelens Vej.

Nu hændte det ikke saa sjældent, naar Laust kom paa fremmede Egne og Markedspladser, at Folk skævede noget mistænksomme til den her simpeltklædte Handelsmand. Han lignede ikke en Pranger, og han lignede endnu mindre en, der ejede i Snesevis af Fedestude, — hvad var han for en Stonnes? — De gad ikke ret præsentere deres Kram for ham eller forlange alvorligt mente Priser; thi den platfodede Pløge saae dem jo ikke ud til at kunne klarere for sig.

Ved saadanne Lejligheder kunde det godt træffe sig, at Laust kunde slumpe til at gøre en rigtig god Handel. Der gaar mange Beretninger derom paa Fjordbyegnen, og en af de bedst kendte er om en Hestehandel, han en Gang gjorde ovre paa Mors.

— Der havde nylig været stort Marked i Fjordby, og en Morsingbomand havde her falbudt et Par skønne, fuksrøde Heste, men holdt dem i en stram Pris.

Der var mange, der i Dagens Løb havde skævet langeligt til disse Fukser, undersøgt dem og gjort Bud paa dem; men Manden holdt stædigt fast ved sin Pris og fik ikke solgt.

Laust Vinding havde ogsaa, skønt paa Afstand, lagt Mærke til de smukke, røde Dyr, og da han i Tiden efter Markedet fik en Anelse om, at Hestepriserne vilde til at stige, tænkte han flere Gange paa Morsingboens Fukser og fik Lyst til at købslaa om dem. Hvis det kunde tænkes, de kunde faas for den samme Pris, der var bleven forlangt for dem i Fjordby, kunde de

med de Tider, det senere var bleven, være Prisen værd, skønnede Laust.

— Nu var det en Septemberformiddag, Laust gik i Marken og havde Opsigt med baade Folk og Fæ, som han plejede, og tog foruden sin solide Tørn med ved et eller andet Stykke Slidearbejde. Og midt i satte han sig for, at han vilde til Mors — nu lige med det samme skulde det være.

Han lagde Skovl og Greb tilside, gav sine Ordrer til Folkene og tog sin gamle Krikke ved Mulen hjem til Gaarden. Dèr stod jo den grønmalede Fiskerkasse i Porten, lige til at spænde Dyret for og slænge sig selv op i.

Og saadan kom det ogsaa til at gaa.

Uden at spilde Tiden paa at vaske eller pynte sig rullede Laust afsted, akkurat som han gik og stod. Tøjet lappet og stoppet og ikke fri for Huller, tillige dygtigt gennemtrukket af lange Tiders Sommersved. Ingen Jakke, ingen Ting om Halsen, ikke en Gang de fladbundede Træsko tog han paa. Han nøjedes med de skævpløsede Stunthoser paa de snavsede, skorpede Pladefødder, trykkede den velkendte Kabuds godt ned i Nakken; saa var han i Orden til Udflugt.

Et Par Timers Tid efter var han ved Færgestedet, hvor han spændte fra og lod sig færge over til Mors. Og her kunde man saa lidt efter se det mærkelig store, føre Mandfolk pampre ind over Købstadens toppede Brosten. Hvor der var spenderet en Smule Gadeflise, sagde Stunthosefødderne Plask i Plask saa højt, saa Folk kunde høre det ind igennem de lukte Vinduer. Det var ikke saa faa af Byens Borgere, der listede ud

i Dørkarmene og kiggede efter den mærkelige Gæst, der var kommen til Staden i Dag.

Laust saae ikke efter nogen. Han kom igennem Byen og fortsatte videre ud ad Damgaard til, der vidste han, de røde Fukser hørte hjemme, og hertil kom han ved Middagstid, just som Gaardens Folk satte sig til Bords om stegt Flæsk og Kartofler.

Hunden tog til at gø ovre i sin Krog ved Laden, og Forsamlingen vendte Ansigterne mod Ruderne og kiggede ud. Her saae de jo saa den mærkelige Fremmedka'l komme gennem Porten og ind over Gaardspladsen. — For det Tilfælde, der skulde komme Handel i Stand, havde Laust været saa forsynlig at tage et Par Grimer med til at trække Hestene hjem i. Dem havde han gemt i en bitte graa Pose, som han bar under den ene Arm.

— Hvad mon det da er for en Stodder, dèr kommer hjumpende? — sagde Folkene til hverandre. De glanede ugenerte med Næserne næsten helt mod Ruderne.

— Aa, det var vel en, der vilde tigge et Fjerdingkar Sæderug, mente en af Karlene. Han havde faaet Øje paa Posen under Lausts Arm.

— Ja, vil han ikke tigge Rug, saa er 'et saagu' nok noget andet, han vil tigge, — snærrede Husbonden deroppe for Bordenden og saae meget sur og gnaven ud.

Jens Damgaard var kendt som en Mand, der var meget lidt oplagt til at forære noget væk.

Laust kom ind ad Døren og sagde: — Goddaw!

— Goddaw! — genhilste Gaardejeren. Men det kom

grimt muggent, og han var ikke i Humør til at lade det sædvanlige: Walkommen! — følge efter. Det gjorde han forøvrigt aldrig til Smaakaarsfolk, sagde man.

Saa var Konen noget venligere. Hun bød Laust Walkommen! og sagde til ham, at han skulde se at finde sig et Sæde paa Bænken, hvilken Opfordring han straks fulgte.

En lille Tid forløb i Stilhed, men ret længe varede det ikke, før Jens Dumgaard i den sure Sylretone, hvori han sædvanligt tiltalte Tiggere, henkastede til den Fremmede:

— Ja, du er velsagtens en, der er ude for at bede om en Ting af en eller anden Slags? —

— Ja-ah — trak Laust paa det. — Jo-oh! — det kunde han jo egentlig ikke benægte.

Nej, det tænkte Jens nok. — Naa, men de plejede nu ellers ikke der paa Gaarden at give til Tiggere og Omløbere, forklarede den bovne Mand for Bordenden; men vilde den Fremmede have en Bid med til hans Uden, saa kunde han dog nok faa det?

— Ja, værsaagod, sagde Konen og sæt dig herop til Fadet.

— Tak, sagde Laust og skubbede sig op paa Bænken til Siden af Røgteren. Man gav ham en rød Lertallerken og en Kniv, og han begyndte at pille Kartofler og dyppe i Pande som de andre.

Men bedst som Spisningen nu gik sin rolige Gang, kastede Laust Vinding det uventede Spørgsmaal op til Gaardejeren:

— Mig tilladt, — var det ikke dig, der holdt et Par Fukser fal i sidste Fjordby Marked? —

Folkene gik istaa midt i Tygningen. De skævede derned ad Langbordet: Naada, han generede sig nok ikke. Havde den fremmede Stodder spurgt efter, hvad Snit der var paa Gaardejerens Brudeskjorte, kunde det vel ikke have lydt stort mere forbløffende.

Husbonden kom nok ogsaa straks i godt Humør. Det hørtes tydeligt paa Tonen, da han bekræftede Spørgsmaalet.

— Fik du solgt? — sagde Laust.

Han var knap om Ordene som han plejede at være, og der var ikke noget særligt interesseret i Tonen, hvori han talte, — ikke mere end om han f. Eks. havde bedt en skubbe Saltkarret ned til sig. Han pillede Kartofler, stak dem hele paa Knivspidsen, dyppede i Panden og guffede løs, som den stærkt sultne Mand han i Øjeblikket var.

Javist, han saae komisk ud, Fyren dèr, lignede man hans Person med hans Fraagen efter de stolte, dyre Heste ikke lidt heller. Det var Folkene ikke længe om at opdage.

— Næh, — flirede Jens Damgaard, næh, han havde ikke faaet solgt, desværre. — Men kanskesens den her fremmed Mand tænkte paa at skille ham af med dem?

Der var store poliske Gruber i Gaardejerens Mundkroge, og han forsøgte at kigge ret saa ydmygt og bønligt dernedover Bordet, som var det en fornemme „tysksprekkende" Markedspranger, der sad dernede paa den anden Side Røgteren.

— Naah — ja. — Laust sad og gumlede lidt, skar sig en Bid Flæsk og drejede paa sin Tallerken.

— Du holder dem velsagtens i en grov svær Pris? — sagde han uden at se op.

Ja-ah, — joh, saamæn. Naar en havde noget, der duede, vilde en jo ogsaa gerne have det godt betalt, mente Jens. — Men den Fremmede kunde da se paa Krammet, det skulde ikke koste noget. — Han skubbede under Bordet til Forkarlens Knæ:

— Du, Bertel, du kan jo tage og trave dem for os, naar vi har faaet vor Unden, — sagde han og lod meget ivrig.

Folkene kræmtede og knystede. En af dem fik en Bid Kartoffel forkert i Halsen. De begyndte at faa det meget ondt.

Men Husbonden gav sig til at snakke op om de store Behageligheder, der var ved, at Prangeren saadan af sig selv kom til Gaarde og saae paa Handelsvarerne. Det var jo noget helt andet end at ligge og slæbe rundt fra det ene Marked til det andet og staa der og byde Sagerne frem til hvem som helst. — Nej, naar man havde det som Jens Damgaard nu med Liebhaveren lige ind ad Døren, uden at have gjort sig nogen Slags Ulejlighed derfor, da kunde En jo sagtens være tilfreds. — Hvad siger du, Mett', — vendte han sig imod sin Kone, — kan En ikke nok sidde med en Fornemmelse af, at en er at misunde?

Jov! — sagde Mett', men det var daarligt nok, hun kunde faa det ene bitte, stakkels Ord rystet frem, for baade hun og Folkene fik det værre og værre. De turde ikke løfte Øjnene op og ikke sende hverandre det svageste Blink.

Laust Vinding derimod sad meget rolig. Han pas-

sede sin Mad uden at sige noget eller se efter andre.

Men da han endelig igen fik Stunder til at bruge Munden til Snak, var det jo atter om de her to røde Heste: Kunde En faa at vide, hvad Jens Damgaard havde tænkt sig at forlange for dem? —

Kort og afsnuppet kastede han Spørgsmaalet op over Bordet — ligesom med et Nævestød. Der var ingen overflødige Kruseduller paa den Tale.

— Ja-ah. Hvad havde Jens Damgaard vel tænkt at forlange, — trak han paa det. — — Tænkt og tænkt, — se, det var jo saadan en Sag for sig, hvad En *tænkte*. — Den Fremmede vidste vel nok, at det ikke nær altid gik saadan, som En tænkte sig, sludrede Jens løs og var saa indladende og fidél, saa det var en Lyst.

Det var jo heller ikke afgjort, at En forlangte den samme Pris af enhver, snakkede han videre, En skulde da ogsaa tage rimelig Hensyn til, hvem En havde for sig, ikkesandt? Der var dog en stor Forskel paa, om det var en re'lig og kontant Mand, eller det var en sølle Landløber-Stymper, der ingen Ting havde at betale med. — He. — Paa Markedet i Fjordby dèr havde han jo nok forlangt 1600 Kr. for dem, Hestene, det syntes han stadig ikke var formeget. Men kom der nu En og bød ham paa dem derhjemme, og det — vel at mærke — var af den Slags Folk, En kunde have Lyst til at handle med ikke blot *den ene Gang,* men ogsaa siden hen, se saa vilde han kanske nok sælge dem til bedre Køb.

— Ja, hvad siger nu du? nikkede han ærbødigt raadspørgende ned til den Fremmede. — Du ser mig

jo ud til at være en Mand, der er inde i de Dele, — er det ikke saadan, En skal tænke og bære sig ad? —

Han flirede, saa det straalede efter bag de pæne, veltalende Ord og Løjerne formelig gnistrede han ud af hvert et Kighul.

Folkene havde lagt baade Kniv og Gaffel. De var saa røde i Hovederne som Kalkuner.

Men Laust sad vedblivende i god Ro og dyppede sine store Kartofler. Der var vist ikke Spor af Komediespil ved *hans* Optræden. Han mærkede rimeligvis nok de andres Haan, men kun som en Gaas føler vaadt skylle over sig. — Det var saa ligegyldigt, — knusende ligegyldigt.

Saa spurgte han en Gang mere om Hestenes Pris og fik en ny, lang Sludder til Svar. Et vittigt Svar fuldt af ægte jysk Rævelune, en hel Tale spækket med vise og gyldige Handelsord, fint holdt og forfærdelig i sin Virkning, — ikke paa Laust, bevares, nej! — men paa alle de stakkels betrængte Folk, der sad bænkede ned langs den hvidskurede Bordskive. —

Gaardejeren begyndte nu ligefrem at gaa helt op i sin Rolle, — at blive *besat* af den, saadan nød han sin egen skæmtefulde Veltalenhed. Og derfor var det nok knapt, han vidste af at sige, at han midt i sin rusige Spøg tilbød Laust Vinding — „den her herlige Mand, — den tillidvækkende Pranger, — en, hvem enhver, der forstod at bruge sine Øjne, straks kunde se gik med Lommerne fulde af struttende Tegnebøger" — at han tilbød ham sine smukke, stadselige Dyr for 1000 Kr. — *kontant.*

Kun holdt han endnu, da han paa Prangervis strakte

Haanden ud til Afgørelsen, og det kunde se ud, som Laust vilde slaa til, den Haanens Spas i Baghaand:

— Jamen Grimerne skal da ikke følge med i Handelen? —

Da var det jo Laust rejste sig, stak sin Haand ind under Vesten til den skjulte Brystlomme og trak sin Tegnebog frem, ligesaa fedtet og slidt den var. Saa talte han Sedlerne op og lagde dem knøvt i Bunke ved Siden af Jens Damgaards Kartoffelpilning.

Grimerne kunde det være det samme med, sagde han og begyndte at løse op for sin Pose. Og Dyrene stod jo heromme paa Gaardens Toft. Han saae dem, da han kom, nikkede han.

Saa sagde han Tak for Mad, vendte sig og plaskede hen over Gulvet ad Døren til i sine skævpløsede Stunthoser.

— Hvem Dælen er 'et da, En har for sig? raabte Jens Damgaard efter ham. Han var sprunget op fra Sædet, og Øjnene stod ham ud af Hovedet i rystende Forskrækkelse.

— Laust Vinding fra Toftegaarden — lød Svaret.

Der var en Tone over det af ægte Beskedenhed — eller var det kanske Skamfuldhed over de andres Opførsel?

— Men Jens Damgaard sank lige ned paa Bænkesædet, han stod ved.

Hans Folk sagde, han lignede en af de kendte Guttaperka-Grise, naar Luften siver af dem.

Om Handelen maaske kunde have været gjort tilbage, det fik han aldrig Mod til at forhøre sig om.

* * *

Om nogen Slags Rundhaandethed ved Laust eller Følsomhed for andre syntes ingen at kunne fortælle.

Naar det gjaldt hans Skillinger, var han saa nøje, at de lavede Ordsprog om det.

Saadan hed det f. Eks. om den Husmor, der kneb paa Æggene til sine Folks Æggekage: Hun er ligesaa nøje om et Æg som Laust Vinding om en Femøre.

Eller de kaldte den, der var kneben med Drikkepenge til Kreaturtrækkere og Gaardskarle, for en *Laust Firskilling,* hvad ogsaa skulde hentyde til Laust Vindings Kniberi.

Det var heller ikke noget, der blev bedre med Aarene, vel snarere det modsatte.

Fattige og Trængende tog han sig ikke af, det vil sige, han opsøgte aldrig nogen, eller man hørte ham nævne noget om, at den eller den kanske kunde sidde og mangle til Føde eller Brændsel.

Men hvornaar skulde Laust vel faa Stunder til at tænke paa sligt?

Folkene fra Husene i hans allernærmeste Omegn kunde dog fortælle, at de kunde gaa til ham og bede om en Smule Foderhjælp, en Frikørsel eller et Pløjebed — og faa ja.

Det var et Omraade, Laust forstod sig paa, det var Ting, de kunde gøre ham begribeligt, at de manglede og ikke kunde forskaffe sig uden Hjælp.

Saa kunde de faa hans Bistand — omend det ikke kunde siges at gaa glat. For det forstyrrede ham jo i hans Planer og Tankegang, at han skulde høre paa Snak, der ikke kom hans eget ved.

Mennesker, hvis Husmandslodder han ikke kunde

se fra sin egen Mark og hvis Forhold han ikke vidste noget om, dem gik han vist altid ud fra kun trængte, fordi de ikke vilde bestille noget.

Heller ikke i Forholdet til sine Tjenestefolk var der noget at rose Laust Vinding for, — *han,* der dog selv var begyndt som en fattig Tjener.

Hans Gaard var meget stor og saa omhyggeligt han vilde have den dreven og passet fordredes der et stort Folkehold. Og han var glubsk i sine Forlangender til sit Tyende. Arbejdstiden var saa lang, som det var muligt at faa den gjort, og Folkene skulde slide, saa Bælgen svedte, for ellers duede deres Arbejde ikke.

— Men saadan sled Laust Vinding jo da ogsaa selv.

Og med Hensyn til Kosten? — Ja, de kunde godt faa Mad nok, Folkene, men det var en tarvelig og grov Kost, de blev budt, adskillig mere spartansk end Skik og Brug var paa andre Gaarde.

— Men han fik den aldrig selv bedre, — ikke da i sit Hjem. —

Da han blev ældre, kneb det for ham at faa sin Vilje sat igennem derhjemme paa sin Gaard og at faa Arbejdet til at gaa i det samme hidsige Spor som i tidligere Tid. De mange Folk rottede sig jo sammen imod ham. Imellem var de sikkert i deres gode Ret, men til andre Tider kunde de ogsaa ganske meningsløst drille den gamle Mand stygt.

Han gik dog ikke og brugte Mund over dem af den Grund, men blev ved at være ret faamælt.

Blev de ham saa altfor utaalelige at have med at gøre, jog han dem jo paa Porten. Men de, han fik i

Stedet, kunde gerne træffe at være værre end de, han jog væk.

Hvad hjalp saa det? —

— Laust Vindings Lade og Stalde var store, nye og velindrettede Bygninger. Det var jo af Kornet og Kvæget, En skulde have sine Indtægter, følgelig laa der ogsaa stor Vægt paa, at Husene hertil var gode og praktiske.

Hans Stuehus derimod var en elendig, sølle Vaaning. Det var over hundred Aar gammelt og saa undergravet af Rotter, at det næsten var helt faldefærdigt. Der saae skrækkelig uhæget ud baade ude og inde.

Her skulde jo kun bo Mennesker, og hvad Vægt laa der vel saa paa, hvordan her saae ud?

— Ja, der skulde dog ogsaa være Gemmested til Laust Vindings mange Penge og Værdipapirer.

Og for at Rotterne ikke skulde slæbe af med hans Seddelpenge eller Ilden gaa hen og fortære hans Obligationer, blev han nødt til at anskaffe sig et indmuret, ildfast Skab.

Det var i et lille, fattigt og nøgent Rum, dette Skab var bleven anbragt, det samme Rum, hvori Lausts tarvelige Alkoveseng havde sin Plads. Der kunde lige staa en gammel, brøstfældig Armstol og et bitte, haltende Bord, saa stort som en Kvadratalen i Firkant, imellem Sengen og Skabsdøren. Paa Væggen henne ved Sengen hang to afblegede Gravskrifter. Det var over Laust Vindings afdøde Kone og Jens Toftegaard, hendes første Mand. Ellers var der ikke en eneste Del derinde af nogen Slags Prydelser, og Gulvpladsen udenfor Alkoven var alt i alt ikke over seks Kvadratalen.

Det var den rige Laust Vindings Privatstue.

Der var jo nok mange flere Rum i det lange Stuehus, og den Gang, hans Kone levede, havde her naturligvis set ud som hos andre Folk paa den Tid, ja endda en god Del finere end hos Sødalsboerne. Men Laust, som ikke skønnede, hvad den Slags skulde være godt for, havde efterhaanden taget det hele i Brug til sine Ting, til Kornmagasin, til Huggehus, til Seletøjskammer og hvad det nu altsammen var. I to Rum, hvor der tidligere havde staaet to velopredte Gæstesenge, var nu indrettet to Kalvebøvle o. s. fr. Nu var der foruden Køkken og Bryggers kun Stuen med Langbordet, hvor de alle spiste, og saa det ovennævnte lille Kammer, der var beboeligt.

Om Aftnerne, naar Folkene samledes derhjemme og sad og aad Kvældsnætter, kunde de igennem Panelsprækker og Smaahuller ved Døren og den gamle Bilæggerovn, der var muret ind i Væggen mellem Kamret og Stuen for at kunne varme begge Steder, sidde og kigge ind i Lausts Kammer og se ham sidde og tælle Penge og ordne Papirer.

Det gjorde de et farligt Væsen af og lavede mange Fabler og Skrøner om.

Men hvad mærkeligt var der vel i det?

Hvornaar skulde den altid flittige og travlt optagne Mand vel ellers ordne sit Regnskab om ikke ved Aftentide, naar hans slidsomme Dag var endt?

Eller mente de, at det skulde ikke ordnes?

De havde forresten heller ikke haft nødig at anstrænge sig saa stærkt for at finde *hemmelige* Kighuller, for det eneste lille, lavkarmede, skævtsiddende

Vindu, der var i Kamret, havde hverken Gardiner eller Forhæng af nogen Art, saa det kunde enhver fra Kaalgaardssiden kigge ganske frit igennem, saa meget han lystede.

— —

En Sluski, en sære Klodrian, en nærig Rad, saadan var Laust Vinding, det vidste de fra den ene Ende af Egnen og til den anden.

Han hørte ikke til hverken Norden eller Sønden for „Stiftsgrøften", men *Toftegaarden,* den herlige, vidtberømte Gaard, det var hans — og Penge det havde han jo, som andre havde Tørvesmuld.

III

Om Søndageftermiddagene i Sommertiden, naar Folk i Sødalen for længst var kommen af Kirke, Grøden var spist og Spegeflæsket og Medisterpølsen, saa kunde man se saa en og saa en anden liste bort fra Gaardene og forsvinde dernede i „Harrelund", den tilplantede Dalkløft, der strakte sig næsten helt inde fra Østergaards Markskel og ned til Godsets Indkørsel.

Var der nu ikke en bitte Pige med et lyst Hovedklæde, der smuttede ud fra Pilgaard og satte ned ad „Harrelunden" til? —

Se, kom der ikke en Knøs i rødtavlede Blusearmer og med Straahat paa derovre fra Jesper Plovmands?

Og hun dèr med hvidt Forklæde og den danselette Gang, var det Else ved Bækken?

— Og han den høje, slanke Krabat i hvid Sommerfrakke og lang Pibe med Sølvbeslag, der gnistrede i Solen, var det Drees i Thinggaard?

Saadan sad Ungdommen i Sødalen mangen Sommersøndag og kiggede i Skjul ved Hyldebuskene eller den vilde Abild i Kaalgaardsdiget. Og før de ret vidste deraf, var næsten al Byens Ungdom paa Vej til Lunden, til muntert Komsammen under Sommersolen.

Var der saa tillige Udensognsgæster omkring paa Gaardene, hvad der f. Eks. ofte var hos Hanne ved Højen, naar hun samlede hjem til sig af al den Ungdom, hun var Bedstemor til, saa kunde der blive hele store Festdage ud af disse Sammenkomster dernede i „Lunden" og det uden ringeste Gran af Forberedelser — andre end de, Solen og Somren, de sprudlende Sind og de spændstige tyve Aar besørgede.

I et saadant Søndagslag var man som saa ofte kommen til at snakke om Laust Vinding og hans mange, mange Penge. Interessen for Pengene bundede dog vist ikke saa dybt i denne „grønne" Flok, og det var da ogsaa kun det bare Nonsens og Pjadder, der kom frem.

— Naar min Fars Fasters Spisekammervindu vendte ud til Laust Vindings Mors Mosters Kaalgaardsdige, er vi andre saa ikke nok i Slægt med ham? — Naa.

Og hvis det Slægtskab ikke var solidt nok til at blive Arving paa, ja, saa kunde En jo tage og gifte sig Slægtskab til.

Den bitte splejsede Thomas Thuesen, der var atten Aar, kunde jo f. Eks. tage og fri til Hanne ved Højen.

— Pyt med hendes halvfjers Aar, desto før kunde han blive Ungkarl igen.

Anders i Pilgaard havde en Søster, der laa i Vuggen endnu. Om der kunde være Held ved det, kunde hun saa ikke nok faa en anden af Laust Vindings Stedbørn? Henrik Toftegaard i Dalby f. Eks.? — Han var nok ældre endnu end Hanne ved Højen, men Enkemand det var han da. — Og at han paa sine gamle Dage var kommen til Skade med det ene Ben og haltede stærkt — sødeste Børn! hvad gjorde da det. Oknej, de kunde jo bare lægge en Stabel Specier under det stakkede Ben, — se saa bitte Folkens, saa var der saamæn aldrig een, der kunde se, at der var nogen, der enten hinkede eller haltede, aldrig een.

Saadan løb Munden, og da man nu først havde faaet Kværnene slaaet i Gang om Laust Vinding blev man ved at lade den snurre.

Det var et taknemligt Emne, — alle de Snese af Emter og Skrøner, der løb rundt om ham, der kunde altid blive noget at faa Lungerne rystet ved. Man kunde godt bruge de gamle, især naar man havde Vid og Snille til at fikse lidt paa dem. Der var netop ikke noget, der kildrede bedre end saadan en velrepareret og udvidet gammel Kending af en Historie. Og paa Laust Vinding var der jo frit Slag, ham kendte de allesammen — og han saa ens ud i alles Øjne.

Men saa bedst som alle disse lystige Spøgefugle sidder der og flannier og vrøvler, saa er der en af de ældre der rejser Hovedet op fra Brinken, hvor han laa. Jørgen Damgaard var det, ham med den skæve

Ryg og det sære graadsvangre Smil — og han siger strengt, næsten bittert henover Klyngen:

— Aa, hvad kender I til Laust Vinding?! —

Og i samme Stund Jørgen har sagt det er der ogsaa et andet Hoved, der rejser sig, det var Lise fra Broholm, man kendte straks hendes askeblonde Haar:

— Nej — Jørgen — nej — saadan siger jeg ogsaa!

Men ak, Lise var kun lige i sin grønneste Ungdom, og hun blev saa skrækkelig flov og saa blussende rød over hvad hun i sin Uagtsomhed var kommen til at sige, og dukkede sig straks igen.

Det samme gjorde forresten ogsaa Jørgen Damgaard.

Det Par Ord, der her var krydsedes over den skvaldrende Flok, var bleven hørte, — aaja, som et bitte let Stød for Panden; men da de blev de eneste, og da de to Hoveder øjeblikkelig havde dukket sig igen, var det saa noget at tænke mere over. Pyt, nej, — tværtimod.

Det hele blev jo bare mere komisk derved, rent ubeskriveligt pudseløjerligt.

Og saa løb Sladren igen, aldeles for løse Tømmer.

— — Men Jørgen Damgaard og Lise hvis Øjne tilfældigt var mødtes der tværsover den leende Flok, de havde hver især en lille Ting, de var kommen til at huske, og det laa de nu bagefter og tænkte paa.

Jørgen havde jo en Gang i sine unge Dage en bitte Pige, han holdt saa svært meget af. Hun boede derovre paa Halvøen Nordenfor „Stiftsgrøften", og han gik saa mange, mange Trin efter hende — *spildte* Trin, kom han jo siden til at indse.

Især i de skønne lyse Sommeraftner fik han Uro paa sig. Saa kom Længslen over ham, og saa listede han af der Nordpaa. Det skulde jo helst gaa gedulgt af med disse Ture for Folkesnaks Skyld, og derfor ventede han gerne til Folk i Sødalen var gaaet til Sengs.

Naar Jørgen da efter Sengetid skraaede derned over Lavningen ved Aspebjerggaardene og Toftegaarden, hvor der kunde være saa hvilende stille i den lune, lyse Aften, at det syntes som Mennesker og Dyr forlængst var sovet ind — da var det hændet ham ikke een men mange Gange, at han havde mødt Laust Vinding.

Han kunde have et eller andet Arbejde han endnu gik og ponnede med, nogle henslængte Redskaber, der skulde sættes paa Plads, en Harve, der skulde rejses eller nogle Kreaturer, der efter Laustes Mening skulde have en Flytning endnu inden Midnat.

Nu, Jørgen sendte ham et Nik i Forbigaaende. — Sese, var der Folk til Færds endnu? tænkte han. Det var ellers Sildedags det.

Og saa skyndte han sig jo videre efter sit. —

— Men naar han saa Klokken halvtre, tre i den næppe gryende Morgenstund kom tilbage fra sin Udflugt, saa var han tit saa underlig bævende og fuld af Tvivl i sit Sind; for de Møder mellem ham og hans Pige, de forløb aldrig saadan som Jørgen havde tænkt og ønsket sig det. Noget kunde være kønt og føles saa lykkeligt og godt, men andet var ilde og føltes saa rivende ondt. Og det var desværre det meste.

Men se, som Jørgen nu gik der og dukkede sig med

Klemsel i Brystet og Skælven om sin Mund, hvem mødte han saa igen derude paa Kærene? Laust.

Ja, han var allerede oppe, var Laust, og med Køllen over Nakken og Kabudsen bag ad Hovedet kom han plaskende der paa de store, bare Fødder — dèr i det perlende, dugvaade Græs og med de nylig vaagnede Fugle i Morgensang over sit Hoved.

Da kunde Jørgen tænke som saa:

— Han er endda en tro Mand, Laust, til at passe sine Sager. —

Og som han tænkte saadan, følte han, at der faldt som en Lindring, en Hvile ned over hans oprevne Sind.

Det var som noget trøstende hviskede til ham: Gaa du hjem, Jørgen, og gør ligesaa.

* * *

En Gang da Lise fra Broholm var en lille Pige, fire, fem Aar vel, havde hun set Laust Vinding derhjemme i hans Kammer.

Hun havde været paa Besøg hos en Moster, som boede paa den fede Halvø derovre Nordenfor „Stiftsgrøften".

Hendes Onkel fik saa et Ærinde over til Laust paa Toftegaarden, og da han godt kunde lide at gaa og prate med Barnet vilde han tage hende med.

Saa kunde hun da fortælle af, at hun havde besøgt sin „Oldefar", lo han.

Det var en smuk og klar Septemberdag ved den Tid Solen lige var ringet i Jorden, at de to muntert

pludrende traskede af ad Stien nedover Grønningen. Det var saa dejligt at træde paa det bløde Grønsvær, det var næsten ligesom at sidde og stikke med Skeen til et Fad Fløjlsgrød, sagde Lise. Men da de skulde over „Stiftsgrøften"s Gangtræ var *det* dog meget mere morsomt, og Onklen havde nær ikke faaet hende derfra. At staa der paa Brættet og se ned i det blanke Vand, der strømmede og strømmede, laa og klukkede over Stenene inde ved Brinken og blev til særige Ringe, naar man spyttede i det, det var noget meget mærkeligt.

Der vilde hun gerne have blevet staaende; men det gik ikke an, sagde Onklen, for saa fik hun jo ikke dette her fine Besøg gjort, — smilede han underfundigt.

Dagen havde været fuld af Solskin, rigtigt en af disse skønne Septemberdage, der paa een Gang ejer baade Somrens Varme og Glans og Efteraarets afklarede Ro. Da de to naaede hen til Toftegaarden, standsede Onklen deruden for Porten og vendte sig om mod Vesterhimlen.

Den var saa skøn. En gyldenflammet Glans opover Skyerne og et buet Straalebundt af guldglødende Pile fortalte om den Pragt, hvormed Solen for et Øjeblik siden var forsvunden bagom Bakkerne.

Inde i Kløvermarken stod et gammelt Føløg og gumlede saa fredeligt, og højere oppe, hvor Agrene blev sandede, stod der nogle Kobbel laadne Faar.

Henne i Muren var den lille Klap for Hønsehullet allerede skubbet for. Lise saae det og sagde det til Onklen. Man kunde ogsaa staa og høre hvor opta-

get Høns og Gæs var af deres mærkelige Aftenpassiar, deres underlige Mørknings-Hjev-jev-jev! — Hjes-jes-jes.

— Ja, min Pige, det er ret en Fredsens Stund, — sagde Onklen rørt ud i Rummet og trykkede varmt den lille Lises Haand, — saa kønt og saa stille alting er. —

Saa vendte han sig, og de gik ind gennem Porten.

Laust Vindings Folk sad nok inde om Grødfadene; man kunde se Karlenes lyse Vesterygge i en lang Række indenfor Vinduerne, og da Lise og hendes Onkel kom frem over Stenbroen kunde de høre, at der var et frygteligt Spektakkel derinde i Stuen, Raab og Latter og Hujen af mange Stemmer.

— Her er det nok ikke saa fredeligt som udenfor Porten — sagde Onklen.

— Er de fulde? — Vil de til at slaas? — spurgte Lise. Hun havde set saadan noget paa et Marked en Gang.

Men Onklen smilte bare til hende: — Nej, de gør det nok af med Kæften — sagde han.

Da de kom ind i Stuen, blev de klare over, at det var Folkene, der ugenerte sad og raabte henimod Laust Vindings lukkede Kammerdør og den sprukne Panelvæg, — højt og skraalende raabte de, som var det nogen langt ude paa den anden Side Kaalgaardsdiget, der skulde høre det:

— Naa, Laust, skal dine Penge nu vendes igen? —

— Er du ræd, de skal ligge og blive muldne?

— Kan du ikke falde i Søvn inden du faar set om de er der hver een? —

— Du skuld' war' dig, den Slæmm' ikke kommer og slaar hans Klør i dem. —

— Ja, og slaar hans Klør i *dig* med det samme. —

En anden af Karlene mente, at for een som Laust Vinding havde det ingen Nød med „den Slæmm', — du kan jo *købe* dig fri," — raabte han.

— Javistsaa. — „Naar Pengene i Kisten klinger, straks Sjælen ud af Skærsild springer", sang en poetisk Tærskekarl med et stort, busket, ildrødt Skæg.

Saadan sad de og raabte op, ja, *brølede* imod hans Dør og lo dertil, saa det gjaldede under det lave Bjælkeloft. De var saa optagne og støjende, at Lise og hendes Onkel var kommen ind i Stuen uden at nogen havde mærket det eller hørt Døren gaa. Det var først da de gik henover Gulvet og henimod Laust Vindings Kammer, at Folkene saae, der var kommen Fremmede.

Men da Onklen nu tog i Klinken til den Dør, som Folkene saadan havde siddet og brølet henimod og vilde føre Lise ind i det lille Rum bag den, da satte hun Haanden mod Karmen, stemte begge sine smaa Fødder mod det høje Tærskel og strittede imod i den største Rædsel. Saadan som hun havde hørt dem larme og huje herhen, var hun vis paa, at der maatte sidde et forfærdeligt Uhyre derinde, — en „Bjærgmand" eller kanske en gruelig sort Trold med gloende Ild ud af Halsen, og hun turde ikke gaa med derind.

Hun og Onklen kom jo alligevel derind i Kamret og fik Døren lukket igen, — det var knapt der var saa megen Plads, de kunde faa den skubbet i bag sig.

Men da de saa stod derinde i det lille bitte Rum, da saae Lise til sin Forundring ikke andet end en gammel Mand, der sad tung og rolig i sin Stol med Hænderne foldede over sine Knæ og den store fedtede Kabuds trukken frem over Øjnene. Han saae ud, som var han meget træt, og kanske havde han netop siddet og blundet lidt, da de kom — saadan ligesom den gamle, blinde Bedstefar hos hendes smaa Veninder hjemme paa Nabogaarden.

Da syntes Lise jo ikke der var noget saa forfærdeligt ved ham. Tværtimod. — Hun fik Lyst til at være god imod den gamle Mand.

Hun fik at se der stod en bitte Tallerken med et Par Stumper solstegt Smørrebrød paa Hjørnet af hans Bord, Osten var helt krum og pindetør og Smørret smeltet bort, det saae saa haardt og fattigt ud, og Lise kunde se, at ingen af hendes Bedstemødre kunde spise saadan en Mellemmad, for naar man blev gammel saa havde man næsten ingen Tænder, og saa kunde man jo heller ikke tygge tørt Brød.

Lise gik saa hen og stillede sig op ad Laust Vindings Knæ:

— Min Moster ovre i Blidegaard, hun har saa mange Kager, saa mange Kager, — sagde hun.

— Har hun det? — sagde Laust og gav et Par Grynt.

— Ja, og hun har ogsaa Duesteg og Syltetøj. —

— Sese, har hun det min bitte Pig', — har hun det? —

Laust havde et groft, tykt Mæle. Det var ikke megen Venlighed, der kunde lægges i det; men saa me-

get var der dog i hans Bemærkninger, at Lise fik Mod til at fortsætte sine Tilnærmelser. Hun tog nu fat i den ene af hans vældige Pladehænder med begge sine og hev i ham, som vilde hun trække ham op af Stolen med det samme:

— Du skulde komme med over til Moster og faa nogle Godter, — sagde hun saa og trak i ham. — Men Øjnene havde hun puttet bort i en Krog inde i Alkovesengen, for det saae alligevel ikke pænt ud, saadan som Skraasaucen flød ham nedad Mundkrogene.

— Siger du det, din Stump? — Ho-ho. — Saa det siger du? — sagde Laust.

Han sad og hummede og smaagryntede og var næsten kommen til at se helt oplivet ud.

— Du skal Pinnedø ha' en bitte Skilling! — sagde han saa.

Det lød som fik han pludselig og til sin egen Overraskelse en splinterny og god Ide.

Saa tog han en nyslaaet Femøre fra en stor Dynge Sølv og Kobber, der laa paa Bordet og gav hende.

— Da Lise kom hjem til Mosterens viste hun jo sin Skilling frem og var meget stolt af den.

Det havde hun ogsaa Grund til at være, sagde de til hende; thi det var en *sjælden Gave,* hun der havde faaet.

Ja, saadan syntes hun jo ogsaa selv, men hvorfor lo de da saa meget af hendes pæne, blanke Femøre?

— Dette sidste havde Lise forlængst lært at indse; men bagved alt hvad hun siden havde hørt om Laust Vinding, var Billedet af ham, som han den Aften

sad derinde i det lille Kammer i sin gamle Stol saa træt og saa stille, alligevel bleven staaende i hendes Erindring.

Hun tænkte sig ham i Pagt med alt det fredelige og kønne Onklen og hun havde set udenfor Toftegaards Vesterport: Han var helt modsat alle dem, der sad og støjede og skabede sig saa fælt derinde i Stuen, og den Dag i Lunden, da Jørgen Damgaard kastede sin lille Bemærkning om Laust ud over de Unge, da sprang straks det gamle Minde lyslevende frem i Lises Tanker.

Men baade hun og Jørgen tav jo straks, for det forstod de vel nok begge to, at skulde de til at forklare hvad de havde tænkt paa, kom de ingen Vegne. Det, de havde at sige, vilde jo netop passe saa udmærket ind i det gængse, velkendte Billed af Laust: Den særige Kumpan, der var saa nærig og nøjeregnende, at han ikke undte sig hverken ordentlig Mad eller Nattehvile. Saa holdt de deres for sig selv.

* *
*

Men Lise havde dog altsaa en Gang kigget ind i Kamret, hvor Laust Vinding gemte det Sølv og Guld, der stod saa megen Æventyrglans om. Det var der ellers kun faa, der havde.

Dog eftersom Toftegaardsslægten stadig blev større og større blev der jo ogsaa flere og flere, hvis Tanker løb i Kreds om Laust Vindings Arv. En Gang maatte den komme, det vidste man, og baade i Drømme og vaagen var der nok Snese af Mennesker som

syntes at kunne høre den underlige Klang fra Gemmestedet i det lille indmurede Skab.

— Havde man bare fem Tusind, saa kanske man turde vove at fri til hende Marte i Møllergaarden?

— Havde man ti Tusind, — aa, saa kom han nok, han Jakob fra Hendriks i Bakken? —

— Jamen, sæt der blev *tyve* Tusind! — sæt en Gang! — Saa kunde man jo faa al Verden, og *hvem* i Verden En fik mest Lyst til! —

Men Laust gik jo stadig lyslevende imellem dem og var forresten slet ikke saa gammel heller.

Han var vel knap de halvfjers.

IV

Ann' Lykke, den Værkbrudne, der boede saa ene højt oppe i Bakkerne, fik jævnligt Besøg af Sødalens Ungdom.

Hun kunde jo saa mange Fortællinger og saa mange gamle underlige Viser, og der kunde være saa hyggeligt i hendes Hytte, især saadan om Aftnerne ved Vintertide, naar den røde Kaffe-Jomfru og Lerfadet med de krydrede Vafler stod og holdt sig varm oppe i det knækkende Malt paa Bilæggerovnen.

Og saa kunde hun jo ogsaa *spaa,* kunde Ann'.

Men det var ikke saa nemt at faa hende til det; det skulde de altid have en Del Snak om, før det kunde blive til noget.

Det var ikke hverken i Kort eller Kaffegrums hun spaaede, det var paa de Unges Pander. Der kunde

man læse saa meget, sagde hun, hvis man forstod sin Kunst rigtigt, — dog var det en Betingelse, at de ikke maatte lukke Øjnene, men se lige paa Ann', mens hun gjorde dem visse Spørgsmaal og *spaaede*.

Men Indledningen til disse Spaatimer var næsten altid ens.

— Aa, Ann' Lykke, sig mig nu om han har krøllet Haar? —

— Aa, Ann' Lykke, sig mig nu om der er en Fjedervogn eller der ikke er andet end en Holstenskvogn? —

— Aa, Ann' Lykke, sig mig nu hvormange Skorstene, der er paa Salsen? — eller saa.

Saa kunde Ann' rokke utaalmodigt paa Hovedet og slaa afværgende ud med Haanden:

— Aa, Vis-vas, Børn! — Hvor I snakker, hvor I snakker! — Og saa foldede hun Hænderne over sin store Mave og saae gravalvorligt paa dem:

— A ved *een* Ting, Piger, og det er, te' vi skal aall'sammel dø! —

— Saah. — Nejse. — Det havde vi skam slet ikke tænkt os! —

De sad med stive forlængede Aasyn, de smaa skalkagtige Bæster og smilte indvendig saa de klukkede derved.

Det skulde jo til, det dèr, — det Dødssvar *maatte* de igennem, før de kunde gaa videre.

Men da det nu gik saadan, at en hel Del af det de Unge ønskede Besked om hos Ann' Lykke paa een eller anden Maade kunde sættes i Forbindelse med det lille indmurede Pengeskab derovre paa Toftegaarden, saa blev det i en Aarrække Skik at svare:

— Jamen, Ann' — *Laust Vinding,* han dør da aldrig? —

Da blev Ann' Lykke endnu strængere i sin Alvor og svarede ud af sin allerdybeste Visdom:

— Jov, Børn! — Jov han gjør, — for det er det eneste sikre der er: Vi skal aal'sammel dø!

* *
*

Ann' Lykke fik Ret: Døden kom ogsaa til Laust Vinding.

Og da der nu var saa skrækkelig mange Skrøner i Omløb om hans *Liv,* skulde de naturligvis ogsaa have noget kunstigt gjort ud af hans *Død:*

De sagde, han kvaltes i en Skraa.

Men Løgn var det nu, for han døde af et Hjerteslag.

En Dag midt i Høsten, en hed Augustdag, da baade Laust og hans Folk var travlt optaget af at køre Korn hjem, var hans Skraatobak — som forresten saa ofte — sluppen op for ham. Han rendte da tværs over Stubmarken for at indhente een af Karlene og bede ham om en Skraa.

Den fik han ogsaa.

Men et Øjeblik efter sank han om, — der midt paa Marken, midt mellem gule Kornneg og slidende Høstfolk, — og var død med det samme.

Han var jo lige ved de halvfjers og har vel saa ikke kunnet taale det hastige Løb over Agrene i den stærke Hundedagshede.

Saadan mente den gamle Dr. Lund, som de hentede til ham, da de havde kørt ham hjem.

Nu var han i hvert Fald bleven stille, den svedige Slider, — dødsensstille. — Han laa ude i sin Vognport mellem to hvide Lagen med Hænderne foldede over sit Bryst og havde ikke Spor af Hastværk mere.

* *
*

Laust Vinding er død! — — Laust er død!!

Det foer som en susende Stormvind over de videste Egne. Har I hørt det? — Ja, vi har. — Er det sandt? — Ja, det er. — Har det staaet i Avisen? — Ja, det staar der jo i Dag. Se selv.

Ja, sandt var det altsaa, og det kan nok være, man fik noget at løbe med og noget at snakke om. En hel Uge var der ikke andet end Laust Vinding. — Laust Vindings Død, Laust Vindings Penge, Laust Vindings Arv. — Ja, nu var Sagen for Alvor bleven brændende. Sikken Bevægelse. Ok! Den tog Folk saa det forslog og da naturligvis ikke mindst dem, der havde noget i Vente efter ham.

Selve Laust Vindings Stedbørn var jo bleven ældgamle Mennesker, de fleste var over Støvets Aar, saa dem kunde det næsten være ligegyldigt nu med den store Arv. De kom ikke til at bruge den, det var bare at samle den hjem og dele den ud til deres Efterkommere igen. Ja, der var endog ventet saa længe paa den Arv, at Stedbørnene havde Børn der var Bedsteforældre. Her skulde Arveparten altsaa straks brydes

endnu en Gang. Hvor der var flere Søskende kunde Portionerne jo efterhaanden som de blev delte svinde stærkt ind.

Kors — ja! — Hvor stor monstro *Hovedsummen* var? Ingen vidste det helt bestemt, saa Gisningerne kunde nok give Spænding.

Men Toftegaardsslægten havde som alt nævnt stor Sømmelighedsfølelse; hver fik se at beherske sig. Sladderen skulde ikke have for meget at bestille her. —

— Begravelsesdagen efter Kirketid skulde alle samles i Laust Vindings Gaard til stor Spisning, — saadan var jo Egnens Skik, naar ældre Folk blev begravede. Og ved den Lejlighed skulde da Testamentets Indhold aabenbares, — hed det sig.

Det var da ikke at undres over, at der mødte flere Hundrede Gæster til Begravelsen, at Gaardspladsen fyldtes af Vogne og en næsten Fjerdingvej lang Græsmark var helt besat med fremmede vrinskende Heste.

Alt dette var ligetil.

Sørge var der jo ingen der gjorde, og forresten heller ingen der søgte at fremhykle nogen Bedrøvelse.

Men der forefaldt heller ikke noget som helst opsigtvækkende af modsat Art. Forsamlingen opførte sig roligt og værdigt, — som det ogsaa var at vente af den.

At Gæsterne næsten alle kendte hverandre var let at se. De gik rundt før Kirketid og gav Haand og snakkede sammen. Imellem lod de kanske ogsaa en lille skæmtsom Bemærkning falde om Pengetutten, der var i Anmarch. Men det skete i saa Fald med hviskende Dæmpethed.

En Fremmed var der dog i Forsamlingen, som straks faldt i Øjnene. Det var en vældig lang Ka'l med Uniform og guldtresset Kasket.

Det hed sig, han var Herredsfuldmægtig, og det var nok ham, der havde Testamentet i Forvaring.

Men forresten var der et Par af Stedbørnene, som allerede før Begravelsesdagen var bleven sat ind i Ordlyden af Laust Vindings „sidste Vilje", og som straks efterhaanden som Arvingerne kom til Gaarde meddelte sig videre:

Der var rundt taget en kvart Million efter ham og saa den store Gaard, og det var jo ogsaa saadan omtrentlig hvad de pengeforstandige af Selskabet havde tænkt sig. Man vidste altsaa straks, hvad man i Hovedsagen havde at holde sig til, og de forskellige Led af Slægten kunde da i al Stilhed lade Tankerne regne over paa Delingssummerne.

Man forstaar da, at den bebudede Aabning og Oplæsning af Testamentet efter Middagsmaaltidet ikke kunde være forbunden med nogen stor *Spænding!* Man var jo saa nogenlunde inde i Sagen.

— Eller med Overraskelser?

Aanej, saamænd.

— — Og alligevel — —

* *
*

Man havde faaet ryddet hele det lange gamle Stuehus i Anledning af det store Gildesmaaltid, Væggene omkring i Rummene var bleven pudsede og hvidtede, nye Gulvbrædder lagte og Ruder sat ind i alle de søn-

drede Vinduer. Her lugtede af frisk Fyrretræ og Nypudsning rundt omkring, og med nogle Granguirlander og Blomster til Hjælp var det næsten lykkedes at faa baade Kalvebøvlene og Kornkamrene og alle de øvrige Rum til at tage sig ud som nette, gammeldags Bondestuer.

Da de aldrende Stedbørn nu blev bænkede omkring i dem undlod det ikke at vække Minderørelser hos dem: Javist, her havde jo Storstuen været og her Mellemstuen, der Gangkammeret og der Boskabsstuen. Jo, efter *den* Tid at regne saa havde her været en „villele" Bopæl paa Toftegaarden, det var vist nok.

— Kan du huske imens vor Far og vor Mor levede? — henkastede en.

— Ja, *den* Gang —

— Sikke Gæstebud her blev holdt. —

— Okja! — Og sikke Familjeforsamlinger. —

Ja, ja. De huskede det altsammen og sad og nikkede med de gamle hvide Hoveder til Bekræftelse.

— Hvor kunde det endda have været skønt, om de saadan nedigennem Aarene kunde have haft deres pæne, velstaaende Hjem at søge til og samles i.

— Ja, det var sandt, — saadan ligesom andre estimerte Familjer havde haft det.

Jaja, vist saa. Hovederne rokkede og nikkede igen.

— Nu var det jo knapt nogen af dem havde sat sine Ben her siden deres Mors Begravelse.

— Nej, det forstaar sig, de var jo snart talte de Gange, det var sket.

Og de ældgamle Mennesker sad og saae helt rørte og medynksomme paa hverandre; thi de havde jo

hvad Fødehjem angik været som husvilde i næsten alle deres Dage, hvor kunde de vel da andet end sidde og fyldes med Nag og Bitterhed i Sindet, naar de tænkte paa ham, de i Dag havde begravet og som havde lagt alt det øde for dem. —

— Men udenfor disse Gamles Kreds strakte disse Rørelser sig jo ikke. Det øvrige Selskab lod Maden smage sig, den kraftige Oksekødsuppe med de mange Boller, Stegefadene med Lam, Kalv, Gris og Fjerkræ i broget Fylde, saa Æggebudding og Vingeléer og tilsidst de bugnende Opsatser med Kransekage, Tærter og Lagkager, rigtig smørtungt og overdaadigt det Hele. Vin blev der ogsaa skænket, baade den røde Médoc og den søde Muskatvin, og det fede, brune „Gildesøl" skummede i Kanderne langs alle Borde, — altsammen som Egnens Skik fordrede det og som der blev bakket op ved ethvert anstændigt Bondegilde omkring 1880.

Efterhaanden som nu Retterne bares frem og Maden sattes til Livs kunde det ikke godt undgaas, at der hist og her forløstes en lille Munterhed, eller at Gæsterne omkring i Krogene stjal sig til mangen en lille lun Bemærkning om, hvad mon Laust vilde have sagt, hvis han kunde have kigget op og set hvordan man sad til Bords i hans Hus i Dag?

— Haa-haa. — Tys-tys.

— De maatte s'gu se at fortære for alle de mange Gilder, han i Tidens Løb havde snydt dem for.

— Tys-tys-tys! — Men haa-haa-haah! —

Og de brugte Værktøjet og fyldte i Glassene: Skaal da, og Lykke med dette her til at putte i Pungen.

Dette sidste sagde de dog ikke, men flirede det frem til hinanden i forstaaende, halvdulgte Smil.

— Da dette solide Maaltid omsider var sat til Livs, trængte Folk, som rimeligt var, til at strække sig lidt og faa en Mundfuld frisk Luft.

De fleste skyndte sig derfor ud paa den store granstrøede Gaardsplads, i hvis Baggrund stod i Snesevis af plydsbetrukne Vogne, der straalede i alle tænkelige Farver, og fra hvis Agestole det opslængte, sølvbeslaaede Seletøj laa og glittrede og gnistrede i Sommersolen, saa det skar i Øjnene.

Kort efter optraadte Manden i Uniformen.

Var der nu nogen af Selskabet, der havde staaet med Trang og Lyst til at gaa udenfor Porten og slænge sig i Magelighed derude paa Grønsværet, saa blev der dog intet af det. Man kunde da nok vente og tage dette her med.

Midt paa Gaardspladsen i Nærheden af Brøndrammen stillede han sig op, han den lange Øvrighedsperson og med meget højtidelige Lader aabnede han sin sorte Lædermappe, hvoraf han udtog et sammenfoldet Papir.

Af dette oplæste han saa med høj Røst Laust Vindings Testamente:

Saa stor var Summen, der var efter ham — *der* stod de Penge og *der,* et andet Sted stod andre. — Den yngste af Stedbørnene skulde have Gaarden, tage den til en nærmere opgiven Pris.

Der vaŋ en lang Række Enkeltheder at komme igennem og god Besked om alting. Bogstaver havde Laust ikke kunnet skrive, — det havde altid knebet svært

for ham at afmale sit Navn, men Tal kunde han nok mønstre, og regne havde han været dygtig til. Der var en udmærket Orden i Talrækkerne, det var de enige om. Manden blev længe ved at læse op, og det lød godt og rimeligt alt, hvad han kom frem med.

Folk havde ondt ved at blive ved at holde Tankerne for sig selv. Der var flere der saa smaat begyndte at regne halvhøjt: Der var syv Stedbørn, der kunde altsaa dog ikke blive et halvt hundred Tusind til hver. Men det var jo alligevel en hel køn Skilling Laust Vinding havde faaet gemt hen til dem. Og saa var der jo desuden den gode Gaard og den store eksemplariske Besætning. Jojo, det var meget at se samlet paa *et* Sted.

— Hos en af Stedbørnene var der kun en halvgammel ugift Datter. Der skulde Arven altsaa ikke deles, hun fik det hele — foruden alt, hvad hun ejede iforvejen. Naada, der skulde nok blive Rend nu.

Et andet Sted gik en gammel Særling af en blaanæset Søn, der havde en sær Svaghed for at give væk af sine Sager. *Nu* skulde de alligevel se at holde lidt Øje med ham.

Et tredje Sted var der en halv Snes Søskend. De listede sammen ovre i Gaardsledet for at drøfte deres Udsigter: — Ja, vi kunde jo ikke allesammen faa ligemeget her i Verden, ræsonerte de, men en fire, fem Tusind Kroner var dog ogsaa Penge; saadan en Klat kunde dog ogsaa bruges, smilte de til hverandre.

— Saadan var det til alle Sider. Skaren følte sig veltilpas. Det var altid godt at faa en Skilling i Pungen,

og det kunde da ikke siges andet, end dette her var en hel nem Maade at komme til dem paa.

— Naa, nu var Uniformsmanden nok snart færdig, de havde faaet det hele vedrørende Penge, Renter, Obligationer og Aktier, ogsaa alt, hvad der angik Besætningen og hvad Laust vurderede de enkelte Dyr til, o. s. v. Nu bladede han om og kom paa sidste Side af Papiret. Det kunde ses, idet han vendte Bladet, at der var kun lidt igen. Siden var omtrent hel hvid.

Et Par enkelte Linjer stod der oppe paa øverste Rand; nu kom de:

— *Laust Vindings to Brødre og hans Søster skulde hver have to Hundrede Kroner.* —

Det var det hele.

* * *

Ja, det var det hele; men se hvor underlige Folk paa en Gang blev.

De fik saadanne sære, urolige Fagter paa sig, og der lød Rømmen og Næsepudsen til alle Sider. Blikkene gik heller ikke ad de lige Veje, men skulende og skraat frem. Kort, der var kommen noget løjerligt forfjamsket over Forsamlingen, ja, noget næsten fjottet.

Naturligvis havde man lagt Mærke til et Par underlige tunge Ka'le, der havde været med ved Begravelsen, — Søsteren, vidste de gamle i Forsamlingen, var lam i begge Ben og kom aldrig ud — de lignede godt nok Laust Vinding, de to, var i tykke Vadmelsklær af et skrækkeligt gammeldags Snit, ligesom Laust havde

brugt dem, havde store, grove, forslidte Lemmer som han, en kroget Ryg og en tung, klodset Gang.

En og anden havde vel ogsaa tænkt: — Hvem kan de to være?

For de stak jo stærkt af mod de andre, den statelige, trivelige, Toftegaardske Slægt med de kostbare sorte Klædesfrakker, det nette Lintøj, de høje Silkehatte og det gedigne Sølvbeslag paa Merskumspiberne.

Nu forstod jo alle, hvem de to Mænd var: Det var Laust Vindings Brødre. —

— Uniformsmanden var færdig nu og foldede Papiret smukt sammen igen. Han havde staaet paa Forhøjningen deroppe ved Brøndrammen, nu bukkede han for Forsamlingen og gik ned mod Indgangsdøren.

Men Folk var ligesom ligeglade med ham, endda han saae grumme fornem ud, rigtig som en stram, tilknappet, højtstaaende Embedsmand. De glanede hellere op paa Husmønningen eller Skorstenspiberne, — hvis da ikke Øjnene netop vendte den stik modsatte Vej: lukt i Stenbroen.

Naaja, der var nok noget stikkende i Solens Straaler, fandt flere; der sejlede ogsaa en og anden sort Sky frem. Kanske trak det op til en Tordenbyge?

— Det kunde forresten være godt nok, om saa var.

— Saamænd, ja.

Man forsøgte at holde sig svømmende ved den Slags løsrevne Bemærkninger, men det vilde ikke rigtigt gaa.

Øjnene vilde stadig liste over til de to tunge, vadmelsklædte gamle Ka'le, der stod i Nærheden af hinanden tæt ved Huggehuset, — stod der saadan ganske uden Forbund med nogen af de andre.

Og da var det ligesom Folk blev saa sært undselige.

Efter en Stunds Forløb var der en af Forsamlingen, — det var Just Primdal fra Dalby — der gik hen og snakkede til dem.

— Ja, I to, I er vel ikke ret tilfreds med den Part, I skal have? spurgte han. Og hans Stemme lød meget spagfærdig, næsten lidt usikker.

— Vi har slet ingen Ting ventet os, — svarede de.

— Naah — jah, — Just syntes nok, der kunde have været Ræson i, at de havde faaet lidt mere. Han stod og bakkede meget stærkt paa Piben og trak i sine graanede Kindbarter.

— Vi har aldrig ventet os en Øre, — svarede de igen.

Og der var intet bittert eller fordægtigt at mærke paa deres Tale. Den lød som den redeligste Sandhed og tillige, som de syntes, at det var noget, der ikke skulde snakkes mere om.

Og saa vendte Just sig ogsaa fra dem og gav sig til at banke sin Pibe ud. —

— Men Forsamlingen blev stadig ved at staa og humme sig saa løjerligt. Folk kunde ikke finde paa noget at snakke om, de stod og trippede og traadte og kom dog ikke ud af Stedet.

Omsider var der en bestemt Ting, der samlede næsten alles Øjne: Laust Vindings gamle, grønmalede Fiskekassevogn.

Igennem Ladeporten, som tilfældigt var bleven slaaet op, kunde man se den staa dèr i Tværloen, bag-

ved alle de farvestraalende, plydsbetrukne Fremmedkøretøjer, der stod og pralede ude paa Gaardspladsen.

I samme Stund vidste næsten alle, hvad de skulde tænke:

Ja, han havde været kneben mod sig selv, Laust, grumme kneben.

Hvorfor mon?

Han havde haft en svær Møje for at samle alle de Penge, den Toftegaardske Slægt i Dag delte.

Hvorfor havde han det?

Eller hvorfor havde han aldrig giftet sig igen?

Han var jo en Mand i sin allerkraftigste Alder, da han blev Enkemand, — en ædruelig og dygtig Mand. — Havde han den Gang skiftet med sine Stedbørn, med den Slægt, der ikke var *hans* Slægt og aldrig havde givet ham nogen Slags Venlighed endsige Kærlighed til Tak for hans Stræb, daarligt nok taalt ham — havde han skiftet med dem den Gang, var han vel sluppen med en Snes Tusind Daler til Deling imellem dem.

Hvorfor havde han ikke gjort det?

Vilde det have været saa vanskeligt for ham at finde en Pige, der havde været villig til at gaa ind til ham paa hans gode Gaard?

Nej — aaenej. — Sikkert ikke.

Og det var vel ogsaa tænkeligt, at en, der ikke var slet saa bange for at lugte Slidersved, som man var i den Toftegaardske Slægt, kunde have gjort Laust lykkelig. — Naaja, eller dog gjort det helt godt for ham?

Men intet af alt dette havde han gjort. Slet intet.

Alt, hvad han i sin Tid havde faaet med den halvgamle Enke, det havde han givet tilbage — mange — mangedobbelt.

* *
*

I den Stund var det, ligesom de to tunge, skrutryggede Ka'le derhenne ved Huggehuset fyldte saa svært.

Ja, det var næsten, som der ikke kunde blive Plads til flere, thi — stik imod Skik og Brug — fik Gæsterne pludselig saa travlt med at tage Afsked og faa spændt for til Hjemfærden.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

Marie Bregendahl

Billeder af Sødalsfolkenes Liv:

Alvilda.

Pris: 2 Kr. 50 Øre.

Alt hos denne Fortællerinde gør os trygge. Sproget — der ikke er en Kvern, som maler Litteratur — men en levende Stemme med Nuancer og Pauser. Beskrivelserne af Naturen, Vejret — de smaa Ting, der kan være saa store. *Kai Hoffmann i „Berlingske Tidende".*

Peter Guldgraver og hans eneste Ven.

2. Oplag. 1917. Pris: 3 Kr. 50 Øre.

Bogen er en Erobring for Kvindedigtningen, et gammelt Emne bliver nyt, fordi en Kvindes Tanker, en ypperlig Skribentindes Kunst har strøget hen over det. En Foraarsbog, der lover skøn Blomstring. *Poul Levin i „Tilskueren".*

Tre gamle Kvinder.

2. Oplag. 1918. Pris: 4 Kr. 50 Øre.

Paa denne Fru Bregendahls Bog passer for engangs Skyld den gamle Anmeldelsesfrase: Den fortjener at gaa den lige Vej ind i alle Folkebogsamlinger, og hvis der er Rimelighed til paa Jorden, vil den ogsaa gøre det.

Oscar Geismar i „Fyns Venstreblad".

vend.